

Expres

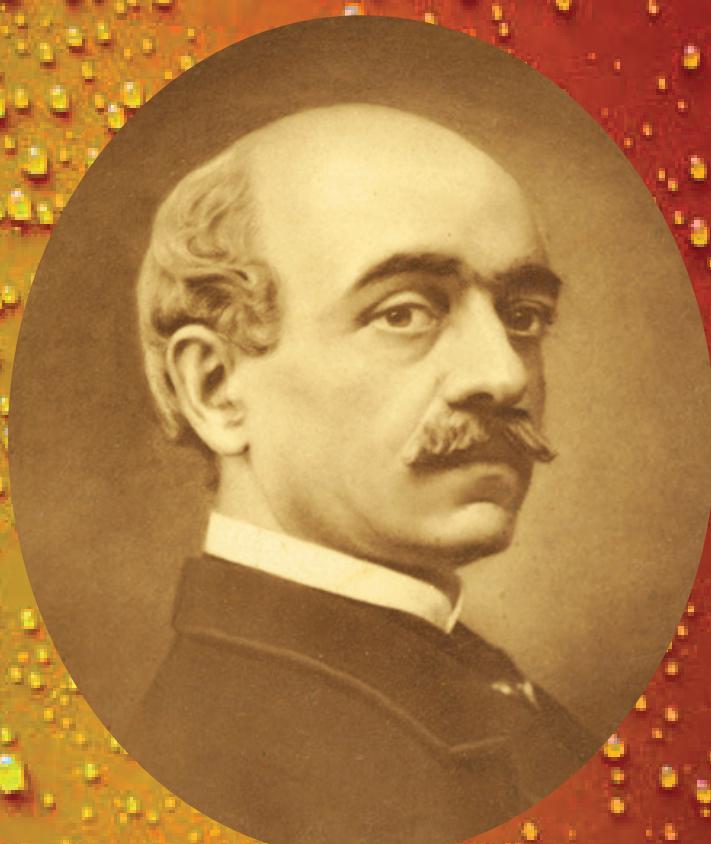
cultural

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Anul V, nr. 8 (56), august 2021 • Apare lunar

24 pagini

Alecsandri, regele mereu Tânăr 200 de ani de la naștere

Constantin COROIU

Liviu Ioan STOICIU	
„Risipirea” scriitorului în publicistica de actualitate	3
Constantin COROIU	
Alecsandri, regele mereu Tânăr...	4
Cristina SCARLAT	
George Vulturescu într-O sută și una de poezii	5
Simona-Grazia DIMA	
Poiesis Pe linia de sosire	7
Liviu ANTONESCU	
Adrian Marino 100 – Stahanovismul, armă de război	8
Ioan HOLBAN	
Poezia lui Ion Mircea (II)	9
Cristina CHIPRIAN	
Moartea numai mă-mprumută	11
Adrian ALUI GHEORGHE	
Serbarea de la Putna – 1871	12

Banchizele

Din aspra contopire a gerului polar
Cu verzi și stătătoare pustietăți lichide,
Sinteze transparente, de străluciri avide,
Zbucnesc din somnorosul noian originar.

Mereu rătăcitoare, substratul lor încide
Tot darul unui soare roșiatec și avar,
Apoi, de-a lungul nopții tot aurul stelar
Și toată înflorirea reflexelor fluide.

Iar când, Tânăr, prin trude-nDELungi și fir cu fir
Au strâns în năvi de gheăță un fabulos Ofir,
Pornesc, pline de spornica lor muncă,

Pornesc să-și întrunească ascunsele comori,
Și peste mări de umbră și liniște, aruncă
Efluviile unor neprihănite zori.

Ion Barbu

George LUCA	
Poiesis Nu e sigur nimic	13
Al. CISTELECAN	
O jună studentă patrioată	14
Magda URSACHE	
Preambul la o carte puternică	15
Gellu DORIAN	
Nu vreau să-mi amintesc de tine niciodată	17
Adrian Dinu RACHIERU	
Ion D. Sîrbu, un Robinson în Isarlîk (IV)	19
Eugen MUNTEANU	
Răstimp parizian, 1997–2000.	20
Adina BARDAŞ	
Tâlcurile simplității...	22
Constantin PRICOP	
Încă o dată despre construcție	24

„Limbajul ușual nu se poate da de trei ori peste cap ca să devină poezie.” – N. Manolescu

Expres cultural

Director fondator și coordonator: Nicolae Panaite (npanaite@gmail.com)
Redactor-șef: Constantin Pricop (constantin.pricop@gmail.com)
Secretar general de redacție: Victor Durnea (victordurnea@yahoo.fr)

Colegiul de redacție: Radu Andriescu, Adina Bardaș, Gellu Dorian, Constantin Dram, **Florin Faifer**, Adrian Alui Gheorghe, Mihaela Grădinariu, Dan Bogdan Hanu, Emanuela Ilie, Gabriel Mardare, Cătălin Mihuleac, Flavius Paraschiv, Alexandru-Radu Petrescu, Ioan Răducea, **Gheorghe Simon**, Liviu Ioan Stoiciu, Diana Vrabie

Liviu Ioan STOICIU
„Risipirea” scriitorului în publicistica de actualitate 3

Nicolae PANAITE
Semne și înfățișări 3

Constantin COROIU
Alecsandri, regele mereu Tânăr 4

Cristina SCARLAT
George Vulturescu într - O sută și una de poezii 5

Traian D. LAZĂR
Aforismul integrat 6

Simona-Grazia DIMA
Poesia Pe linia de sosire 7

Liviu ANTOANESEI
Adrian Marino 100 – Stahanovismul, armă de război 8

Constantin CUBLEȘAN
G.T. Kirileanu în monografie 8

Ioan HOLBAN
Poezia lui Ion Mircea (II) 9 – 10

Şerban MĂRGINEANU
Oglinzi sparte 10

Cristina CHIPRIAN
Cinai direct din calea lactee 11
Moartea numai mă-mprumută 11

Adrian ALUI GHEORGHE
Serbarea de la Putna – 1871: personalități și „momente” care au marcat decisiv istoria națională 12

George LUCA
Poesia Nu e sigur nimic 13

Daniel Ștefan POCOVNICU
Metafizica portretului 14

Al. CISTELECAN
O jună studentă patrioată 14

Magda URSACHE
Preambul la o carte puternică 15

Dan Bogdan HANU
Suburbii subterane 16

Cornel Simion GALBEN
Gheorghe Bărgăuanu – 125 16

Gellu DORIAN
Nu vreau să-mi amintesc de tine niciodată 17

Dragoș MARICIUC
Epistemologia reformată 18

Adrian Dinu RACHIERU
Ion D. Sirbu, un Robinson în Isarlîk (IV) 19

Flavius PARASCHIV
Când mâine nu mai vine 19

Eugen MUNTEANU
Răstimp parizian, 1997-2000. Jurnal epistolar 20

Ioan RĂDUCEA
Cum să prinzi roata pe osie 21

Florin FAIFER
[Poeti cunosc...] 21

Maria BILAȘEVSKI
(ad)Mirabilă Lumină – Doru Cernea 21

Adina BARDAŞ
Tâlcurile simplității. Năpasta (...și era pădurea singură...) la Teatrul Național din Iași 22

Doru SCĂRLĂTESCU
De la musique avant toute chose XIII. Acești poeti minunați și divele lor celeste 23

Constantin PRICOP
Încă o dată despre construcțe 24

e-mail: expres-cultural.iasi@gmail.com;

www: expres-cultural.ro

facebook.com / expres.cultural

ISSN: 2537-5989

Felix ATTENE, CHEMAREA

Persoanele sau instituțiile care vor să sprijine finanțar revista pot depune sumele în contul:

RO04BTRLRONCRT0PC2450901 - Banca Transilvania Iași

Revista poate fi procurată din rețeaua de librării SEDCOM LIBRIS Iași, S.C. DIF PRESS S.R.L., precum și de la sediul redacției din strada Trei Ierarhi, nr. 2, et. 1, Iași, cod 700028

Abonamente

Pe adresa redacției, prin mandat poștal, în contul revistei.

84 lei / an + 24 lei taxe poștale,

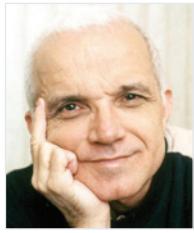
42 lei / 6 luni + 12 lei taxe poștale.

Vă rugăm să scrieți pe mandatul poștal sau pe documentul de plată adresa poștală completă și perioada de abonare.

Ilustrăm prezentul număr cu lucrări ale artiștilor plastici
Doru Cernea și Mihai Aureliu Savin

* Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor

* Rugăm colaboratorii să ne trimită textele până pe data de 10 a lunii în curs; articolul trebuie să aibă maximum 7000 de semne

Liviu Ioan STOICIU

„Risipirea” scriitorului în publicistica de actualitate

Ce fac când nu ai chef de scris, sunt întrebări. De parcă altă treabă n-am pe lumea astă decât să scriu non-stop. Aud de prozatori, care scriu zilnic. Tot respectul! Eu nu am asemenea îndeletnicire profesională, scriu spontan („când simt nevoia”) nu numai poezie, ci și atunci când pun la cale o proză. După Revoluție mi-am sacrificat anii scriind publicistică, ea îmi ocupa tot timpul, cum se spune – aveam, n-aveam subiect, trebuia să scriu la noua revistă săptămânală a Uniunii Scriitorilor, *Contrapunct* (cât am fost redactor-șef, în 1990) și apoi la ziarul *Cotidianul-lui-Ion-Rațiu*, din 1991 până în 2004 și mai apoi, sporadic (aici eram redactor și consilier extern; dar semnam și la alte ziare) și la publicațiile săptămâna sau lunare (din 1991, redactor cu carte de muncă la revista Uniunii Scriitorilor *Viața Românească*), de cultură sau nu, la care aveam rubrică (sau la care mi se cerea colaborare), în întreaga țară, onorat. Melancolic, îmi amintesc de revistele săptămâna din București, cu tiraj amețitor în primii ani după Revoluție, dispărute demult, în care am semnat regulat, de pildă, la *Cuget* (revistă regală a lui Valentin Hossu-Longin), la *Acum* (patronată de Stelian Tănase) sau la *Phoenix* (prin Horia Gârbea, acționar aici)... A fost o nebunie, efectiv, cu atât mai rău cu cât trebuia să fiu la zi cu actualitatea politică, de exemplu. Și aveam și de muncit întreaga zi în redacții, să dau bunul de tipar noaptea; și astă zilnic. Habar nu am de ce m-am omorât cu firea în acest sens (poate și fiindcă aveam venituri la limita de supraviețuire și mă străduiam să mai aduc un ban în plus acasă), era un fel de revanșă a subconștientului, că până la Revoluție n-am publicat publicistică (la ziarul local din Focșani, *Milcovul*, eram interzis; să nu uit, la 21 și 22 de ani ai mei, 1971-1972 am fost corector și șef al secției scrisorii la ziarul *Informația Harghitei* din Miercurea Ciuc, adus de la mina din Bălan de viitorul scriitor Calistrat Costin, redacție în care am provocat mare deranj cu articolele mele; e adevărat, eram în perioada mea de boemă, indifferent la consecințe). Cum spun, scriam după Revoluție publicistică (politică și literară) fără odihnă, mă dădeam cu capul de pereți să dau conținut unui text. Dacă ar fi să adun într-o carte aceste articole, aş speria contemporaniei cu atâtă zădănicie...

Slavă cerului, în timp m-am scărbit (e cel mai potrivit cuvânt) de politică, de jurnalismul dedicat ei (eu n-am fost niciodată membru de partid, am avut libertatea să atac în stânga și în dreapta, motiv să intru în conflict inclusiv cu scriitori membri de partid; e adevărat, am simpatizat creștin-democrația de tip occidental a lui Ion Rațiu, care azi nu are reprezentare în Parlamentul României). Ar trebui să regret vremea pierdută cu jurnalistica politică (e vorba de cel puțin douăzeci de ani), dar prefer să mă amăgesc azi cu „aşa a fost să fie, așa mi-a fost scris”. Aș fi câștigat în domeniul literar dacă n-aș fi făcut atâtă jurnalism perisabil? Dacă aș avea voință, cât de cât (dar nu am), aș putea să adun într-un număr de cărți de interes textele publicistice literare – am scris enorm în acest sens și e păcat că mor în anonimat. Mă uit la Nichita Danilov, scriitor de top, cu cărți-cărămida de toată lauda cu texte de publicistică literară adunate, ar trebui să-i iau exemplul... Dar căți scriitori de valoare nu se „risipesc” și azi în publicistică de actualitate, de la N. Manolescu la Andrei Pleșu sau Gabriel Liiceanu,

Mircea Mihăies, N. Prelipceanu și Adrian Popescu, Gh. Grigurcu și Al. Călinescu, Gabriel Chifu, Gellu Dorian, Marta Petreu, Răzvan Voncu, Daniel Cristea-Enache, Horia Gârbea, Olimpiu Nuștelean și Dan Stanca. Sau Traian Ștef, N. Breban, Bedros Horasangian, Liviu Antonesei, Petru Romoșan (pun la socoteală și editorialiștii revistelor literare care contează, de la Gabriel Coșoveanu la Dan Cristea, Cassian Maria Spiridon, N. Panaite, Adrian Alui Gheorghe, Radu Ulmeanu, Angelo Mitchievici, Andrea H. Hedes) – *România literară* dă lectii de publicistică, observați, în orice caz... Unii din cei enumerați și-au publicat volume consistente cu publicistica lor (adunată în timp), alții nu, în majoritate. În condițiile de azi, când cititorii de poezie sau proză originală sunt numărăți pe degete, ar fi fost de așteptat să aibă succes cărțile de publicistică – nici pomeneală însă, rămân la nivelul cărții de critică, la receptare. A explodat publicistica pe internet, de pe o zi pe alta (Facebook, ziare online, platforme colective tip publicații, site-uri personale sau bloguri), noile promovații sunt strict interesate de ele (promovații douămiile de care eu m-am despărțit, sunt plasate pe o baricadă adversă agresivă, deși pe mulți dintre liderii lor i-am promovat și premiat; le pun, trist, în paranteze). Avem și publiciști de succes care au lăsat la o parte literatura, de la Ion Cristoiu la Cornel Nistorescu. Sau scriitori care s-au retras și din literatură și din publicistică de calitate (de ce?), gen Dan Petrescu.

Ce fac azi, va să zică, de câte ori nu am chef de scris și am obligația de a preda un text? În ultimii ani am renunțat la colaborările lunare sau trimestriale la reviste precum *Contemporanul*. Ideea Europeană, Argeș, *Pro Saeculum*, *Salonul literar*, să-mi ușurez viața. Așa, am câștigat mai mult timp pentru citit. De fapt, citeșc tot timpul, scriu din când în când. Colaborez în continuare la revistele la care mai am rubrici: în afara revistei *Viața Românească*, la o lună la *Expres cultural*, la două luni la *Scriptor*, la trimestru la *Bucovina literară*, la semestru la *Ardealul literar*. Răspund în continuare la solicitările de a colabora întâmplător, fără prejudecăți, la reviste literare (cu poeme, în principal, rar cu proză, plus răspunsuri la anvelope). Și tot n-am răspuns ce fac atunci când nu scriu. De când stau (flotant) la Brașov, pe primul plan au trecut îngrijirea grădinițelor (de la plantat flori și arbusti, la tuns iarba), a animălușelor de casă (pisici, câini) și a păsărilor sădurii! Caut o împăcare sufletească...

29 iulie 2021. BV

Nicolae PANAIT

Semne și înfățișări

- Privind cursul vieții ce ni s-a dat, fără echivoc putem spune că omenirea se agită parcă mai mult ca niciodată în acest timp pandemic. Ceasul lumii ticăie. Oriunde privești, vezi doar neliniște și iar neliniște. Țările sunt cuprinse de constrângere, frică, izolare. Nedreptățile se înmulțesc. Crizele au învăluit tot pământul. Siguranța a dispărut. Prietenile sunt – cât vor mai fi? – online. Viața se complică, iar lumea e nedumerită. Viitorul e întunecat. Totul e denaturat. Nimic nu mai e ca înainte. Care e ținta, încotro ne îndreptăm? Întrebările ne frământă și nu ne lasă să găsim liniștea. Cine conduce țara? Cine conduce lumea? Cine stă în umbră ca ea să fie nimicită? Vor veni vremuri grele peste noi. Va fi oare acesta sfârșitul? Sunt întrebări generate de ceea ce se întâmplă în lume, mai ales după apariția misterioasă a acestui Covid în Wuhan.

- La noi, s-ar părea că e la modă, mai abitir în ultimul deceniu, ca în urma unui scrutin victorioș să dea vina pe cei care au gestionat țara înaintea lor. Se întâmplă aceasta atât la alegerile locale cât și la cele centrale. Se cunosc văcărelile câștigătorilor cu privire la greaua moștenire ce o au de gestionat. Lesne se poate înțelege de către electorat că ori decidenții sunt prea tanțoși și încremenți în proiect, ori prostia, care nu are culoare politică, dospește că în niște pive fără fund. Ideile, am mai spus-o, iau forma capului în care intră precum apa ia forma paharului în care e turnată. Cu sacrificiu de față nu vom izbuti mai nimic concluziend și de durată în niciun domeniu. Responsabilitatea instituțiilor-cheie este atât de mare încât se poate ascunde în spațele semințelor de muștar. Tarele societății nu au culoare politică. Trăim, ca martori oculari, o vreme a absurdului în prioritizarea urgențelor ce le avem. Timpul este prețios. Nu aștepta o vreme mai oportună, deoarece nu poți fi sigur că o vei avea. Timpul trece neobservat. Personal cred că nu trebuie să ne lăsăm descurajați de opinia lumii. Lumea și formatorii ei de opinie nu au deloc cunoștință de ceea ce e important la final. Noi nu avem niciodată la dispoziție un alt timp decât cel prezent. Statul pe loc este descreștere. Într-o zi cu toții vom privi în urmă și doar în acel moment vom înțelege ce a fost important. Se va putea vorbi despre un gram de optimism, atunci când cei de la pupitrelle puterii dar și oponenții acestora vor deveni responsabili asumându-și cu altruism, adevăr și normalitate, deopotrivă succesele dar și eșecurile.

- Îmi pun uneori întrebarea dacă am înțeles de fapt valoarea imensă a dragostei. De ce strălucește atât de puțin dragostea în viața noastră? Dogmatism lipsit de dragoste, critici reci, practici egoiste, invidie, răuțăți și ne-iertare par să iasă în evidență mai puțernic decât dragostea. În loc să îmbră-

Doru Cernea – Vegetal

țișăm, noi respingem.

În vechiul Israel, când un băiat se îndrăgostea de o fată, el își însemna numele iubitei lui în palmă, iar atunci când stătea într-un loc oarecare sau era în călătorie, își deschidea mâna și se uita la acest nume. În acest mod, ea stătea vie înaintea ochilor lui. Dragostea adună sau unește. Ea trebuie să fie punctul de pornire și ținta tuturor acțiunilor noastre. Dragostea este fundamental și pălimarul casei vieții noastre, deoarece numai dragostea dă valoare la tot ceea ce facem. Ea nu tolerează fărădelegea și păcatul, dar, caută calea deschiderii iubitoare, a reconciliierii și iertării. Dietrich Bonhoeffer a spus: „O viață are atâtă valoare câtă dragoste are”. De la fostul moderator american Andy Rooney provine afirmația: „Dragostea, nu timpul vindecă rănilor.” Augustin, unul dintre Părinții Bisericii, a dat următorul sfat: „Dacă păstrezi tăcerea, să fie din iubire; dacă strigi, să fie din iubire; dacă îndrepți, îndreaptă din iubire; dacă ierți, iartă din iubire.” Dragostea este statornică și indestructibilă. Dragostea trece peste orice eșec.

Constantin COROIU

contexte

Alecsandri, regele mereu Tânăr – 200 de ani de la naștere –

Într-o primăvară îndepărtată din veacul al XIX-lea, Premiul acordat lui *Vasile Alecsandri*, la propunerea lui *Fr. Mistral*, pentru „Cântecul ginte latine” marca ceea ce aş numi o *iesire* din tranșeele latinității estice. Sigur, deși tradus în mai multe limbi, ca urmare a laurilor de la Montpellier, „Cântecul ginte latine” nu este o capodoperă. Numai că poema lui Vasile Alecsandri însemna mult mai mult decât o scriere literară, de ar fi fost ea și o capodoperă. Prin semnificația sa inaugurală, depășea cu mult sfera esteticului. Astă și pentru că Alecsandri nu era numai un scriitor, un artist, ci și un om politic, un diplomat, care contribuise în mod esențial la impunerea în conștiința europeană a statului național unitar român, după ce el însuși, împreună cu iluștrii săi prieteni cu care împărtășea aceleași idei și idealuri, între care Mihail Kogălniceanu și cel ajuns primul conducător al acestui stat, Alexandru Ioan Cuza, l-au făurit. Alecsandri era, în fond, un european pur-sâng în casa de la Mircești, unde se reîntorcea din misiunile diplomatice și din lungile sale călătorii de-a lungul și de-a latul continentului și unde primea oaspeți iluștri, precum Franz Liszt, de pildă. Era, de asemenea, un patriot luminat, dar inflexibil, dincolo de aerul său jovial și tolerant, inclusiv sau mai ales atunci când pășea pragul palatelor pariziene și al cancelariilor occidentale. Predestinat „începuturilor de calendare”, el știa bine că la temelia unor mari construcții nu e nevoie să pui neapărat capodopere. Mai importantă decât capodopera este *perspectiva ei*. Mai importantă decât valoarea literară a poemei premiate la Montpellier era *deschiderea* ce o reprezenta. O deschidere premeditată, fără îndoială, de Alecsandri și, mai mult ca sigur, de Mistral. Pentru că, la urma urmei, nimic nu e întâmplător în lume și în istorie...

Reputatul specialist în literatura secolului al XIX-lea, istoricul și criticul literar *Florin Faifer*, îl portretează astfel pe Alecsandri: „Cu firea lui senină și echilibrată, Alecsandri părea că trece prin viață cu o anume nonșalantă, gata oricând să guste o plăcere cu delicii de rafinat epicurean... E uneori infatuat și distant, mai ales vizavi de noua generație, dar are un suflet duios, generos, afectuos cu cei apropiati. Acest om pe care Eminescu l-a văzut «vesnic Tânăr și ferice» a fost un entuziast, un neobosit combatant întru împlinirea visurilor generației sale: Unirea și independența națională. În lupta pe tărâm social, politic, ca și pe acela cultural, Alecsandri se dovedește un spirit angajat, capabil de dezinteresare și abnegație, un om lucid, care privescă dincolo de epoca lui, acționând prin orice mijloace, printre care, nu în ultimul rând, prin intermediul teatrului, al literaturii în genere, socotită, ca la toti pașoptiștii, o armă de luptă, dar și un indispensabil factor de instrucție și educare. Nici un curent, din cele care străbat epoca, nu și-l poate cu totul integral. Alecsandri șarjează ridicolele care decurg din importul pripit de civilizație, dar ia în răspăr, când este cazul, și conservatorismul retrograd... În pașoptismul scriitorului e o pornire junimistă”. În fine, scrie Florin Faifer: „Vocăția mare a lui Alecsandri, providențială pentru cultura noastră, e aceea de ctitor”.

Succesul de la Montpellier a confirmat și consolidat regalitatea literară a lui Alecsandri proclamată de însuși Mihai Eminescu. Titu Maiorescu este cel care a relevat întreaga complexitate a unei personalități providențiale. Portretul pe care i-l face șeful „Junimii”, el însuși un mare ctitor, este memorabil: „În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică... Farmecul limbii române în poezia populară *el ni l-a deschis; iubirea omenească și dorul de patrie, în inimile celor mulți dintre noi, el le-a întrupat; frumusețea proprie a pământului nostru natal și a aerului nostru* *el a descris-o...* Când societatea a putut avea un teatru în Iași și București, *el a răspuns la această dorință scriindu-i comedii și drame; când a fost chemat populul să-și jertfească viața* în războiul din urmă, el singur a încălzișt ostașii noștri cu raza poeziei. A lui liră multicordă a răsunat la orice adiere ce s-a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui. În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această *totalitate a acțiunii sale literare*”.

Cum a fost receptat evenimentul de la Montpellier în țară?

Cu mulți ani în urmă, romanul *Ștefan Cuciureanu*, neuitatul nostru profesor de lingvistică romanică, mi-a adus la redacția unde lăram textele a două manuscrise pe care le descopterește la Biblioteca Academiei: o epistolă a lui *Ciprian Porumbescu* către Alecsandri și un omagiu liric al lui *Alexandru Odobescu*, ambele prilejuite de răsunătorul succes repurtat de autorul „Cântecului ginte latine”. Odobescu celebra momentul cu aceste stihuri: „Din apa rece a Cernei / Pe care zeul iernei / A descăntat-o-n vin, / Din undele nebune, / Ce-n veci o să răsune / De dulcele-ți suspin, / Eu umplu azi pahare / Si chiar din depărtare / În numele-ți-nchin, / Poete, ce cu fală / Duci hora triumfală / A neamului latin”. („Lui Vasile Alecsandri”). Din Bucovina, chiar de la Stupca, Ciprian Porumbescu îi scria lui Alecsandri, la 30 iulie 1878: „Prea onorate Domnule, Unde totul admiră și e cum mai mândru încântat de splendidul triumf al Domniei Tale, și prin Domnia Ta și a națiunii noastre ce o ai înălțat prin „Cântecul ginte latine”, acolo și eu, un modest încercătoriu de a cultiva muzica noastră națională, nu puteam să nu simt asemeni palpitări de admirăriune pentru Domnia Ta și dulce mândrie căci sunt și eu fiu al acelei națiuni al cărei Mare Poet ești Domnia Ta și atâtă onoare i-ai adus în fața întregei lumi...”

Întors după premiere la Iași, Alecsandri, considerat „cel mai mare om al Moldovei”, e primit cu onorurile cuvenite. Numele său este dat de municipalitate (primarul Iașilor era *Dimitrie Gusti*) unei străzi din centrul

istoric al capitalei Moldovei, strada pe care se află casa vornicului Alecsandri, tatăl scriitorului, și care până atunci se numise Sf. Ilie. A da numele cuiva în viață unei străzi ori unei instituții publice dintr-un oraș ca Iași constituia în acea epocă un fapt cu totul excepțional. Suntem departe nu doar în timp, ci și moralmente, de moravurile epocii noastre postdecembriște, când am ajuns să avem mai mulți „cetăteni de onoare” decât cetăteni adevărați și, în nu puține localități, străzi ce poartă numele unor impostori și eroi de mucava.

Casa vornicului Alecsandri, tatăl scriitorului, refăcută în anii '70 cu bani grei de la bugetul statului român, în care s-a înființat și a funcționat timp de aproape trei decenii Muzeul Teatrului, *unicul* cu acest profil din România, a fost retrocedată unui cetățean străin. Aceasta a revendicat-o pe motiv că înainte de Al Doilea Război Mondial, ar fi fost cumpărată de bunicul său. Muzeul a fost evacuat, practic desființat.

Revenind la ecoul pe care l-a avut în țărănoasă și în rândul literatorilor români premiul obținut de Alecsandri cu „Cântecul ginte latine”, trebuie spus și că el a iscat invidii și a răscosit multe patimi. Laureatul a fost vehement contestat de Alexandru Macedonski, iar mai apoi de Delavrancea, de Vlahuță, de Traian Demetrescu și de alții.

Peste toate cele omenești și trecătoare a rămas răsunătorul succes al Poetului. Încă am putea spune că acum aproape un secol și jumătate, de la Mircești, s-a ieșit direct în inima Europei. Pașaportul (sau certificatul) purta nobila pecete a latinității. Să ni-l amintim acum, când au trecut 200 de ani de la nașterea lui Alecsandri, reproducând primele zece versuri ale poeziei, în versiune latină („*Canticum latinae gentis*”):

Celebres inter terrae gentes / Tum dites magnas. Tum potentes / Latina gens adest Regina, / Cui insidet stella divina, / Quae luxit, lucet luce rara / Per saecula omnino clara: / Voluntas eius est processus, / Elate suos regit gressus. / Est gentium dux ceterarum / Et vera lux orbis terrarum...

Cristina SCARLAT

George Vulturescu într-o sută și una de poezii¹

OCHIUL ORB DE FAPT NU E ORB

Antologia semnată de George Vulturescu ne aduce în față un autor cu state vechi pe harta poeziei. Din România și nu numai. Selecția operată de Delia Muntean în *O sută și una de poezii* preia texte apărute în 14 din volumele anterioare ale autorului, iar în finalul volumului sunt adăugate trei texte „Inedite” (2020) apărute în ultima perioadă în presa culturală. În prefața volumului ni se semnalează că, în procesul selecției textelor, au fost avute în vedere „conexiunile scris – ființă, viziunea poetului sătmărean privind travaliul artistic, responsabilitatea față de cuvânt, precum și amprenta pe care o aşză asupra destinului creator backgroundul existențial și cultural”, într-un demers prin care ni se propune „un posibil chip al scriitorului, distilat exegetic și deopotrivă afectiv.”²

FERICIT POETUL ROMANTIC?

Poezia canon. Poezia războinic. Poezia platoșă. Poezia zvâcnet. Poezia gheără. Poezia pană. Poezia solz. Poezia sânge. Poezia lacrimă. Poezia lup. Poezia câine. Poezia poezie.

Din suita textelor lui George Vulturescu nu poți decât să desprinzi o poveste, o poveste-mărcă pentru alte povești: aceea a relației autorului cu însuși Cuvântul, cu semințele cuvântului, cu săngele cuvântului, cu mărițele cuvântului, cu boarea cuvântului, cu umbra cuvântului, cu aluatul lui, cu germinația textelor. O poveste prin care poetul își scoate cămașile la vedere. Mai bine zis, le urzește în față ochilor noștri, moșind texte, moșind poeme în care se varsă povești. Autorul se instaurează în ipostaza de general în războiul cuvintelor, mărturisind: „Fericit poetul romantic... / el așteaptă o iubită să-i cadă în brațe / eu aștepț cuvântul să-i zdrobesc capul / el este primit în saloanele burgheze / eu intru în cafenelele serbede / trec pe străzi auzind lăratul mineral al pulberii (...) / corbii lui Poe ne știu fiecare adresă din oraș / (...) şobolanii lui Camus recită inteligeabil: *primedea din mijlocul poemului / ca Iisus pe valuri / generalul armatei moarte / vă căută, soldați*” („Generalul armatei moarte”, p. 29). Poetul însuși este cuvântul, cel care absoarbe și absoarbe toate spaimele și luminiile lumii, moșindu-le în alte texturi, în alte povești, în urzeli inedite.

POETUL – MOAȘĂ

Poetul este moașă propriilor texte, le mestecă în sânge și le varsă în carcase cărora încearcă să le intuiască măsurile potrivite, pentru a încăpea sensul în nuanțe propice. Urmărește și filtrează în propriul sânge gestația cuvântului până se naște textul: „Mai întâi albul paginii / apoi ceața ei prin care orbecăiești (...) / Evul mediu dăinuie în văgăunile verbului / (...) iertați-mă că nu scriu în vechile dulci rime / că ies în față voastră din mâlul odăii ca / un nufăr / sau ca un trăsnet înflorit / (...) eu îmi aștepț cuvântul, îl veghez / (precum țaranii mei din sat vițelul cel gras) / (...) vorbesc cu el omenește: / *Mă pândești, câine, / ieși pe pagina albă / odihnește-te o clipă alături de mine / spune cât de obosită ți-a fost drumul (...)*”, căci: „sâangele meu, versurile mele” („Odaie cu semnal de alarmă”, p. 31). Poetul este urzit din magma în care dibuiește și scurmă el însuși, modelând mărițe în care să încapă sensul poveștilor filtrate: „Răsărirea cuvintelor – stele cu răsuflare de dihanii / (...) poemul este egalul meu, personajul nebun / după mine de la masa cinei (...)” („Cotul și personajul nebun după mine”, p. 32). Poezia

este litanie, cuminecare, zvâcnet, întorsură la masa săcerii sau a cinei de taină.

PĂDUREA DE POEȚI

Sunt și alți poeți. Sunt și poveștile altor poeți. Sunt și alte magme, în care alte penițe și alți Ochi Orbi surmă sensul, ca într-o moșire. Autorul nostru se simte, însă, departe de familia acestora, lup singuratic adulmecând distinct de haită: „(...) când poeții au citit din cărțile lor / (...) De oțel păreau unele cuvinte în gura lor: / tăioase, reci / cuțite deasupra lumii; unele erau unghii și desfăceau / cămașa cadavrelor din amintiri; altele icneau ciudat / căutând parcă un clopot să se poată sparge în creștetul / nostru; o rouă păreau altele, un omăt, o boare a / pădurilor (...)” („Complicitatea lecturii”, p. 49).

/ atacă, se infiltrează în oameni // simți cum îl hrănim în nopți singuratic / a crescut enorm / pe excrementele friciei noastre, / pe coșmare, pe strigăte, Ochiul Orb / răsare deasupra noastră / ca un nufăr negru” (p. 71). Scrie chiar și un „Psalm pentru Ochiul Orb”: „Tu nu mă privești, Ochiule Orb: / tu mă acoperi. // Nebun acest Ochi Orb / pornit pe străzi. / Ca un animal solzos amușină tomberoanele orașului / îi măñancă reziduurile himerelor // îi ronțăie cojile spaimelor // ca o pasare ce distrugе omizile arborilor / în noaptea orașului – Ochiul Orb stărpește / insectele care atacă bulbi viselor.” (p. 73, 75).

POEMUL RUGĂCIUNE. POEMUL OGINDĂ

Poemul este o stare de veghe. O imagine în oglindă.

Contururile se lasă surprinse în canavaua textelor care ies din dialogul și din munca și din moșirea substanței speciale care colcăie în sânge și-și împarte respirația cu a poetului. Imagine în oglindă: „Tensiunea detaliului (III)”: 1. La ora aceasta cineva scrie ca și mine / acest poem. Ieși pe străzi ca și cum ai căuta un om, / o casă potrivită pentru poemul pe care / tocmai l-ai terminat. // 2. Ești gata să suni la ușă: *Doamnă, / am scris un poem care ar dori să locuiască / aici. Pot să vi-l încredințez? (...)*” (p. 78). Poemul este o stare de veghe. Si o stare de priveghere. Si o stare de război. Si boare. Si lacrimă. Si solz. Si dinte. Si lup. Autorul se urzește și se zidește în țesătura pe care o târâie cu el în sânge, în respirație, în povestea personală, în cântecul care-i cântă și-i sperie săngele: „Sunt eu și lupii pe Pietrele Nordului / nimeni între lupi și căpriorii din versurile mele / la fel între cuvinte / mâna care scrie e totuna cu mâna de pe cuțit / numai moartea știe / că mâna de pe cuțit este mâna ei / și mâna care scrie / și mâna de pe sănul iubitei (...)” („Pentru atâta frumusețe”, p. 218).

TITLURI POEME

Povestea textelor lui George Vulturescu este o poveste fascinantă, vânjoasă, solidă, fierbinte, a relației personale a autorului cu cuvintele în care sculptează și toarnă forma propriilor trăiri, filtrate prin cămașă și respirația lumii, paralel dar și cu ea. Toate cuvintele sunt riguroș altoite pe trupul copacului care naște fiecare text, joncțiunea termenilor e riguros așezată, deși poemele par curgere lineară, autonomă, împreună a

lor însese cu ele însese, ca un altor nemaivăzut, autorul nefiind decât vehiculul, amfora prin care ele țășnesc în lumina hârtiei.

Poeme în ele însese, titlurile ni se supun și ele atenției concentrat, amar: „Urmele nu pot fi clocite ca ouăle”, „Până și respirația unui om care moare poate susține o aripă”, „Mărgeaua de sub limbă”, „Numai piatra să să aștepte fulgerul”, „Maladiile poemului sub lampă”, „Versanții lui Bachelard. Un symposion”.

SYMPOSION

Și astă și este întâlnirea cu textele lui George Vulturescu, indiferent în care din etapele creației sale din suita (doar a) celor 14 volume care au făcut obiectul selecției antologiei de față: un symposion!

Note:

¹. George Vulturescu, *O sută și una de poezii*, Antologie, prefată, reper bibliografic și selecția referințelor critice de Delia Muntean, Editura Academiei Române, București, 2021

². George Vulturescu, *O sută...*, ed. cit., p. 21

Traian D. LAZĂR

Aforismul integrat

Aforismul, aşa cum este definit în Micul Dicționar Encyclopedic, este „o cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă exprimând o judecată morală” ori „o maximă, sentință, adagiu”.

Aforismul poate fi formulat ca structură literară distinctă, situație în care constituie o specie a genului epic, dar poate fi și integrat ca expresie literară în structuri mai ample, având, în acest caz, funcție de figură de stil.

Critica și istoria literară au cercetat aforismul, mai ales sub forma de specie literară distinctă. Având însă în vedere prezența și larga să răspândire în compoziția altor structuri literare, e de mirare că nici un cercetător nu i-a consacrat un corpus amplu celuilalt aspect al prezenței și manifestării sale și anume aforismului integrat. S-au înregistrat, totuși, unele excepții vizând opera unor individualiști scriitori cunoscuți importanți.

Astfel, Constantin Coroiu a cules și publicat, în revista *Expres cultural* din Iași, aforisme integrate din opera lui George Călinescu¹:

-Trufie. Sper ca, bărem în câteva chestiuni, pe măsură ce voi fi citit, să fiu citat.

-Adevărata inteligență e melancolică.

-Ca și (folosit cel mai adesea când nu trebuie) denotă mai degrabă o pervertire etică, decât o preocupare gramaticală.

-Cea mai mare dintre libertăți: libertatea interioară.

-Rușinea s-a născut la sat și s-a pierdut în naveta ce duce la oraș.

-„Eficiență didactică”: să faci precum învățătorii de altădată „din pom om și din țigan dom”.

-Observator bun e acela ce rămâne neobservat, ceilalți sunt reporteri.

-Nu avem cultura consecvenței, pentru că nu avem cultura refuzului. Și invers.

-Toleranța nu înseamnă numai consumțire, ci și –nu o dată – complicitate.

-Memorialistica bazată pe memorie e cea mai îndoieifică literatură.

-Moralistul e insul lucid, care nu-i lasă pe contemporani să se iluzioneze în mod inutil.

-Aforismele nu ţin seama de excepții.

-Omul e singura ființă care se roagă, iar măreția lui constă în faptul că își poate îndrepta gândurile spre cer.

Unul dintre membrii redacției ziarului *Ploieștii*² a constatat că în opera poetului Nichita Stănescu sunt integrate aforisme dintre care a selectat și publicat câteva, mai sugestive:

-O țară fără poezie este o țară fără istorie.

-Poezia este starea cea mai fericită a sufletului.

-Măreția Omului stă în ceea ce are în două feluri cuvântul: într-o Tânjire spre frumos și o Tânjire spre adevăr. Iată ruptura.

-Într-un posibil dialog al frumosului cu adevărul vedem noua frontieră a sufletului uman.

-Nevoia noastră fundamentală este nevoia de timp.

Principalul nostru drept este dreptul la timp.

-Să-i iubim pe poeti... cel mai în viață și cei mai în viață sunt poeti.

Nu oricând. Ci atunci când nasc din ei cuvinte ca ouăle din păsări.

-Eu șterg resentimentul cu un sentiment

Cum șters se șterge timpul

Numai cu un moment,

Al nașterii și morții deodată.

-Un poet este cu atât mai măreț cu cât cei ce-l citesc nu pe el îl descoperă, ci pe ei însăși.

Aforismul, atât cel distinct, cât și cel integrat, este prezent mai ales în literatura sapiențială, cum este cazul în exemplele de mai sus, și în literatura morală.

Moraliștii, scriitorii a căror operă tratează probleme morale, moravurile și condiția umană în genere, apar, sunt prolifici, când societatea se află în stare de tulburare funcțională. Din acest punct de vedere, moraliștii sunt o necesitate socială întrucât funcționează ca diagnosticieni și agenți de normalizare a stării sociale. Faptele istorice atestă că, mai ales în perioadele de tranziție de la un regim social la altul, opera moraliștilor se amplifică.

În lumea română, în perioada decăderii republicii și trecerii la imperiu, s-au manifestat scriitorii satirici: Horatiu, Marțial, Juvenal.

¹ Vezi *Expres cultural*, nr 6/2020, p.4

² Ziarul *Ploieștii*, nr 183/20-26 aprilie 2021, p.5

În perioada disoluției feudalismului, a gravării dependenței personale și accentuării absolutismului regal, societatea franceză a generat manifestări critice exprimate de moraliștii Montesquieu, Pascal, La Rochefoucauld, La Bruyère și satiricii Boileau, Victor Hugo.

La români, tarele societății aflate în curs de descompunere a raporturilor feudale și de naștere a modernismului au fost criticate și satirizate de Grigore Alexandrescu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale etc.

Spațiul tipografic de care dispunem nu îngăduie tratarea exhaustivă a aforismelor integrate în opera moraliștilor și satiricilor literaturii române din sec al XIX-lea. Totuși vom releva funcția de aforism integrat a moralei fabulelor lui Grigore Alexandrescu: „Când mantia domnească este de piei de oaie/ Atunci judecătorii fiți siguri că despăoaie”; „Cele mai multe rele nu vin de pe afară/ Nu le aduc străinii, ci ni le face toate/ Un pământean de-a noștri, o rudă sau un frate”.

De asemenea, nu vom rezista tentației de a însără câteva aforisme integrate în poezia eminesciană:

-Nu se nasc gloria pe stradă și la ușa cafenelei.

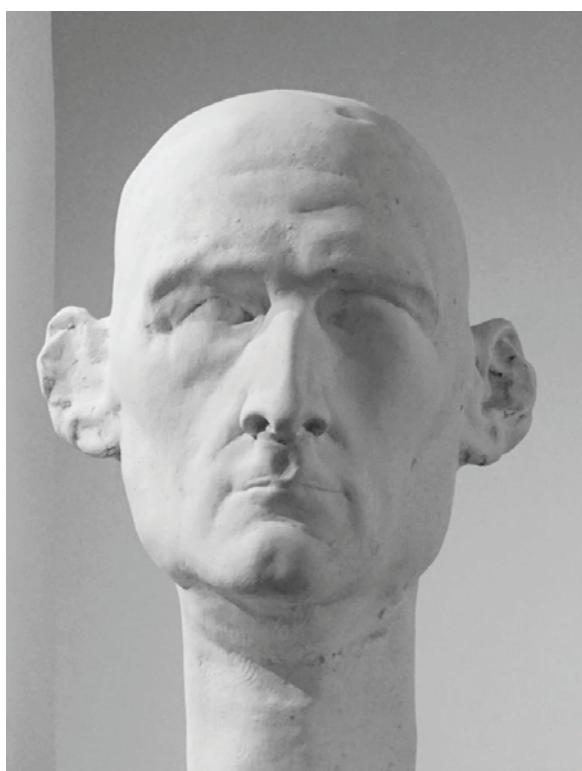
-Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.

-Nu-nvie morții – e-n zadar copile.

-E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune,/ Însărând cuvinte goale/Ce din coadă au să sună.

-Căci rămâne stâncă, deși moare valul.

-Noi în noi n-avem nimică, totu-i calp, totu-i străin.

-În noi totul e spoială totu-i lustru fără bază.

-Lumea-i cum este ... și ca dânsa suntem noi.

Tranziția de după 1989, când tarele vechii societăți atinseseeră forme cele mai grave, iar noile forme și raporturi sociale aduse de schimbarea în curs nu erau încă suficient conturate și convenabile, a alimentat literatura sapiențială și literatura morală. Libertatea cuvântului, expresiei și publicării a susținut acest curs.

Unii scriitori au cultivat aforismul ca specie distinctă. Grupul de scriitori în frunte cu prof. Vasile Ghica susținuți de Fundația Pelin au organizat începând din 2017 Festivalul Internațional al Aforismului de la Tecuci promovându-și cu succes opțiunile și impunându-se pe un loc notabil în istoria literaturii române.

Alți autori au promovat aforismul în forma sa integrată. Libertatea faptică a conștiinței a stimulat, după 1989, creația artistică pe teme religioase. În acest context, poezia și proza ce tratează subiecte ale credinței creștine au integrat în structurile respective aforismul, ca formă sapiențială sau judecată morală mistică. Spre exemplu, în volumul *Aproape un cerc*, Editura Alfa 2002, al poetului Nicolae Panaite, se află integrate aforisme precum:

-Cuvântul mă apără de /năvălirea apelor negre.

-...M-am uitat la viață/ și am văzut că este a Cuvântului.

-În desîșul clipelor,/cuvintele-s ca un viscol mut.

-Vine Lumina/ pentru cei care o așteaptă/ cu toată viața ce le-a fost dată.

-Lumina înăuntru-i din cer.

O cruce trece/ prin peretele zilei/impreună cu tine. Unele strofe și chiar unele poezii sunt, de fapt, o însăruire de aserționi, sentințe/aforisme ce exprimă, fiecare în parte, concluzia unei constatări, a unei reflecții morale ori sapientiale: „ochii ceață arborii spaimă azi-ieri/ pământul armuri putrede chipuri tăceri/drumul răpirea cenușile văzduhul ciuturi/ arșița orașul aproapele deparțe gânduri”. Asistăm, în acest caz, nu la exprimarea unor aforisme integrate, ci la crearea unei structuri complete de poezie aforistică, ceea ce se înscrie printre modalitățile novatoare ale creativității literare de după 1989.

Practici asemănătoare are poetul I.V. Fintiș, care a publicat în revista *Ramuri*³ un grupaj de poezii intitulat „Munte,vale și porti” cuprinsând aforisme integrate în sirul de poezii ale grupajului, considerat ca o creație unitară, ori în una dintre poezile sirului: „10. Armonoasă Poarta stelară,/de n-ar fi fost/decât o amintire”; „Somnul/ ee plin de fantasme”; „De acum/vom locui deșertăciunea”; „<Drumul către sine>/coșmar anevoieos”. Dar există și o scurtă poezie aforistică: „13 În față Portii,/ziua și noaptea/ se vor respinge//Scamatorii/ de/ păpușar”.

În proiectul cărții intitulat *Cu aforismul prin lumea epigramei*, Constantin Tudorache aplică ideea ingenioasă de a combina aforismul cu epigrăma și caricatura. O secvență cuprinde totdeauna o caricatură însorită de un aforism și o epigramă. Spre exemplu: o caricatură infățișând trei lupi stând pe scaune la o masă, iar unul dintre ei spunând: -Să revenim la oile noastre! Caricatura este urmată de aforismul ziaristului american Edward Murrow: „O țară de o merită un guvern de lupi” și de epigrăma lui C. Tudorache intitulată *Pastorală*: „Sugestiv aşa arată/Astăzi țara mea de dor/ ca o turmă decimată/Si de lup și de păstor”.

Aforismul în formă/ipostaza sa integrată poate fi folosit la realizarea unei structuri literare pe care am numit-o suită literară. (Vezi *Viața Românească* nr 11-12/2019) Am arătat că printre scriitorii ce cultivă această sinteză de specii și subspecii literare, între care se numără și aforismul integrat, se află Gheorghe Grigurcu, Theodor Codreanu, Dan Bogdan Hanu.

Gheorghe Grigurcu a publicat suite literare în revistele *Familia*, *Convorbindi literare*, *Ramuri* etc. Iată câteva aforisme din suita literară intitulată *Răzleț* publicată în revista *Ramuri*, nr 5/2021:

-Prejudecata vede în <înțelege> un tip stabilit în idei fixe, în limite, în rigiditate.

-S-a așezat în fine de <partea bună> în conflictul dintre tabere, dar tot un trădător se cheamă că este.

-Funcția artei nu este niciodată aceea de a ilustra un adevăr sau chiar o întrebare.

Deși elementele componente ale suitei literare par a fi disparate, studierea lor atentă dezvăluie existența unui fir logic, narrativ sau de altă natură, ce le unește. Referindu-se la acest aspect, Gheorghe Grigurcu scrie: „Însemnări disparate care, în pofida captivității fiecărui în propria bulă expresivă, încep a comunica discret între ele, aidoma limbajului Morse de care se slujesc deținuții aflați în celule despărțite de un perete”⁴.

Integrarea aforismului în alte genuri și specii literare este practicată și în literaturile europene. În cursul anului 2021 a apărut la Paris cartea de benzi desenate - „Cioran. On peut vivre qu'à Paris”, Maeght Editeur & Editions Payot & Rivages. Autorii Lidia Breda & Renaud Paquette; Patrice Reytier, Chantal Plot au integrat aforisme ale lui Emil Cioran în scenariul benzilor desenate. Casetele de benzi desenate cuprind imagini ale unor locuri celebre din Paris, iar scenariul constituie o culegere de aforisme ale lui Cioran precum:

-Suntem autentici doar în măsura în care nu suntem dotați cu niciun talent;

-Este imposibil să fiu filosof dacă ai un sentiment prea acut al ridicolului;

-Oamenii politici ai Antichității se înconjura adesea de filozofi, cei de azi preferă anturajul ziaristilor;

-Nu am terminat atâtă timp cât putem renunță⁵.

³ Vezi *Ramuri* nr 5/ 2021, p.16

⁴ *Ramuri*, nr 5/2021, p.4

⁵ *Orizont*, nr 6/2021, p.15

„Poezia se naște din meditație și inspirație. Meditația este o însușire, inspirația este un talent. Mulți oameni pot să mediteze, dar puțini sunt inspirați” (Victor Hugo)

Simona-Grazia DIMA

Poiesis

Pe linia de sosire

Trap în noapte

Oricâtă cai ar tot trece, aud,
vai, tropotul fix, invariabil,
pe aceeași cărare! Capete-albastre,
capete verzi pe gâturi prelungi
mă privesc cu durere o clipă,
apoi sunt smulse cu biciul în noapte.
Un trap ușor de-atins, fiind nelipsit
alături, însă, măhnit, observi că nu
se ia nimic pe mâna din vânzolirea
spumei apropiate – nici urmă
de nămol sau picuri de sudoare,
deși în preajmă un nevăzut vâscos vrea
să te-nchege, ca să te țină locului,
și nu cunoști substanța lui hul pavă –
să fie seu, ninsoare sau fărâmătă cetină?
Nimic din toate astea și nici măcar tristețe,
cu toate că din zare sună agonic nechezatul.
Cine aleargă-n veci, cine rămâne locului,
la fel? E un vertij, nu știi. Neîndoios,
prezența-i sigură, și-atăt: făptura bine
zăvorâtă-n sine, sărbătorind prin goană
scăparea din temnițele-oricărui semn,
spre bucuria celui care vede!

Maraton

Clipe-castele rând pe rând răsar,
puzderii, făurite prin trăire,
în urmă-ți vin, deși alergi,
prezente sunt mereu la simpla
ta chemare, fastuoase și intacte,
ca să le poți urca sau coborî
în joacă scările plușate, iar din
vitralii să-ți picure pe chip culori –
pentru că tu le-nsuflești acum,
alergător purtând în tine
lumea-ntreagă. Trudit când cazi
pe linia de sosire, și ele
se rostogolesc, cumintă,
dau clinchet de cristale,
cum boabele danseză-ntr-o păstaie,
și, fidele, nu șovăie să se arunce-n
flama ta, spre-a fi instantaneu sorbite –
în timp ce ard, din toată ființa râd, înseninate.

Cuplu

Nicicând nu vor cunoaște
adevărul unul despre celălalt
și poate nici n-ar vrea să-l știe,
lungiți pe frunze, omizi alăturate,
locuitori ai arborelui fără capăt,
secretul unei seve să-l soarbă

împreună, convinși, în timp,
de prețul fără-asemănare al luminii,
după eclipsă purtându-și reciproc
recunoștință, chiar pentru zâmbete
răzlețe, scăpate nu din soare,
ci dintr-un silnic astru periferic,
de simplă conveniență. Își vor susține
din răsputeri, cum cariatidele acoperișul
gol, atenția sacră, limpidă clătinare
în văzduh a celor de nespus, ofrandă
îi vor dărui, ca zeului arhaic,
guvernator peste ogor și diguri,
semințe-nvăluite în ceturi de cuvinte.

Sărbătoare

Zeițe jucau zaruri. Se-nghesuiau
mai mulți, să vadă, prin ușa-ntredeschisă:
sunt tinere oare, frumoase?
Dar n-ajungeau să afle,
pare că seara, deja,
stârpise agitația iscată
de vânarea frumuseții.
Severitatea față de hoții păcii e o artă
și, astfel, orice căutare se-ncheia
în chiote zeiești și în amuzamentul
celor nevăzuți, uniți la sărbătoare,
când, pe tăcute, șiurii de bacante
se prelingeau, împovărate de struguri
puri ai milei, iar nicidcum de amfore cu vin.

Sâmbure

Măr smuls din pom, e numai suferință
lepadarea la care-ai fost silit
când te răpiră fără vreun cuvânt
spre-abisuri din înalt, unde s-auzi,
pe solul sterpelor închipuiri,
marcate doar prin borne de cristal,
ucigătoare, un viorist cântând în craterul
lunar, cu-arcușul destrămat,
pe coardele uscate. Explozia-ți
va-improșca în ceață sămburii,
iar cel din mijloc, auriul,
ce ți-l visai înfipăt în cer,
se va întoarce vlăguit
și va boli un timp
în giulgii înveninate.
Noroc că seara de la sine vei reveni
la locul tău pe ram
și îl vei da la vindecat, între volute-albastre,
pământului netulburat de așteptare.
Iar dimineața-i vei citi-n surâsul luminos
adâncul zborului, răvaș amețitor de apă vie.

Liviu ANTONESCU

Adrian Marino 100 – Stahanovismul, armă de război

În septembrie, se vor împlini o sută de ani de la naștere marelui cărturar Adrian Marino, eminent istoric și critic literar, metamorfozat în critic al ideilor literare și teoretician al literaturii. Acum vreo unsprezece ani, la apariția postumă a volumului de memorii, m-am gîndit mult la viața și opera lui Marino, am scris mai multe articole, l-am apărât de acuzațiile de colaborare cu Securitatea, apărute brusc, din documente decuapate, croșetate și brodate. Normal, cîmpul literar și cultural în genere ripostau, cărturarul nu era excesiv de amabil cu reprezentanții lor în memorile sale. Între timp, cercetători onești au luat documentele la analiză și au produs necesara clarificare. Pînă la urmă, „vina” cărturarului este aceea că a promis autorităților vremii că va încerca să-l convingă pe Eliade să revină în țară. E o „vina” împărtășită și de Noica. Nu știu dacă vor fi încercat ce-au promis, cert este că Eliade nu s-a întors. Pe cînd eram în campania aceea de lecturi și articole, mi-a venit și ideea din titlu. N-am apucat să o dezvolt și mi se pare potrivit să fac acum.

Întîmplarea a făcut ca, în zilele în care citemem memorile lui Adrian Marino și răsfoiam cîteva dintre cărțile sale anterioare, să revăd și o parte a cărților dedicate lui Constantin Noica, de la mica monografie a lui Ion Ianoși, neașteptat de comprehensivă dacă ne gîndim la deosebirile ideologice dintre autor și exeget, pînă la ampla culegere de documente comentate Noica în Arhiva Securității, editată de Dora Mezdrea în anul centenarului nașterii. Această experiență de lectură combinată mi-a relevat o anume coincidență de strategie culturală la care, probabil, nu m-aș fi gîndit dacă n-ar fi existat propria mea coincidență de lectură.

Ce vreau să spun? În primul rînd că, dincolo de deosebirile structurale, de domeniul de activitate intelectuală și chiar ideologice dintre cei doi, și în ciuda antipatiei reciproce dintre ei – antipatia lui Marino față de Noica este evidentă, cea reciprocă poate fi mai degrabă dedusă –, filosoful și criticul ideilor literare, apoi și generale, au adoptat o strategie culturală comună de trecrere prin comunism, după eliberarea din închisoare și domiciliu forțat, poate, în oarecare măsură, chiar de înfrîngere a aberantului regim. Cu un termen împrumutat de la adversarul lor comun, l-aș numi stahanovism, stahanovism cultural. Strategia comună se bazează, desigur, pe un anume destin comun – amîndoi erau deja formați intelectual, măcar în linii mari, la intrarea țării în interludiul comunist, amîndoi au trăit peste un deceniu experiență închisorii politice și a domiciliului forțat, amîndoi au găsit porțile doar întredeschise la ieșirea din perioada carcerală. Porțile Universității le-au rămas închise, posibilitatea de a publica opere proprii s-a insinuat treptat. Noica a început cu traduceri și comentarii, avînd totuși sansa de a fi fost angajat la Institutul de Logică, Marino și-a publicat prima carte sub pseudonim și a trebuit să opteze, de la început, pentru liber-profesionalism.

Însă, imediat după reintrarea în viața publică, profitînd de „mica liberalizare” a regimului, și independent unul de celălalt – de altfel, o analiză extinsă ar regăsi aceeași strategie și în alte cazuri de intelectuali trecuți prin

experiența carcerală și, poate, cineva va proceda vreodată la o abordare globală –, Noica și Marino vor descoperi virtuile stahanovismului, ca instrument al luptei de supraviețuire și de afirmare intelectuală, în condițiile unui regim opresiv și monocolor ideologic, ca „armă de război”. Mai întîi, un stahanovism al acumulării culturale, al studiului sistematic și fără răgaz, care i-a impus pe amîndoi în prim-planul domeniilor de electiune, transformîndu-i în adevărate enciclopedii vii ale acestora, ba chiar și în mai multe domenii conexe.

Filosoful Noica, dincolo de ideile filosofice personale și de perfecta acoperire a istoriei domeniului, „s-a calificat” și drept un foarte bun clasicișt, capabil să susțină controverse cu clasiciștii de meserie, cum s-a întîmplat să asist la o frumoasă dezbatere etimologică elină cu Petru Creția. Criticul și istoricul literar Marino a descoperit treptat genealogia și critica ideilor literare, istoria culturală, apoi istoria, critica și genealogia ideologiilor politice generale. Si, foarte repede, de fapt concomitent, acest prim stahanovism a început să se manifeste și ca un stahanovism al producției culturale, filosoful și criticul ideologiilor publicind volum după volum, ajungînd autorii unor opere indisutabile, de prim rang în domeniile lor de electiune. Sigur, în cazul ambilor autori putem discuta asupra unui aspect sau al altuia al operelor, le putem supune criticii, ne putem servi de ele pentru a încerca un pas mai departe, dar nu putem trece pur și simplu peste ele, nu le putem arunca în uitare, pentru că s-au instalat deja în mentalul intelectual și în patrimoniul cultural al ultimei jumătăți de veac și vor rămîne încă multă vreme instalate acolo – tocmai pentru că nu au numai o valoare patrimonială, deși nu e puțin nici acest lucru, ci încă și una catalizatoare.

Însă, într-un regim de tipul celui comunist, e destul de dificil să-ți asiguri securitatea intelectuală rămnînd în cadrul strict al unei specialități, mai ales cînd este vorba despre specialități care au atingere cu ideologia, cum este cazul celor doi autori discuți. Pe de altă parte, respinși de Universitate, însă cu vocație pedagogică, amîndoi vor fi simțit nevoia unei influențe care să treacă de limitele înguste ale expertilor din domeniu, mai ales că nu toți expertii erau chiar experti, ba chiar și foarte mulți dintre expertii pe bune erau

afectați de ideologia dominantă. Si, atunci, pe lîngă domeniile de electiune, și Marino, și Noica se vor îndrepta în publicistică, dar și în destule cărți, spre o zonă de creativitate mai generală, cu potențial succés la un public cultivat mai larg, ca și cum ar fi încercat ceea ce ideologia adversă numea „o bază de masă”. Strategie comună, dar orientare diferită! Una, mai degrabă ideomatică în cazul lui Noica, înscrișă sub semnul „dimensiunii românești a existenței”, care a făcut ravagii la nivel profesorimii secundare, ba chiar și la nivele cu pretenții mari mari, alta universalistă în cazul lui Marino, evidentă în publicistica critică și culturală și în notele sale de călătorie. Să nu ne grăbim însă să-l încadrâm pe Noica total ideomaticului, era totuși un filosof adevărat!, nici pe Marino complet universalismului. Vorbesc doar despre niște dominante.

Constantin CUBLEȘAN

G.T. Kirileanu în monografie

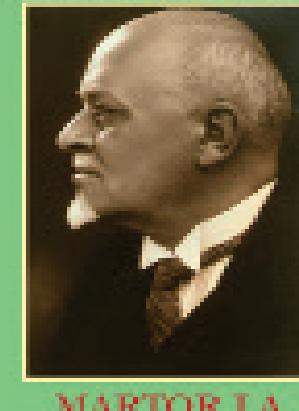
Personalitate marcantă a vieții culturale românești interbelice, folcloristul G.T. Kirileanu beneficiază acum de o amplă monografie datorată lui Iordan Datcu (Iordan Datcu, **G.T. Kirileanu**, Editura RCReditorial, București, 2021), unul dintre cei mai de seamă folcloristi (la rândul său) și etnologi pe care îi avem, care s-a ilustrat prin numeroase studii de sinteză în domeniu (**Un mit: Toma Alimoș**, 1999; **Contribuții la etnologia românească**, 2004; **Tradiții din Maramureș**, 2009; **Miscellanea etnologică**, 2010 și-a.) dar și a unor studii monografice consacrate celor mai importante figuri de cercetători de acest profil: Petru Caraman (1999), Ioan Ţerb (2007), Ovid Densusianu (2009), Sabina-Cornelia Stroescu (2011), Ovidiu Bârlea (2013), Al. I. Amzulescu (2014), Petru Ursache (2016) și-a. și, parcă urmând de la sine, acum: G.T. Kirileanu.

Studiul monografic recent este rodul unor îndelungate investigații arhivistice („cerceteze de mai bine de o jumătate de secol scrierile și viața lui G.T. Kirileanu”) pentru a putea oferi un portret real al savantului, realizat din documente dar și din memorialistica acestuia, deopotrivă din corespondență, extrem de bogată. Astfel, Iordan Datcu abordează, în comentarii bio-bibliografice, cercetările creației populare ale acestuia, punând în evidență aportul de originalitate în domeniul folcloristic și etnografie dar și activitatea de editor, istoric literar etc, cea mai consistentă parte constituind-o prezentarea relațiilor cu Regele Carol și Regina Maria, cu Regele Ferdinand, dar și cu Prințul Barbu Știrbei, cu Nicolae Iorga, Titu Maiorescu, Constantin Meissner, George Enescu și-a. Acestea se datorează mai ales faptului că o bună parte din viață, cea mai activă, s-a aflat în serviciu Curții Regale în calitate de „bibliotecar”, de fapt ocupându-se de corespondența cancelariei regale și întocmind cuvântările înălților oameni de sta în diverse ocazii ale acestora („La fiecare discurs regal – notează el în Jurnalul personal – fac o adevărată boală. Mă izbesc cu capul când de-un perete, când de altul. Și cad sub păcatul firii mele: prostia conștiinciozității”) dar și o mulțime de alte servicii mai mult sau mai puțin ocazionale. „Viață zbuciumată la Palatul Regal – scrie el. Mai toți mă trăgeau în toate părțile, aşa că nu eram în stare a îndeplini cum se cade nici una din însărcinările mele. Ca bibliotecar mi-ar fi plăcut să port grija cărților, cu lectura și catalogarea. Dar unde era chip? Toți cei mai mari decât mine îmi trimiteau felurite scrisori spre a redacta răspunsuri. Tot la mine îndreptau pe numeroși petiționari căci, pe lângă serviciul bibliotecii, aveam și serviciul petițiilor adresate regelui și reginei, precum și regimul ajutoarelor”. Rod al acestor ani este monumentală lucrare istoriografică: **Martor la istoria României 1872-1960. Vol. I, 1972-1914, vol. II, 1915-1918**. Pentru serviciile sale, în 1927 primește decorația Mare ofițer al Coroanei („Cel care fusese apreciat pentru serviciile aduse de către regii Carol și Ferdinand I, a căzut în dizgrația lui Carol al II-lea”; „am fost și eu - nota în jurnal - de batjocura unei brute fără învățătură, având impresia că poate să priceapă întemeierea și conducerea unui așezământ de cultură” – (în 1927, Regele Ferdinand I, il numise secretar general al Fundației „Ferdinand I”). Iar în 1948, pentru întreaga sa activitate științifică, Academia Română îl primește în calitate de „membru onorific”, urmând o propunere mai veche, din 1955, a lui Sextil Pușcariu. Din nefericire, noul regim restructurând Academia, îi retrage titlul și, mai rău, în 1950 î se retrage pensia iar în 1954 este arestat la domiciliu ca „funcționar periculos” trăind cu „ideile vechi”, de altfel toți frații i-au fost ostracizați ca „unelte docile ale fostei monarhii”. În 1954 este eliberat, datorită intervenției lui Gh. Macovei, iar în 1957, la intervenția lui Iorgu Iordan î se redă pensia („Toate acestea l-au făcut să se întrebe dacă n-ar fi trebuit să se sinucidă”, notează Iordan Datcu). Se atinge din viață în 1960, retras în singurătate la Piatra Neamț. (S-a născut la 13/25 martie 1872 în satul Holda, comuna Broșteni din județul Neamț, în familia pădurarului Grigore Chirileanu și al Ioanei, fiica preotului din localitate).

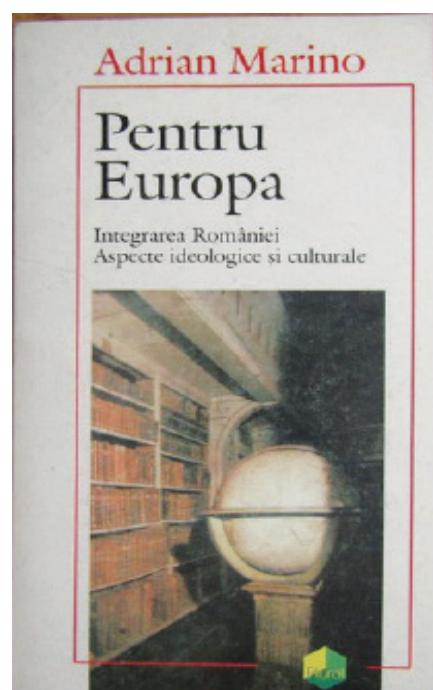
Apreciindu-i viața și opera, Iordan Datcu îi schițează un portret biografic demn de a fi reținut: „Născut pe valea Bistriței, deci megieș al lui Creangă, al locului de baștină al acestuia, cărturar de întinsă cultură, cu interes deosebit pentru vechile monumente de limbă ale culturii noastre și pentru literatura contemporană lui, G.T. Kirileanu s-a întâlnit cu Creangă în prețuirea fără margini a spiritualității populare (A realizat prima ediție completă, critică, a operelor lui Ion Creangă – n.n., Ct.C.), a numeroaselor carate de aur ale limbii, obiceiurilor și înțelepciunii oamenilor de la munte. Si dacă mergem mai departe, Kirileanu se asemăna cu Creangă și prin firescul său, prin generozitatea ce i-au lăudat-o toți cei ce l-au cunoscut, prin acea funciară dăruire pentru cauze nobile. Atractia sa spre opera lui Creangă se explică, totodată, prin formata sa cărturărească. Se socotea cu mândrie junimist («pui de junimist» își spunea el), a fost un admirator fervent al lui T. Maiorescu (...) Maiorescu punea mare preț pe cunoștințele etnologice ale emulului său și-l consulta în astfel de probleme, nu de puține ori”.

Monografia dedicată lui G.T. Kirileanu, datorată lui Iordan Datcu, este cea mai completă și cea mai obiectivă retrospectivă a activității și vieții savantului, ca una din figurile cele mai marcante ale culturii noastre contemporane.

G. T. KIRILEANU

**MARTOR LA
ISTORIA ROMÂNEI
1872-1960**
JURNAL DE EPISTEULĂ
PREDATORUL DE DINIȚI BORDEI

Poezia lui Ion Mircea (II)

urmare din numărul trecut

Valiza de mâna a lui Ion Mircea conține acel „ceva” care „nu va fi niciodată înăuntru”, o haină ce mânâncă trupul pe care îl îmbracă și o ilustrată cu un cal orb care plângă cu sudoarea de pe gât: Poezie, adică.

Prolog, poemul care deschide cea mai recentă carte a lui Ion Mircea, Manuscrisul din Insula Elefantina este o capodoperă: „De la o vreme, iubito,/ auzul meu nu mai e cum a fost/ și se întâmplă să nu-ți mai aud toate cuvintele./ dar tu ești frumoasă cum e tacerea care mă înconjoară./ de la o vreme, nici ochii/ nu-mi mai sunt de prea mare folos./ dar tu, o, iubito,/ ești frumoasă și pe intuneric./ de acum, într-o zi,/ îmi voi pierde și trupul cu totul./ dar atunci, tu, iubito, vei fi nouă meu trup/ și la tine mă voi întoarce spre seară/ ca o albină oarbă și surdă, la stup”. În elegii și poeme în proză, poetul scrie ceea ce este fără a ființă, ceea ce e lângă ceea ce scrie, ascuns în ficțiunile halucinante ale oglinzi înselătoare, devoratoare, în șoaptă și, mai ales, în tacere, cu singurul zgromot perceptul al aripi îngerului care trece pe acolo; deși pare ermetic închisă într-o intimitate care nu admite pe Celălalt și care refuză realul cu tipetele, cenușul, crisparea și „proza” lui, poezia lui Ion Mircea deschide câteva căi de lectură, lăsând – cu vorbele junimîștilor de altădată – să intre cine vrea și să rămână aici cine poate. Cei care caută în poezie metafore acrosante vor găsi din belșug: stelele din Mănușa de sticlă sunt niște „pahare cu piciorul înalt/ coboară pe pământ/ umblă prin podurile caselor și plâng în pumni până la ziuă/ făcându-se nevăzute”, soarele din Oglinda cu fer Moor e „un abator de lacrimi/ afectat ca un struț în călduri/ un samovar coroiat și mare cât toate zilele clocește aerul de pe munți”, tacerea e, în Limbașul tăcut, „o bombă cu submuniții”, iar tava de argint de pe brațele ospătarului din Domnul cu hermina e „o negresă cu părul albit înainte de vreme, ca o pată de inexistență/ pe gazonul din fața muzeului de antichități”. Tot astfel, cine caută ceea ce se numește – horibile dictu – „poezii de dragoste” va explora, începând, firește, cu antologicul Prolog, din prezent spre trecut, precum doctorul Emil Codrescu din Adela lui Ibrăileanu, dragostea „cu fetiș” („Nu ești de față iau în mâini/ jeseul tău de mohair/ și îmi îngrop obrajii-n el./ e mult din tine-n lucrurile tale/ cum taci/ sau cum te uiți în gol/ felul deodată grav și responsabil în care tu dai umbră./ nu ești de față iau în mâini/ jeseul tău de mohair/ sub degete/ simt gâtul tău absent/ și-alături numele pe care-l chemi/ vibrând în aer” – Merletto di Burano), pasiunile misterioase, devastatoare, din povestea lui Enghidu și Ghilgameș, într-un poem precum Lumina mea, te previn sau departe de dincolo de bine și de dincoace de rău din muzica lui Leonard Cohen, căruia poetul îi și rostește numele, de altfel, într-un vers din Murder & blues.

În fond, erosul e un vehicul al călătoriei în lirica lui Ion Mircea; inițiere, transfer, topire a unuia în celălalt, erosul se consumă mereu în nemângâiere, în neatingere: „Totul a început printr-o surpriză de proporții: am pus mâinile pe mine și n-am întâmpinat nici o rezistență, nu mai eram acolo, un gol teribil îmi luase locul, și golul acela eram eu, toată ziua îți simțeam lipsa și acum, când eu însuți lipseam, absența ta mănvălia ca o vinovătie, pe urmă te-am văzut cu ochii mintii cum deschizi și intri și-n următoarea secundă ai deschis și ai intrat, ca orbul care se-avântă să citească totul pe nerăsuflare, mi-am pus ambele palme pe tine, înfrigurat, eram acolo, în antreu, sub palmele mele, doar că nu mai eram eu, era ca și cum în locul pălăriei mi-ai fi dat o umbrelă, era ca și cum în locul măinii mi-ai fi restituit o mănușă plină cu diamante, mă pierdusem în tine ca palma stângă în palma dreaptă a unui amnezic, eram ca omul care, construindu-și o casă în vis, când să se mute în casa cea nouă, descoperă-n ea un om care doarme” (Sub palmele mele). Însoțit

de o prezență în absență, ființa pleacă într-o croazieră în melancolie și spre „insulele săngelui”, asemenei navigatorilor precolumbieni, căutând un târm de mare, cu stolul de ciori care trece oceanul și un manuscris pe o altă insulă a lui Euthanasius, numită Elefantina; într-o fregată, prin lume, pe un vas fantomatic, respirând cu nesaț ceață de pe mare ori pierzându-se în necuprinsul unei nopți cu lună pe ocean, poetul își amestecă viața în praful unei călătorii fără sfârșit cu amurgul, ca în poemul Prin urmare, mângâie-mă – o călătorie în care, iată, nimeni nu pleacă, toți se întorc de undeva unde nu au fost niciodată, cum se spune în ultimul poem în proză al cărții, Plaja e subînțeleasă. Locul acela nu e un loc, referenții lipsesc pentru că drumurile încep și sfârșesc, pier în apele fatale ale oglinzi întinse între întinderea apei și pădurea unde unduie un singur copac; oglinda lui Ion Mircea îngheță totul, nu reflectă și nu restituie nimic, drumul pe acolo e fără întoarcere întrucât „locul” oglinziilor „oblonite”, cum scrie în Albina Camoes; mai mult încă, din adâncul oglinzi poate veni glonțul ucigaș: „un blues o/ piesă în două ape de Leonard Cohen/ Tânără Y întoarsă recent dintr-un iglu virtual/ își ține pălăria din sloiuri și fructe în frigidierul hotelului/ doamna O (cum spuneam)/ cei doi gemeni rezemând fiecare/ cu un umăr oglinda împără (...) atunci s-a auzit împușcătura./ comisarul e sigur (poșeta femeii/ lecția ei de anato cu toate organele-alături/ rujul și sprayul paralizant/ o singură bancnotă mototolită și cu o abia, sesizabilă bronhie)/ focul a fost tras din oglindă./ oglindă oglinjoară/ spume/ nici gând/ cadavrul luat a rămas/ conturul lui alb pe parchet/ violoncelul plângând într-un colț cu tâmpla lipită de z/ și oglinda intactă încă fumegând” (Murder & blues). Cum s-a văzut și în cărțile precedente, mai ales în řocul oxigenului, oglinda e una din temele obsedante ale poeziei lui Ion Mircea; e, însă, oglinda lui Baltrušaitis, aceea întunecată, un „hău negru” în care se pierd ființă și realul pentru că totul e străvezu, transparent, translucid, nu are substanță pentru că este nefiind: cadavrul „transparent” din Biblioteca de praf și „frumoasa fără corp” a Tânărului grefier din Birjarii de noapte, noaptea lucrurilor, „un obiect transparent” și „plin de intuneric” din Moartea lucrurilor mici ori poetul însuși: „sunt un lucru transparent care gândește/ o mână nevăzută mă poartă prin materie/ descrie lucruri pe care nu le vede nimeni”, scrie „navigatorul precolumbian” în poemul Contur.

Locul care va fi fiind nefiind din interiorul oglinzi e spațiu de joc al unui spectacol de teatru nonverbal în cuvintele poemului pentru că poetul îl „joacă” pe albul cel alb dintre rânduri, la fel cum Creatorul însuși „scrive cu alb pe alb”: iată: „Trei scaune aliniate cu spatele la zid o femeie la mijloc și doi bărbați/ de o parte și alta a ei aşezându-se în tacere cu un aer ușor mototolit/ și psihopomp./ cei doi o salută în același timp cu o abia schițată plecăciune./ în sfârșit pentru a se saluta între ei/ cel din stânga femeii (cu o acoladă tandră/cuprinzându-i umerii dar fără să o atingă) își trece mâna prin zid/ spre cel din dreapta care i-o strângă cu neprefăcută căldură./ și-n tot acest timp doamna privește/ imperturbabil înainte./ doar că dintr-un anume unghi/ și-ntr-o anume lumină contemplând toate acestea/ scaunul din mijloc e gol doamna nu este – cu trupul – de față/ deși cei doi continuă să o flancheze ca două oglinzi paralele./ și toti trei privesc tacuți înainte/ spre alți doi bărbați care joacă săh în tacere/ sub o boltă de viță de vie curbată peste ei./ și viță de vie pogoră din când în când o jordită/ verde și-nmiresmată și confisând o piesă sau alta de săh/ o mută într-un loc sau altul din spațiu” (Săh în trei). Regizorul spectacolului de teatru nonverbal sau, la rigoare, al filmului alb/negru mut e mâna nevăzută care mută piesele pe tabla de săh, „eliminând” prezentele și punând, în loc, absențele de dincolo de pragul privirii și care aşază personajele într-o armată fantomatică:

doi bătrâni care se joacă, în veranda ospiciului din Marienbad, „de-a acul și ața”, regele desculț și trupul neînsuflețit al prietenului de-o viață care petrec pe un târm de mare și se trezesc într-un „spot de lumini” pe Ecranul de lână, Platon „pigmeul” și Socrate „adultul” dintr-o „Grecie fără piatră” (Bicicleta lui Socrate), figuri lirice asemenei albinei Camoës stând în peisajul impresionist al unui Dejun pe iarbă de azi, un bărbat „cu tâmpalele-n mâini și coastele pe genunchi” care miroase „o floare nevăzută” în Ferma florilor și Figuranții, „cohorte imense masate-ntr-o singură piață”, Doi regicopii „traversând un culoar de aplauze”, manechinele vii din vitrine care „își beau binemeritata cafea de la capătul zilei” în Limbașul tăcut – toate personajele din spectacolul tăcut al lui Ion Mircea se adună în alaiul fantasmatic din Degetul lui Dumnezeu: „L-au îmbrăcat în armură, i-au pus coiful cu pene, i-au pus într-o mână o halebardă și-n cealaltă scutul cu însemnele casei regale/ și, cu o macara primitivă, destul de brutal, au urcat cadavrul/ regelui pe cal./ au luat o mie de morți de pe câmpul de luptă, le-au pus cotiere/ și genunchiere de fân, le-au pus colivii cu păsări pe creștet și arme/ ușoare ca fumul în mâini, apoi i-au urcat pe o mie de cai lipițani, fixându-i în șa cu frânghii trecute pe sub burțile cailor./ și astfel alaiul porni cu mortul de rege în frunte pierzându-se-n ceață din cale afară de-adâncă, pe urmele lor păsea nevăzută și/ neauzită oastea cea vie./ când dușmanii-l zărișă pe rege călare și-n urma lui o mie de morți/ pe o mie de cai lipițani ivindu-se fără sunet din ceață ca Degetul/ lui Dumnezeu îndreptat către ei, săngele lor înghețând, din cap/ începu deodată să dea, ca o grindină roșie, ca un Nu, ca un Da./ o, dar chiar asta, chiar asta Degetul Domnului arăta”.

Exact cum ne avertiza Ion Mircea însuși în ţocul oxigenului: scrisul și lectura poeziei înseamnă a crea și a recepta ceva inexprimabil cu mijloacele intraductibile și ceva intraductibil cu mijloacele inexprimabile, într-o poetică postmodernă al cărei protagonist, în Manuscrisul din Insula Elefantina e „drept-măritorul” Maxim (Mărturisitorul) din Kavokalivitul ori, poate, mai bine, tăcutul impletitor de coșuri din pustiul Hozevei: un (auto)portret al celui care descrie cele văzute cu mijloacele nevăzutului: „Analele istoriei consemnează cazul unui impletitor de coșuri din pustiul Hozevei care, fără a fi mut, nu a rostit un singur cuvânt de la naștere până când avea să-și dea obștescul sfârșit. după moartea lui, mulți s-au întrebăt de ce a tăcut, dar cei mai mulți s-au întrebăt ce a vrut să spună cu asta”.

Poezia lui Ion Mircea din Istom, Tobele fragede, Copacul cu 10.000 de imagini, Piramida împădurită dar, mai ales, aceea din cărțile recente, ţocul oxigenului, Manuscrisul din Insula Elefantina și, acum în urmă, Materia care ne desparte structurează o poetică postmodernă care se revendică, între altele, dintr-o frază a lui Gillo Dorfles despre cum poți avea acces la un sens fără a traduce cuvintele ce îl conțin. În fapt, Ion Mircea ne avertizează că poezia poate fi înțeleasă „fără a se recurge la traducerea ei” - este imagine, icon -, iar lectura ei înseamnă „a recepta ceva inexprimabil cu mijloacele intraductibile și a ceva intraductibil cu mijloacele inexprimabile”: între a exprima inexprimabil și a inexprima inexprimabil, între modernism și postmodernism, adică, se scrie poezia volumului Materia care ne desparte, a cărui primă secțiune se intitulează semnificativ, Dacă am vedea cu sîngele, invizibilul ar fi lucrul cel mai colorat din univers, iar poetul, „fidel inexprimabilului”, cum spune în Sub atîtea colii albe, se identifică în două dintre figurile lirice cele mai puternice ale cărții: orbul din Constelația Braille și nenăscutul aflat încă în „lacrimă amniotică din pîntecul mamei”: poetul și cititorul său, încercind să exprime ceea ce nu se poate exprima și să vadă ceea ce nu se vede: „À bientôt! à bientôt!/ oameni

=> de toate culorile/ se strecoară printr-o spărtură din zidul spitalului/ (prezentă acolo/ de cel puțin două decenii)/ și astfel economisesc o groază de timp./ cînele-acesta/ transparent/ încît pot vedea-n el/ întreaga lui specie/ ar trebui să poarte ochelari/ pentru că s-a lovit pur și simplu de mine./ de nu cumva/ eu însuși/ ar trebui să-mi schimb ochelarii/ pentru că m-am lovit de cînele-acesta/ ce-și poartă cu el toată specia/ ca-ntr-un pahar./ o ceață stupidă/ ca o generație in vitro/ s-a lăsat din senin peste tot încît mă întreb/ e din mine/ (din ochii aceștia dărăpașați)/ sau e din afară?/ cert e că/ nu mai văd la un pas/ înaintea mea/ (sau în adîncul meu/ ca să fiu cît de cît consecvent)./ dar tu, o, cititorule,/ pe de o parte ești precum orbul din naștere/ iar pe de alta/ ca nenăscuții/ vezi mult mai limpede și mai departe/ decit mama ta" (Cînele transparent).

Orbul care pictează doar ceață, a cărui privire are un singur sens, spre afară, văzind, acolo, esența care, iată, „nu mai poate pătrunde-n ochii mei” și nenăscutul care se întoarce în visul mamei pentru a vedea mult mai limpede și mai departe, se întâlnesc, pe rețelele subterane care unesc poemele din toate cărțile lui Ion Mircea, cu tăcutul impletitor de coșuri din pustiul Hozevei, cel care, în Manuscrisul din Insula Elefantina, vorbea prin însăși tăcerea sa, la fel cum figurile lirice din Materia care ne desparte descriu cele văzute cu mijloacele nevăzutului; în carte din urmă cu șapte ani: „Analele istoriei consemnează cazul unui impletitor de coșuri din pustiul Hozevei care, fără a fi mut, nu a rostit un singur cuvînt de la naștere pînă când avea să-și dea obștescul sfîrșit. după moartea lui, mulți s-au întrebat de ce a tăcut, dar cei mai mulți s-au întrebat ce a vrut să spună cu asta”; acum, în Materia care ne desparte - a doua secțiune a volumului se intitulează Tăcerea vorbește; cel care tace spune în felul acesta că tace -, privirea se retrage în vidul din ochiul orbului și viitorul se află în nenăscutul care, ne-ființînd încă, primește „din inima bătrînilor” o „prăpastie de miere”, iar cu mama e într-un raport de geneză reciprocă: „Am crezut toată viața/ că mama mi-e mai aproape de corp decît mîinile/ astăzi un simplu experiment m-a contrazis: cu ochii închiși execut o serie de mișcări ale mîinii/ prin aer/ îndepărțind-o și apropiind-o de mine/ atingînd obiecte sau rotindu-mi brațul din umăr/ ca o elice./ știu și cu ochii închiși/ în orice moment al mișcării/ unde mi-e mină./ dar nu știu unde e mama/ în tot universul/ cu ochii deschiși./ am crezut toată viața/ că mama mi-e mai aproape de corp decît mîinile/ mă culc pe podea și ca în oglindă/ o cîmpie senzuală se întinde pe sub toată materia./ nu neg că e mama/ e ea/ e modul ei tandru și vast de-a mă lua pe-ntuneric/ în brațe/ dar nici eu nici brațele ei nu mai suntem acolo/ și nu o spun eu/ o spune albul munților aşa cum se văd de la șes” (Anvergura vs distanță). Dacă nenăscutul trimite la simbolul tutelar al Mamei, spre arhetipul blagian al acesteia, din Crucia copiilor și atîtea poeme, într-un hronic al vîrstelor care e, în textele cărții, o traversare a lor printr-un tunel „cu diametrul unui degetar”, într-o mișcare asemenei fluviului ce se întoarce la izvoarele sale, figura orbului introduce una din temele obsedante ale liricii lui Ion Mircea; oglinda care îngheță ființă, o trimită în labirint, „hăul negru”, revelînd un univers de dincolo de pragul vederii - cel care nu mai desparte ziua de noapte, realul de vis, realitatea de coșmar, dealul domol ce coboară spre Bistrița de tipatul expresionist: Ion Mircea scrie, iată, nu despre casa, locul, satul, ci despre oglinda natală care suspendă timpul, însăla, ascunde, neantizează neamul lui Tata Ipie într-un labirint al furnicilor, amintind de o celebră proză a lui Borges, admite doar privirea în afară și ceață fantasmei, cum e aceea a femeii din Muntenegru pe un cal alb din Tata Ipie, e calea întoarcerii spre început, spre ceea-ce-va-fi-fost-înainte-de-a-fi, o ființă „cufundată pînă la subsuori în mercurul oglindii”, ocrotindu-și dragostea însăși în lumina sa neagră: „Vezi, întunericul acumulat cu anii/ se varsă din oglindă pe podea/ o, draga mea dragă,/ lumina mea neagră./ pentru că ea-mi este ușă/ bună seara și lacăt pun eu pe oglindă/ o, draga mea dragă,/ lumina mea neagră./ tu ești și nimic nu mai sunt/ te văd și nimic nu mai văd/ o, draga mea dragă,/ lumina mea neagră./ ochiul tău pe buzele mele/ a

început să vorbească/ buzele mele pe ochiul tău/ au început să orbească/ o, draga mea dragă,/ lumina mea neagră // o încleștare pe viață și moarte/ în gînd și afară din gînd -/ pentru că tu ești cîntarul de lacrimi/ popoare se-ntrec între ele plîngînd/ o, draga mea dragă,/ lumina mea neagră” (Lacăt pe oglindă).

Vidul e cu noi (nu în noi, iată), exclamă poetul după ce va fi trecut pragul întunericului din oglindă; aici el vede în sunete și aude în culori, cum spune în Rotativa, se lasă cuprins de liniștea ce se așterne peste lume cînd dispar, din tipografie, „ultimele alfabeze de plumb”, plînge moartea păunului „în modestul meu patio din spatele casei”, într-un poem în proză antologic, regăsește, într-o poezie a ritualului, profund creștină, părticelele de cuminetcătură pe care le aruncă în jărcă fantasma unei fetițe întinse pe o pînză de păianjen, sacrul fintimii Vitezda din Ierusalimul copilariei, unde se scăldă „cu sora mea în icoană”, elementarul, originea, în cuplul paradisiac din Mireasa mea și reconfirmarea rostului prezenței în lume a poetului prin Psalmii lui David și Epistola către Corinteni a Sfîntului Apostol Pavel („căci nu e altă cale decît de la cele ce se văd, trecătoare, la cele ce nu se văd, netrecătoare.”): aici, în întunericul oglindii este ieșirea din timp, despărțirea sufletului de materie, strigătul către celâlalt suflet, „pereche”, i-aș spune, dacă sintagma n-ar fi de tot compromisa de prea multe uzitări manelistă și tot aici, ființă întîlnescă pe Celâlalt, alteritatea, „trupul separat de suflet de vechii greci”, cum se spune în Mîna. Celâlalt nu e, în poezia lui Ion Mircea, călăul, vînătorul, dușmanul: e salvatorul, cel care dă viață din însăși viață lui: „Citeam prin ziare despre un tînăr care a trăit/ timp de un an fără inimă/ atunci ce să spun eu care m-am născut fără ea/ pururi tentat/ să curg pînă dincolo de mine cu săngheli meu/ dar pururi sperînd că există/ dacă nu printre născuți desigur printre nenăscuți/ cineva cu două inimi și pînă la durere luminos/ dispus să mă parcurgă pe jumătate/ pentru a-și instala în mine inima de prisos” (Instalație). Jocului cu alteritatea i se circumscrie relația teatrală în orizontul căreia Ion Mircea își construiește multe din poemele cărții recente: își instalează scenă, spațiu de joc, în culise, în cabinele actorilor (în fața oglindii de acolo, desigur) sau în podul teatrului, unde sănătușile, ca în Zece sănătușe (remake), concepe scenografi fastuoase (un labirint într-un ciorap - lung și străveziu, un tavan din care atîrnă un bec cu wolfram ori „o casă pe cîmp, printre scînduri au crescut ghoiocei./ pe un perete oglinda./ pe celâlalt pata decolorată a fostei icoane./ peste pată/ o ramă cu geam./ mai în adînc o fereastră./ sub fereastră e masa./ într-o latură patul cu perne umplute cu întuneric” - Joc de zaruri (privire din interior), unele poeme sănătușe în „acte”, face lecturi la masă, cîteodată, se transferă pe o scenă italiană unde regizează „scene din viață privată a oamenilor și a rîurilor”, ca în Pe suprafață ochilor, dar, mai ales, imaginează personaje care rămîn „perpendiculare pe întuneric după ce află formula Universului”, văd zilele „din profil”, se joacă mereu cu sănătușile, ca în jocul cu mărgelile de sticlă, își descompun ființă în bucăți, vin dinspre și se întorc în teatrul lui Jarry, Artaud, Apollinaire: „Cîntă la acordeon/ noaptea la lumina felinarului/ bărbat cu un singur săn colosal/ extensibil/ în coșul pieptului// un ochi al lui/ s-a îndepărtat de celâlalt ca răsăriturile de apusuri/ își face sănătușe semne cu mină pînă când/ dispără la orizont// un întuneric din cap/ perforîndu-i retina/ i se scurge ca o îscălitură de rimel pe obraz// în rest e pîneia lui Dumnezeu/ i-a zis unei fetițe oarbe că e frumoasă/ și de atunci corpușorul ei răspîndește/ un lică intermitent și albastru// și de atunci de cîte ori/ vreo întrebare de-a lui mai brutală o răscolește/ și-o doare/ ea depune toate diligențele și-i răspunde solemn/ în lemn gînditor și metale usoare” (Un veteran de război).

Corpul, oglinda care reflectă, textul însuși sănătușe și materia; sufletele, despărțite de aceasta sănătușe din întunericul oglindii, în tăcere și în vidul din ochiul orbului. Figurile „teatrale” din teatrul absurdului sau al „cruzimii” sănătușe ale orbului, nenăscutului și impletitorului de coșuri din pustiul Hozevei; și nu acesta e poetul adevărat, cel care spune tăcînd, vede, orb fiind și știe, nenăscut încă?

Şerban MĂRGINEANU

Oglindă sparte

Coșmar Stradal

Strigătele noptii nu știu ce înseamnă.
Orașul se pierde sub această toamnă,
Sub această ploaie plină de mister.
Strângem, iluzoriu, visele ce pier...

Nu mai am speranțe, nu mai am pretenții
Fetele de noapte și-au pierdut clienții,
Beau pe datorie prin uitate baruri.
Iarna își aprinde marile ei faruri...

A murit și toamna, fără rezistență,
Străzile, canale, ceață, clipe de demență,
Toat-această sumbră, moartă recuzită
Este pentru mine-o ultimă ispătă...

Atingeri

Mai plutesc o clipă tragică amante
Prin aceste paturi, reci și dezolante,
A rămas în urmă vreun sărut, vreo haină,
Ca să dea culoare camerei de taină...

Minunate trupuri fără lenjerie,
Au iubit secrete, nimeni nu le știe,
Sărutări pe umeri, și pe săini, pe gură,
Dintre noi dispăre ultima cenzură...

Clipa despărțirii a sosit, ne doare,
Pe fereastră plânge raza vreunui soare,
Și rămânem singuri. Undeva există
Vreun bătrân agonic, vreo amantă tristă...

Autumnal

Trece-un stol de păsări, se dizolvă-n zare.
Am pierdut căldura razelor solare,
Oameni fără soartă dorm pe la metrou.
Frunzele tăcerii nasc vag ecou

Și le suflă vîntul, seara prin canale...
Astăzi e sfârșitul visurilor tale!
Vor începe lupte, bombe, deflagrații,
Crivățul ne duce către alte spații

Putrezește urma vorbelor ucise,
Vom avea o viață neagră, fără vise,
Ne așteaptă frigul noptilor de iarnă
Fulgii de zăpadă-ncep să se aștearnă...

Visuri funerare

Din mlaștina de vise te smulge, înspre seară,
Lătratul vreunui câine, un cronicănit de cioră
Sinistră gălăgie, ce vrea să-ți dea de știre
Că s-au deschis prin zonă vreо zece cimitire.

Luna își varsă, tragic, lumina de puroi,
Iar morții se distrează, hlizindu-se de noi...
Ne bântuie defuncte iluzii funerare
Păstrând o urmă vagă a ceea ce ne doare.

Îngălbenele frunze se pierd în infinit,
Mă prinde nostalgia orașului iubit
Ce trist agonizează, prin străzile lui goale
Care cuprind tăcute și ample catedrale...

Cristina CHIPRIAN

cărți de poezie

Cinai direct din calea lactee

Universul liric al lui Nicolae Spătaru funcționează parțial în aria non-fictiōnalului, la care face trimiteri surprinzătoare, uneori cu efecte ironice. Categoriile estetice se suprapun, se reinventează, apropiind sau depărtând punctul de referință. Astfel titlul volumului* reiterează convenția modernă a poetului damnat, care vrea să fie astfel, construindu-și în manieră voluntară o existență excepțională, luptând cu sine însuși pentru a-și demonstra nevoia de sublim.

Una dintre coordonatele lirismului său ambivalent este tocmai pendularea între trăire și creație, ștergerea pe alocuri a limitei, în asociere cu ironia declarată involuntară: „azi poemul meu despre troleibuz/ a călătorit prima oară/ cu troleibuz...aveai impresia că pe urmele lui se rostogolește apocalipsa”. Motivul liric al alterității observabile se constituie din detaliu cotidiene: „poemul fu cuprins de emoții puternice...transpirase chiar puțin pe la subsuoară”. Călătoria inedită a poetului/ poemului se prelungeste dincolo de cotidian, într-un spațiu și într-un timp distopice, deschise sarcasmului: „de un trecut lu-u-mi-i-nos/ amin”.

O altă coordonată este autoironia, subliniată prin expresia familiară, structura incidentă și aluzia livrescă: „sunt doar în trecere (nu se vede)/ îmi fumez țigara și-aș dori (dacă se poate)/ să-mi trăiesc iluzia până la capăt...uitați-vă ce mult s-a atașat de mine”; „acest oraș nu-ți mai poate oferi nimic/ în venele lui curge ca o otravă/ sodomă și gomora”; „mi-a vorbit despre valul lui traian...despre ierihon hebron vatican”. Conceptul cultural (zidul) se manifestă concret prin gestul creatorului, de a se retrage la masa de scris.

A treia coordonată este relația ambivalentă operă-creator, identitatea/ non-identitatea de sine – „e ca și cum acest text te-ar opri pe stradă...și ți-ar spune: nu e nimic personal”. Condiția artistului se grefează pe condiția general-umană: „în persoana mea moartea a avut/ permanent un prieten devotat...nu puteau șopti nimic altceva/ decât începutul unei rugăciuni”; „te visai într-o lume plină de candoare...dacă cineva ar fi îndrăznit să formuleze/ cele zece porunci/ fapta lui ar fi fost socotită ca o insolvență”; conștientizarea propriei condiții impune îmbătrânierea; camera, instrumentele de scris și eul creator se confundă, apocalipsa se amână.

Aproximarea morală este a patra coordonată, născută din divagația etică a secolului modern (răstimp de tranziție): „ca în îl omoară din nou pe abel”; „o scrumieră/ în care se mistuie resturi de îngeri...păcatul s-a furisat mult în fața timpului”. Inima dobândete conotații noi: semnalizarea prin bătăi în codul morse. Omenească este doar aspirația către perfecție, deși nimeni nu mai are nici cea mai vagă idee despre ce presupune aceasta: „își doreai altfel începutul

acestui poem...își doreai altfel sfârșitul acestui poem”. Complicația morală suspendă iubirea („această ploaie de mult/n-a mai făcut dragoste/ cu nimeni”). Eștimparea valorilor „impune o stare deconcertantă”: astăzi nimeni nu-ți mai dă un ban...fanii de cândva te-au uitat”.

Depersonalizarea este a cincea coordonată, altoită pe ramura neliniștii și neîncrederii: oglinzelile se uită una la alta, ceasornicile se urmăresc unul pe altul, au dispărut poveștile, martorii care atestă poezia dispar fizic. Limitile umane de retrag: nebunul are o singură fereastră – spre marea moartă; iubita emigrează în calea lactee. Omul devine pragmatic, se detașează de toti și de sine, dușmanii își nu-l mai bagă în seamă. Poemul este un tot lipsit de armonie, dimensiunea estetică se anulează, arta naște neîncredere și conflict.

Contemporaneitatea surprinde mereu, dar în fapt nimeni nu mai înregistrează surpriza. Peștii râului visează mare și invadează bulevardul orașului (în stare avansată de ebrietate). Atunci când individul ignoră metafizicul, renunță la sine și la veșnicia pe care ar putea-o descoperi. La magazinul apropiat „s-au băgat revoluții”, iar aceasta ar putea bloca redactarea poemului.

Un transfer de spiritualitate altereză sensul lui *eu*, deplasându-l către *ei*. Conștiința de sine și de lume capătă nuanță impersonală („un albastru abrupt pună stăpânire pe lume”). Dar nimeni nu mai prețuiește percepția subiectivă, aceea care identifică sublimul răsăriturilor („mai sunt răsărituri/?/ întrebă ei”).

nicolae spătaru

vinea

**nebunul
cu o singură
fereastră**

Nebunul cu o singură fereastră străjuiește emblematice sensurile și semnificațiile surprinse prin focalizare sau întoarcere în sine, mișcare de recuperare etică a condiției umane.

*Nicolae Spătaru, *Nebunul cu o singură fereastră*, Editura Vinea, București, 2017

Moartea numai mămprumută

Conotația simbolic religioasă și cugetarea – ce rezidă în funcția metalinguistică a termenului popular bisericesc – marchează volumele

Mihaela Grădinariu, dezvoltând sensuri multiple, cu efect deconcertant. Noul volum al poetei* se structurează în mai multe subdiviziuni, specificând câteva dintre componente universului său liric.

Cu valoare de artă poetică, primul text al secțiunii „Cuvântul, vită de povară” marchează efortul creator supralicitat, având ca efect deprecierea limbajului – ce pare a servi unei cauze pierdute, unei intenții inconsecvențe în exprimarea de sine („mânat mai mereu, înăuntru, afară”). Între expresia esențială (planșul Domnului) și silabele goale (vorbe fără scurturi) cuvântul își pierde puterea de a evoca, pierde semnificațiile și produce pagube universului, în alcătuirea sa divină. Epopeea cuvântului este urmărită și în textul următor, centrat pe relația disfuncțională între învelișul sonor (haină de gânduri, aruncată-n tranșee) și gând „păgubaș de culori”, un fel de veșmânt second-hand aplicat ideii personalizate. Pentru a scrie poem-joc creatorul trebuie să se-mprume „de sus, de jos”, ceea ce readuce în atenție arghezienele „slova de foc și slova făurită”. Poemul se maturizează greu, aşteptându-și rochia de bal (ceea ce presupune dramatica întârziere a comuniunii).

A doua secțiune – „Canon și ispătă” – împrumută imaginile Golgotei: „cu muchii zdrențuite-n rime/ călătorim...înspre icoane”; „timp dat de-a dura de poet și de hoți”. O iubire purtată ca aură sanctificatoare modifică datele inițiale ale ființei: „Dimineața mă mușcă de mâină, sătulă”; „Orologiul lihnit, sub privirile goale,/ Toate morțile în apă revarsă”; „Sora Moarte râde...”. Periplul între cer și pământ degradează omul prin „transfuzii de uitare, de stihii și țărâna”, anulând „îmbrățișarea zadarnică, de foc și mir”, într-un timp „dezbrăcat de prezentul incert”. Rătăcirea răsună în consoane și vocale, asociind simbolurile corupte. Realitatea și cuvântul își pot ține locul („Dă-mi mâna, dă-mi măcar cuvântul mâină”). Imaginea botezului cu apa înmulțită de ploi, a unui botez care dă nume lucrurilor refăcute, compensează etapele de cădere. Redenumirea istovește dicționarul ilustrat în lume. Cuplul se află în continuare dincolo de porțile zăvorâte ale edenui, între viață și moarte.

Secțiunea a treia, „Colind pagân”, aduce sonorități și profunzimi folclorice („Lerui fără vreme-n timp/ Prin-tr-o biblie mă plimb/ Înger înghițit de nimbi”). Condiția umană, marcată de limitele tragice, conotează deruata, „viață nouă și scumpia”. Efigiile lumii creștine sunt adunate pentru a

răstălmăci nașterea și învierea („Crăciun descolindat în depărtare”; „Între noi, o noapte nouă...Rai și iad îngemănat”).

Secțiunea a patra, „Poeme cu tunici și fireturi”, conține două poeme inițiate în oglindă: Orașul se-nchircea ca un poem – Poemul se-nchircea ca un oraș. Toponimele invocă dulcele târg moldav, proiectat în istoria modernă. Secțiunea a cincea, „Şarpele orb” reproduce proiecția omului trudind într-dumnezeire: „Sufletul e un verb la timpul trecut./ Pe un drum fără vină ne-ntrecem la fugă...Nimic și nimeni”. Omul se mantuie prin bunăvoie divină, căci „Dumnezeu se copilărește din nou...Adam și Eva aruncă-n sus cu mere”...Rescriind, pe genunchi, un poem cu halou.”

Secțiunea a șasea, „Povestea – singura mea viață”, reduce în discurs condiția omului și a creatorului: „Sunt un vers mimetic, Doamnă Moarte... Sunt, azi, un vers înfipt într-o placenta...o naștere la care ești prezentă”. Discursul poetic dezvoltă imagini ale cuplului terestru: „Deasupra noastră, cerul-subterană/ Ne arvunește cu-nchisori-pereche”; „Fiecare zi e o dumincă nouă”; „Tăiem cerul cu o sfără subțire...Copiii timpului, golași,/ Cerșetorind lumină lină”.

Evoluând printre simboluri ale credinței și tăgadei, ale căderii și dumnezeirii, omul își recapătă conștiința de sine, conștiința nașterii emblematicе („În curând, aici mă voi naște dintr-un fluture orb./ Timpul stă ghemuit într-un punct de mișcare”). Lumea se refac prin Cuvânt („Apocalipsele promise rătăcesc între ziua a treia și-a patra./ Dumnezeu îmbracă totul în cuvinte de-a gata”).

Evocarea scenariului creator reprezintă povestea care hrănește constant fluxul imaginari și verbal al Mihaeli Grădinariu.

*Mihaela Grădinariu, *Oglindă pentru spaimele luminii*, București, Editura Eikon, 2020

Adrian ALUI GHEORGHE

Serbarea de la Putna – 1871: personalități și „momente” care au marcat decisiv istoria națională

Suntem convingi că istoria este un bun și un merit al unui întreg popor, în același timp, știm că istoria își creează proprii eroi, propriile personalități, contextele sunt un dialog în absolut între cauză și cei care se dedică acelor cauze mărețe. Serbarea de la Putna și celelalte evenimente conexe au consolidat în istorie câteva nume care au dat un înalt sens civic literaturii, artei, culturii în general, care au demonstrat că geniul este o emanăție a istoriei și deopotrivă, că istoria își fixează conturul după capacitatea de exprimare a harului colectiv și individual. Cel care a marcat decisiv „serbarea” a fost Mihai Eminescu, care era student auditor al universităților din Viena și Berlin. Toată lumea este de acord, atât martorii din epocă, cât și cercetătorii de mai târziu, că dacă Eminescu nu s-ar fi implicat în manifestarea de la Putna, probabil că evenimentul ar fi fost după tipicul celorlalte/formaliste/ s-ar fi încheiat cu osanale aduse împăratului: și astă pentru că în imperiu asemenea manifestări erau îngăduite, fie pentru a da impresia naționalităților că se bucură de oarecare respect, fie pentru că manifestările erau considerate adevărate supape pentru nemulțumirile acumulate. Prin implicare, Eminescu impune concepții mult mai adânci, reușește să dea serbării un statut de o consistență istorică care depășea mult cadrul unei sărbători închinată lui Ștefan cel Mare.

În câteva pagini de memorii, semnate de Ioan Slavici, la trei decenii de la eveniment, acesta declară că „Eminescu n-a fost între inițiatorii serbării dar ideea congresului de la el a pornit și serbarea nu s-ar fi făcut dacă el n-ar fi stăruit ca ea să se facă cu orice preț, pentru ca congresul să fie cu putință.” Completarea portretului lui Eminescu este, la fel, memorabilă: „Ştiindu-l poet, chiar și mulți dintre cei ce l-au cunoscut personal s-au deprins a-l lua drept un visător inaccesibil pentru preocupările zilnice. Așa însă el era numai în ceea ce privește propria lui existență; când vorba era de durerile neamului românesc, el ardea în foc nestins și devinea om de inițiativă și de acțiune, stăruitor neîndupăcat, care nu ne dedea răgaz, ci ne mână mereu înainte. (...) În frunte nu-i plăcea să iasa, dar împingea pe alții înainte, și era gata să meargă și singur când alții nu voiau să-l însoțească.”

Interesul pentru manifestare crește proporțional cu apropierea momentului decisiv. Listele de subscripții sunt susținute de toate publicațiile vremii, sunt făcute publice, însoțite de comentarii pline de efuziuni patriotice. Cauza serbării pare să copleșească un public tot mai larg, în presă sunt surprinse și opinii și atitudini ale cetățeanului simplu, trezit la viață de inițiativa studențimii române. În ziarul „Telegraful” din 18 iulie 1871, de exemplu, este reprobusă o scrisoare semnată A. Băjescu, care „îi felicită” pe studenții români de la Viena care au avut „sublima și patriotică inspirație în mijlocul străinismului de care se aflau inconjurăți și oprimați”, după care spune apăsat, în spiritul naționalismului vremii, că „o clasă curată românească a existat și va exista totdeauna și tocmai în momentul când pare a pieri, atunci reapare mai mândră și mai frumoasă, mai jună și mai viguroasă, reinviind ca phoenix-ul din propria sa cenușă”, această reinviere fiind rodul Providenței. În același număr din „Telegraful” este publicată o poezie semnată M, care începe fără echivoc: „Alergați cu mic, cu mare/ Strănepoți ai lui Traian/ Căci se face o serbare/ La mormântul lui Ștefan!”. În „Telegraful”, din 10 august 1871, sub semnatura lui Ioan Polescu, este făcut un apel „către națiune” ca serbarea de la Putna să se întindă „peste toată România”, concret propunând ca pe câmpia Cotroceniului, în data de 15 august, după Sfânta Liturghie, să se facă un Te-Deum la care să participe toată lumea adunată cu ocazia hramului.

Folcloristul G. Dem. Teodorescu, implicat în eveniment, publică în trei numere, consecutiv, din „Românul” (duminică, 25 iulie, luni-martă, 26-27 iulie și miercuri-joi, 28-29 iulie 1871) un amplu ese, „Memoria lui Ștefan cel Mare”, în care reface parcursul istoric dar și în mentalul colectiv al personalității și a legendei domnitorului moldav. Serbarea de la Putna are, în acest context, o proiecție mesianică: „Să preparăm, dar, sosirea acestui moment istoric precum Ioan Botizațorul prepară sosirea Bunului Cuvânt!”, iar idealul „unirii mari” este un deziderat mereu amânat, niciodată abandonat: „Să ne strângem la chemarea popoarelor de același sânge și să ne unim într-un mănușchi puternic și viguros ca să putem înfrunta cutremurele ce omenirea va încerca în necurmatele-i mișcări!”.

Dincolo de civismul personal, există și atitudini instituționale, „Consiliul comunal” al urbei Iași votează participarea oficială la evenimentul unei delegații care să îi cuprindă, pe lângă primarul C. Cristodulo Cerchez și a consilierului Gh. Mărzescu, pe domnii „cetățeni notabili”, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu și Dimitrie Gusti. Iar primăria orașului București, în ședință din 5 august 1871, aproba alocarea sumei de cinci sute de lei pentru serbare. („Românul”, 9-10 august, 1871)

Curierul de Iași, la „știri locale”, anunță în numărul său de miercuri, 11 august 1871, că „ajunul plecării” fiind 13 august 1871, „toți onor cetățeni precum și onor doamne a urbei noastre sunt invitați a asista la întrunirea ce va avea loc la biserică Sf. Nicolae cel Domnesc, zidită de Ștefan cel Mare, la orele 5 după amiază, când se va porni de acolo un conduct solemn, în frunte

cu flamura femeilor române moldovene, făcută prin subscriptiunile mai multor doamne, și cu flamura urbei Vaslui, înconjurate de 5 delegați, ducându-le în sunetul muzicii comunale, acordată de dl primar, până la gara de Iași, unde se vor depune flamurile până mâine, sămbătă dimineață, la 4 ore, când vor porni cu trenul atât delegații urbei Iași și Vaslui, cât și cetățenii doritori de a participa la serbarea de la Putna.” În același număr al ziarului se specifică faptul că „mai mulți cetățeni din urbea noastră, nepuțând a merge până la Putna, vor solemniza această serbare aice, la biserică Sf. Nicolae cel domnesc, duminică, în 15 ale curentei, unde va cânta și muzica comunei, acordată gratis de onor. primar.”

Mai mult, dintr-un document din Arhivele Naționale Iași, aflăm că „direcția Căilor Ferate” face o reducere de jumătate de preț celor care doresc a asista la „la serbarea ce are a urma la monastirea Putna, în memoria nemuritorului nostru domn Ștefan.”

Programul de desfășurare a manifestărilor a fost adaptat continuu, în funcție de elementele noi care apăreau. O formă finală a fost tipărită în revista „Convorbiri literare”, din 15 august 1871. De reținut salvele de tun, care au însoțit toate momentele mai importante ale zilei, predica părintelui egumen al Mănăstirii Putna, Arcadiu Ciupercovici, intonarea „Imnului religios” compus pentru eveniment de Vasile Alecsandri pus pe muzică de A. Flechtenmacher, dar și momentul cel mai im-

intele părăsite. Ce caută ei acolo? Se duc ei ca să plângă? Nu! Acei ce odihnesc în acele morminte, nu lacrimi și suspine aşteaptă de la noi, sănge din săngele lor, ci adorație, entuziasm, veselie și imitare.” (N. V. Scurtescu)

Relatăriile de la fața locului, din timpul Serbării și al Congresului, sunt numeroase, fiecare publicist și fiecare publicație încearcă să prindă note neobișnuite, să prezinte cu cât mai multă imagine, să surprindă ceva din „ceea ce nu se poate spune”, e vorba de emoțiile individuale, dar și de emoția colectivă. Folcloristul G. Dem. Teodorescu, de exemplu, face o descriere amplă, în trei părți („Românul” de miercuri 25 august, joi 26 august și duminică 29 august), concluzionând că „actul jumimii din 15/27 august, de la Putna, va servi ca model și ca început ferice, și, în tot cazul, neuitat, al redeșteptării constiunței naționale.” Sunt reiterate momentele importante ale Serbării, cu o adjecțivizare pe măsură. Debutul manifestărilor, de exemplu, a fost în seara zilei de 14 august, cu o salvă de douăzeci și una de lovitură de tun, cu muzica tuturor clopotelor din mănăstire, urmate de slujba de priveghere. Descrierea stării multimii este prelungită în „datul natural” oferit de Mănăstirea Putna și împrejurimi: „Răpitoarea frumusețe a admirabilelor poziții ce se prezenta ochilor avizi ai vizitatorilor, favorizată de o lună strălucitoare, făcu ca acest mic început să dureze până târziu, în noapte, când numeroase trăsuri cu noi oaspeți urmău de a sosi la monastire.”

Duminica a început „cu întretele rânduri de salve”, Ioan Slavici, în calitate de „președinte al comitetului” a ținut „o cuvântare inauguratoare” cu serioase „considerații asupra cauzelor existenței noastre naționale”. Din discursul lui Ioan Slavici, la deschiderea manifestărilor, e de reținut ideea relației dintre istorie și personalitățile care o determină: „Numai timpurile mari nasc, însă, oameni mari, și numai ideile mari fac timpurile de a fi mari. Ștefan a fost Mare fiindcă lumea în care el a trăit a fost puternică, ideile care l-au condus au fost mărețe. O idee pierdută în tulburările timpurilor de atunci, o idee care a fost puterea morală a acestui timp mare, o idee ca o stea conducătoare își revârsă razele prin înțunericul adânc al trecutului nostru de 400 de ani.” Iar starețul mănăstirii, Arcadiu Ciupercovici, „cu figura-i afabilă dar și impuitoare, cu vocea-i sonoră și vibratoare”, ținu o excelentă predică „corespunzătoare hramului bisericesc în care accentua pioasele simțământe ale strămoșilor noștri”. În tot timpul serviciului divin, mormântul venerat al marelui Ștefan, împodobit cu ghirlande de flori și făclii, „era custodiat de o gardă de onoare, compusă din patru din membrii comitetului conducător.” Pentru o adunare care depășea, după mai multe mărturii, trei mii de persoane, spiritul de ordine nu putea fi decât o mare performanță, în condițiile în care oficialitățile se temeau de acte de răzvrătire.

În acest timp, pentru a întregi atmosfera și a-i da o notă mai „populară”, după cum relatează ziarul „Telegraful” miercuri 22 septembrie 1871, „un bou întreg, frigă pe frigare, atrăgea în giuru-i mai multe sute de săteni, și strigătele de «Vecinică pomenire lui Ștefan-vodă împăratul» făceau a răsună codrii și a da de stire secularilor dușmani, că românul încă nu a uitat pe mântuitorul său”.

Și rolul personalităților vremii este diferit în desfășurarea evenimentelor. Pe lângă Mihai Eminescu, prezentă explicită și implicită, recunoscută de „memoria documentelor” dar și în mentalul colectiv, rolul lui Ioan Slavici este determinant. Sunt mărturie numeroase articole din presa vremii, amintirile semnate de T. V. Stefanelli, paginile de memorii „justificative” semnate chiar de Slavici. De reținut că întrunirele studențești de la Viena, după constituirea „României june”, se țineau „în prezența unui comisar de poliție, de cele mai multe ori un oarecare domn Toma, român din Munții Apuseni, care se stabilise la Viena.” Chiar dacă „d. Toma era om tăcut și potolit”, acesta „își dădea silință să ne ţie în limitele trase de statutele societății și astfel era adeseori nevoit a ne sfătu să ridicăm ședința și să continuăm discuțiunile în vreo cafenea, unde el nu era însărcinat a ne însoții.” Când a fost pusă în discuție „cestiunea serbării”, Slavici remarcă faptul că „d. Toma era foarte strămtorat, și eu, președintele societății România jude, ținind seamă de strămtorarea aceasta, am declarat că statutele nu permit ca asemenea cestiuni să fie discutate în ședințele societății.” În consecință, discuțiile importante erau cele de la cafenelele din Viena, unde se întruneau membrii asociației în condiții conspirative, constienți de subversivitatea acțiunilor lor.

Participarea lui Ciprian Porumbescu nu o regăsim deocamdată consemnată în presa vremii, ea a fost însă puternic „folclorizată”, după ce a rămas în „povestea evenimentului” ca una de excepție. După consumarea festivităților oficiale ale serbării, pe pașiștea de la mănăstire s-a încins o horă în care au intrat toți cei prezenți, orchestra fiind condusă de Grigore Vindireu, căruia Ciprian Porumbescu i-a luat locul, iar la final, după ce a cântat, s-a aruncat la pieptul lui Iraciel strigând: „Tată, am cântat Dacie intregi!”.

portant, când „după descoperirea și sănătirea urnei consacrative” sunt depuse pe mormântul lui Ștefan cel Mare „epitaful doamnelor din România, a celor din Bucovina, a flamurei doamnei Haralambie, a doamnelor din Iași și a Institutului de belle-arte”. În încheiere „domnul A. D. Xenopol rostește cuvântul festiv.”

Discursul lui A. D. Xenopol întrunește sufragiile adunării în privința valorii sale, drept pentru care este premiat. Într-o „notă” a revistei „Convorbiri literare”, este specificat faptul că „această cuvântare a d-lui Xenopol a fost judecată de Comitetul central al serbării naționale” ca fiind cea mai bună dintre cele prezentate la concurs, opinia comitetului „a fost aprobată de dd. Alecsandri, Maiorescu și Pogor, constituți în juru literar”. „Avem acea putere, avem acea încredere, pentru că sufletul acestei părți a omenirii ce se numește poporul român, încă nu și-a revărsat în lume comoara cuprinsului său sufletesc.” („Telegraful român”, 25 august, 1871)

Tot „Telegraful”, în numărul său din 15 august, publică două „allocuțiuni” semnate de George G. Tocilescu și alta de N. V. Scurtescu, care fac dovada unui avantaj patriotic greu de stăvilit: „Astăzi, mai mult decât oricând, români, este timpul de deșteptare, de reînviere! Astăzi, mai mult decât oricând, români, este timpul de a scutura de pe noi pulsarea ce străinii ne-au aruncat-o de ne-au astupat vederile!” (George G. Tocilescu); „15 august 1871 a sosit, și strănepoții Traianilor, Gelilor, Marioșilor, Negrilor-Basarabi și Dragoșilor, aleargă, în grămadă, la mor-

Personalități culturale prezente la manifestarea de la Putna, 2021: Ana BLANDIANA și Adrian ALUI GHEORGHE

„Poezia se naște din meditație și inspirație. Meditația este o însușire, inspirația este un talent. Mulți oameni pot să mediteze, dar puțini sunt inspirați.” (Victor Hugo)

George LUCA

Poiesis

Nu e sigur nimic

AGENTIA DE PRESĂ

Când vreau să aflu ce se mai întâmplă în oraș nu mai cauț pe google ci rătăcesc pe aleile cimitirului și văd în ochii cerșetorilor săculeții cu bănuți pe care nu-i am și bagheta fermecată pe care o ascund în mâncă, văd repeziciunea vieții după cum lumea smerită calcă pe morminte și cum, senină, veșnicia dispără odată cu statuile nemuritoare. Capăt dezvăluiri de la lumânările neaprinse și de la cele stinse de rafalele de vânt declarații îmi dau resturile ce încearcă capela și parlamentul ciorilor noile știri îmi potopesc mintea în fața fiecărei cruci cu amănunte și șoapte din începutul sulemenit de pământ (alfa land) ori culcușul pisicilor norocoase care se străduiesc să trateze rapsodul ce delirează.

ASIGURARE DE VIAȚĂ

Te asigur că totul este nimic și nimicul e sigur. Punct. Balanța cea dreaptă leagănă nimicul și nimicul are propria umbră și fiecare parte din dobleacul măreției sale te conservă în uitare, nimicul de lume coboară la subsol și se trezește într-un nor cumulus molusca mea tardă dispără/apare ca nimicul de salamandă contrariile nu se mai atrag ca scaiești de pustiul coincidențelor cer inconștientului meu să lasă nimicul în seama oratorului meu fericit în scena mută te încredințez că nimicul nu este stabilit definitiv lumea se tot învârte ca un titirez emotiv nimicul de telecomandă închide canalul pe care-l deschizi sterigi lentilele de la ochelarii nimicului și intră în ceață nu e sigur nimic, te încredințez posibilității contrare fluturii chiar se târâsc, șarpele chiar poate să zboare fluturii chiar sunt viermii primari și lupii surâd te asigur că nimic nu e sigur, sigur este nimicul, te asigur.

BATE VÂNTUL EXALTĂRII

Bate vântul exaltării ca un bici languros pe umeri și vede muritorul meu de rând că ordinea din țărâna mea funcționează pentru încă trei secole de tulburare „corful meu eteric” ieșe din casă și ieșe și maimuța dusă de energia libidinală strada își schimbă direcția când vreau să înaintez clădirile își schimbă caracterul, boschești delirează și duc prin locuri străine, oamenii se strecoară prin sita zânei cu amănuntul semnificației banale. Văd cum umblă prin deșertul meu executorul hâtru dotat cu foarfecete din hârtii de sugrumare mă silește să dezvălu suferințele pricinuite la *n* muze disponibile, visătoare și provocatoare, să recunosc că decât să profit de nechibzuință aş fi căutat temeinic sub bluze și între alte obstacole adevărul impozitat ce-mi trebuia numai decât.

Cum văd, deasupra sărăciei mele se tot leagănă aceeași umbră a lui Dumnezeu, profitoare, urmărindu-mă în budoarul amantei plin de flori, elixire și parfumuri și admit că tragi-comedia mea păcătuiește de-a tot întins cursă minunii, vampă ascunsă-n noroil primordial și echivoc inimioară pătimășă, trădere de grație, gătită pentru viciu și amește tot numerele norocoase la loto, tot zarurile și cărțile de noroc.

BUNCĂR

Toată viața de regulă mi-am criticat îngerii și în fiecare zi împotriva lor am adus în cort câte o carte și-am adăugat la pereți alt zid încât din fereastra casei a rămas un ochi și-o luminiță prin care nu trece nicio săgeată.

MUCENICIA D.

(„activarea inconștientă a unei lucidități revelatoare”)

Se aşează pe clopotniță stâncuță insolentă și neînfrânată de cum, înaripată, se desprinde de oglindă amazoana călare pe bufnița hiper-sensibilișă și rebusoidă și imediat apar și sar eroii care se arătă de seară și spală talpile și papucii să-i salveze praful de pe crupa bogată și să-i promită un ordin prin care un alizeu să-i sufle (în cursa ispititoare eunucii, se-nvârte ca un titirez piticul judecății de cum, înaltă și învățată „sub ochii barmanului” semi-zeiță dictează non-fluturași încât trezește automat mădularul lucrului prin sine și zumzăie ca o dronă con-jurații în cercetarea de nimeni și nimic și ca două cătele se gudură gloria inconștientă și, lucidă, luminiță.

SISIF

Sisif n-a fost singurel. Individul s-a cuplat cu mândră Sisifa și, pentru că a avut-o, în timp ce pe-o parte a muntelui, el - omuleț fericit - împinge cu drag și motiv bolovanul mut spre vârf, pe cealaltă parte, se cățără tot mai sus consoarta lui trăgând după sine doisprezece copii înregistrați. Și tace. Și face. Sisif era o persoană rafinată. Ridica stâncă pe panta abruptă pentru artă. Aștepta clipa de rostogolire a pietrei la origine și să-i audă sofismul trădat în cădere, rotunjindu-se de prăpăstii, copaci și definițiile realității. Sisifa nu-l deranja. Spăla scutece și culegea nimicuri din prăpăstii afrodisiace.

Daniel Stefan POCOVNICU

Metafizica portretului

Tehnic vorbind, prefața e specia paratextuală prin excelență elogioasă, admirativă. Editorul o folosește ca argument în sprijinul alegerii autorului și scrierii oferte lecturii. Fără ca strategia aceasta să facă regula. Travaliul editorial actual adaugă în sarcina prefațatorului cel puțin exigența obiectivității.

Cioran desparte cele două intenții discursivee între o *Lămureire*, scurtă, tehnică, oarecum biografică, și prefața propriu-zisă. Aceasta din urmă de un entuziasm echilibrat, ce autorizează întrebarea: este prefața la *Antologia portretului* o timpurie ipostază, „formală”, a exercițiului de admirare? Iată dilema metodiei: admirarea funcționează sistematic, ca un exercițiu spiritual deprins la școală misticilor, sau rezultă pur și simplu din regimul metaforic ce evită cu stil ariditatea discursului filosofic? E sentiment transfigurat metafizic sau doar joc retoric cu efect (auto)ironic ce răstoarnă aproape dialectic inaptitudinea în invidie admirativă? Un răspuns adevărat impune refacerea traseului gândirii și operei lui Cioran.

Primele manifestări intelectuale destinate publicării arată deja un student în filosofie interesat de portret, preocupat să surprindă, în notația jurnalistică, fizionomii cu precădere *spirituale*, în sensul tare, aproape filosofic, al termenului. Poate nu întâmplător, debutul său publicistic atestă e panegiricul unui profesor dispărut, Dimitrie Comșa, teolog, publicist și om politic, memorandist activ (condamnat pentru aceasta), membru de onoare al Academiei Române. Interesul acesta inaugural pentru conturarea succintă, esențială, a gândirii și operei unei personalități se va menține într-un număr semnificativ de articole ulterioare.

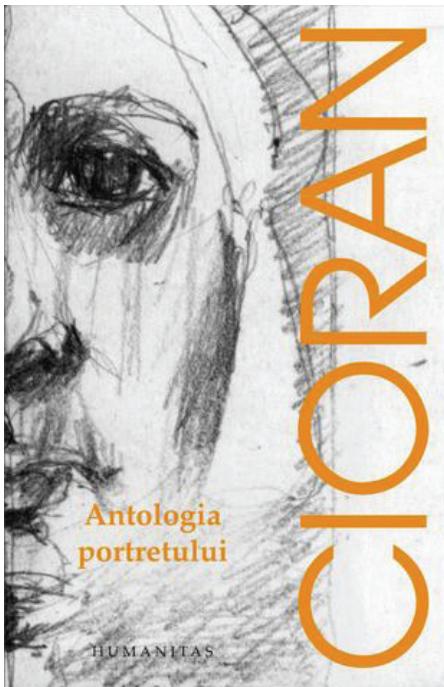
Pe bună dreptate, textul nu a fost inclus în selecțiile publicisticii cioraniene realizate anterior ediției critice (cvasi)integrale. Specificul său conjunctural nu-i stărbește strălucirea stilistică, dar nici nu maschează imprecizia conceptuală reflectată în dicțiunea ideilor. Titlul (și subtitlul) surprind focalizarea autorului de douăzeci de ani asupra unei distincții oarecum neașteptate: *Dimitrie Comșa: Rânduri, nu biografice*. Precizarea subliniază pretenția accesului privileiat la profilul interior al subiectului portretizat:

„Noi însă, care ne-am împărtășit din farmecul și bogăția lăuntrică a acestui om incomparabil, încercăm momente mult mai intime și mai durerioase, pentru a ne permite considerațiuni biografice.” (Emil Cioran, articolul citat, apărut în „Mișcarea”, an XXIV, nr. 72, 20 februarie 1931, p. 1, inclus în Opere: Volume (2); Publicistică, Manuscrise, Corespondență, Academia Română, FNSA, MNLR, București, 2018, p. 131)

Punerea în emfază reflectă ambiția, chiar orgoliul, schițării unui portret spiritual, nu trasat cu unelte istoriografice:

„Cei mulți se vor mulțumi cu informații asupra mersului vieții sale exterioare, dar niciodată, și prin nici o cale posibilă, nu vor ajunge să înțeleagă stilul său interior, particularitatea ființei sale.” (Ibid., p. 129)

Cât de operantă ar putea fi disocierea biografiei de stilul interior? Dificultatea discriminării propune argumentației un efort retoric relativ acrobatic. Proaspătul publicist refuză anecdoticul, accidentalul vieții exterioare, în beneficiul dominantei perene a personalității evocate. Totuși, cât se poate de firesc,

invocă valori, principii, afirmații probate prin fapte ce compun tocmai biografia personajului evocat. Cel mult, intimitatea ostentativă favorizează nuanță, subtilitatea detaliului portretistic dedicat profunzimii de percepție psihologizantă. În timp ce tonul de solidaritatea intelectuală anunță aspirația evadării din contingent:

„Suntem o generație care judecăm oamenii după cărțile citite, atunci când ar trebui să-i judecăm după structura lor particulară, care se descoperă în trăirea concretă și naturală.” (Cioran, *Dimitrie Comșa: Rânduri, nu biografice*, în op. cit., p. 131)

Admirația se propune în instrument al desprinderii de un mental colectiv, folosind diferența specifică spre a afla o nouă cale gândirii individuale. De exemplu, viitoarele principii ale filosofiei lirice, expuse sistematic în *Cartea amăgirilor*, transpar în acest articol:

„Ura teoriile și construcțiile artificiale. Adesea îmi spunea că filosofia (...) n-are nici un contact cu viața, că în definitiv totul este să înțelegi lucrurile aşa cum se prezintă ele, fără presupozиțiile abstractive ale teoriilor.” (Ibid.)

Alcumva, cum să taie frontieră aceasta între biografie și stil interior? Particularitatea ființei impune primatul diferenței specifice în alcătuirea portretului. Personalitatea spirituală a profesorului sibian incomparabil se departajează de *cei tineri, atâția din intelectualii români și majoritatea ardelenilor*.

De altfel, criteriul intemeierii acestei distanțe preocupa gândirea lui Cioran și în debutul prefeței la *Antologia portretului*, unde ucenicul de altădată al misticilor se apleacă asupra perspectivei moraliștilor:

„Misticii, cu deosebire Magistrul Eckhart, făcând deosebere între omul interior și omul exterior, optau în chip necesar pentru cel dintâi; cel de-al doilea, ființa cuprinsă în timp, mai exact în societate, revenea de drept moraliștilor” (Cioran, op.cit., p. 11)

Cioran surprinde *omul interior* de o manieră apofatică, individualizându-l prin negație: desprins din timp, eliberat din câmpul de forțe al existenței comune, sociale. Iar prefața în cauză probează că a găsit ilustrarea viei a neașteptatului compromis dintre cele două tabere:

„Printre moraliști, numai Pascal s-a aplcat asupra dimensiunii metafizice a existenței umane...” (Ibid., p. 12)

Mistic dedicat metafizicii, Pascal e subiect de interes pentru Nae Ionescu în *Curs de metafizică* (Humanitas, 1995, p. 114 și 149). Însă propensiunea lui Cioran pentru autorul *Cugetărilor* pare mai profundă, după cum probează neobosită revenire către el. Îi apropie morbul insomniei. Dar și capacitatea excepțională de a resimți căderea omului mai înainte de orice avatar al decăderii în care cu toții ne înscrivem invariabil:

„Alături de el, toți ceilalți, fără excepție, par frivoli, pentru că n-au perceput mizeria noastră, ci mizeriile noastre, suma aceasta de neajunsuri, de infirmități inevitabile și oarecare, ce nu exprimă decât un aspect al naturii noastre.” (Cioran, *Prefața la Antologia portretului*, p. 12)

Pe aceste surse metafizice ale compasiunii se sprijină, poate, travaliul subtil al admirăției, depășind servitul urii de sine în care ne risipim.

AI. CISTELECAN

O jună studentă patriotică

(Virginia I. Săndulescu)

Nu știu dacă Virginia a mai perseverat cu parcursul la pas al istoriei ori a lăsat-o baltă după primul tom din *Străjerii neamului*.¹ Cu acesta nu ajunge decât pînă la Mircea cel Bătrîn și la Alexandru cel Bun, dar promite a urma. La cît de amănuntit răsfoiește istoria și o pune pre versuri, i-ar fi trebuit, cu siguranță, mai multe volume, căci tocmai de la cei doi înainte străjerii se înmulțesc. Ai zice că-i o carte pentru copiii din clasele primare dacă Virginia nu ne-ar preveni ea însăși, în *Către cititorii*, că-i mai mult de atît - și mai ales că vor fi mai mult cele ce vor veni. Astă însă numai dacă cele din primul set vor fi „primite cu bucurie”. Atunci, zice Virginia, „înainte voi mai scrie/ Pe'ntălesul tutulor/ Bunilor românilor,/ Lectură școlarilor,/ Sub drapel ostașilor” pentru ca toți aceștia „Țara lor să și-o iubească/ SUVERANII (s.aut.) să-și cinstească!” Pornește, aşadar, cu gînduri bune, total pozitive. (Mă tem însă că versurile nu vor fi fost primite cu bucurie).

Istoria, în orice caz, Virginia o știe bine și ca s-o știe și alții adaugă la poezii note explicative. Versificația e – să zicem – veselă, vioaie, cum stă bine la versificația studențească. Iar istoria e, firește, glorioasă, martirică, vitejească, aşa cum le place la români. Începătura ei e, desigur, cu Traian, cel care „Cu spada sa ne-a cărărit/ un paradis rotat,/ Spre-al Europei răsărit /- De Dumnezeu dotat”. Cu: „pași verzi, dumbrăvi, teiș.../ Pe unde turme pasc;/ Si cor de păsări prin frunziș/ natura o renasc” (*Străjerii neamului românesc*). Si cu multe altele, paradisiace toate. Numai că, după retragerea aureliană, „Sărman poporul, părasit/ de oastea protectoare,/ S-ăștepte veacuri – fu urxit /- vreo mînă salvatoare”. Estimp, „venit-ai rînd pe rînd barbari: Goți, Huni, Avari – prădalnici / Slavini, Bulgari, Unguri, Tătari/ și cîți și cîți – năvalnici” (*Năvălirea barbarilor în Dacia*). Vreme de un mileniu a fost cum nu se poate mai rău: „Ani una mie, încheiați,/ A suferit poporul/ Puhoalele de svăpăiați/ Ce-i mistuiau ogorul”. Dintre svăpăiați, cei mai răi au fost ungurii, pentru că „acești periculoși vrăjmași/ nutrit-au secoli dorul:/ Să nimicească românaș! / Si să le ia ogorul” (*Invasia ungurilor*). Românașii însă, chemați la luptă de Basarab, au răspuns pe loc: „Măria ta, suntem gătiți!” – de luptă, firește. Urmează apoi, de-a fir a păr, domniile Basarabilor și luptele – sau păcile lor – cu ungurii. Astă în Muntenia, dar dincoace, „Românii din nord de Carpați/ duceau viață amară,/ De alte nații subjugăți,/ Straini, în a lor țară!” (*Românii de sub stăpînirea ungară*). Amară de tot, căci iată ce trăiau: „Amenzi, băți, persecuțări,/ arest, terorizare,/ Deposedi și deportări,/ pe roți... martirizare”. Nici Moldova n-o ducea pe atunci cu mult mai bine. Si aici „Tot felul de inflămînziți/ veniți de peste-hotare (aşa-și mai drege Virginia versificația, n.n.)/ Se aciuiau – ca paraziți /- Pe mîndrele-i ogoare” (*Din trecutul Moldovei*). Vine pînă la urmă Dragoș și face prima intemeiere, iar apoi Bogdan, o a doua – de astă dată cu neatîrnare. Toți domnișii săi pomeniți de Virginia, care nu-l uită nici măcar pe Iug Koriatovici, versificind și scurta lui domnie. Cu primii Mușatinii se încheie periplul Virginiei și pomelnicul de străjeri. Nu cred că ar putea spune cineva că-n naivitatea ei cartea Virginiei nu-i una simpatică. (Sigur celor din A.U.R. le-ar plăcea).

STRĂJERII
NEAMULUI ROMÂNESC
POEM ISTORIC
VIRGINIA I. SANDULESCU

CARTEA I
PUBLICOARE
Tipografia Națională „Universul”
1932

¹ Străjerii neamului românesc, Poem istoric de Virginia I. Săndulescu, Studență la Litere, Universitatea București, Cartea I, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1932. Mulțumiri BCU Cluj pentru ajutorul bibliografic.

Preambul la o carte puternică

Mă întreb, ca și Petru Romoșan: să fie libertatea de opinie pusă-n cui? Să spunem "adio diferenței", pe tiparul șlagărului socialist, „gândim la fel, iubim la fel”? Diversitatea opiniilor e controlată. Titlul lui Ron Uz șochează: *American Pravda (Covid 19 its impact and origins after one year)*. A fost nevoie de un an ca să te poți întreba „la liber” dacă virusul ucigaș a fost creat în laborator sau nu?

În ce mă privește, am trecut și prin schizofrenia Dej, și prin schizofrenia Ceaușescu. Recunosc o nouă schizofrenie. De la bicromatismul comunist (gazetele aveau o rubrică intitulată *Cu pată, fără pată*), s-a ajuns la alt bicromatism: alb impur vs. negru pur și simplu. Culori intermediare? Lipsă.

Carterienii dintr-un roman de Marius Tupan au fost subjugăți cu ajutorul *camerei* (de luat vederi) *ascunse*. Localitatea Șipote devine Complexul Marconia, filmat non-stop în direct. Șipotenii se preschimbă în marconieni; încep să vorbească în marconeză; propria limbă se degradează, ca și literatura.

Dumitru Augustin Doman glumea pe Facebook și nu prea: nu mai merge să spui motan negru ca un țigan, să reciți „pe o stâncă neagră”, să te jelești de „inimă neagră”. Scris cu cerneală neagră pe hârtie albă? Greșit. Joci săh cu negrele? Astă-i discriminare rasială. Și-i discreditezi pe cei cu ochi negri, în numele celor cu ochi albaștri. Auzi la Anonimul ăla incorect politic! „Dacă n-ai ochi albaștri, iubești și negri”. De astă s-o fi scos literatura orală din școli și din universități? Și-l întreb pe Radu Ulmeanu, autorul antologiei de poezie intitulată *Laptele negru*: Crezi că pot fi învinute culorile?

„Noua cultură” afirmează că, atâtă vreme cât se menține libertatea de expresie, nu progresăm, nu prosperăm. Un sociolog mult mediatizat, Aurora Liiceanu, susținează într-un dialog cu Ileana Vulpecu (re-transmis după moartea prozatoarei) că „majoritatea trebuie spartă” (pro LGBT?) Ce, numai femeile să nască? Eu aştept să nască Barna.

Aproapele nu mai este demult o oglindă a celuilalt. Alvaro Varga Llosa, fiul lui Mario Varga Llosa, observă: nu „progresezi” prin merit personal, ci numai în dauna altora. Cu alt cuvânt, *democratura* (Pierre Hassner) îl sancționează pe cel care are altă opinie decât a alterului. Prin cenzură, prin alte feluri de cenzură? *Cancel Culture* pedepsescă: pe Shakespeare că-i rasist, pe Beethoven că-i prea luminos, pe Verdi că ar fi pro sclavie. Nu cred să fi văzut o mai oribilă cenzurare decât a BLM (Black Lives Matter), în proces continuu de canceling, canceling, canceling. Cum, să nu se audă decât vocile albilor, nu și ale negrilor, femeilor, LGBTQ-istilor? Gândire înfricoșător delirantă.

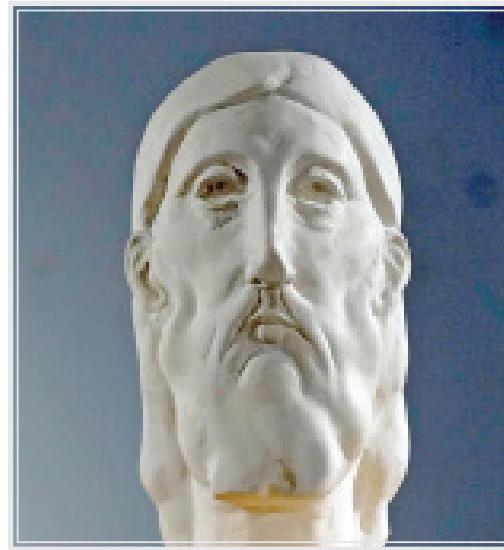
Dăunători sunt și scriitorii amprentați național, oricum „depășiți”. Noul construct UE pare să nu mai aibă nevoie de națiuni diferențiate. Ce atâtea culturi, când poate există doar una, cea nouă! S-a revenit la teza periculoasă că a-ți apără stilul etnic înseamnă și șovin, xenofob, stupid religios. Scrie la Apocalipsă că vor fi chemate „popoare, neamuri, limbi” (10, 11) și, repetat, „popoare, seminții, limbi, neamuri”; că Apocalipsa „va aduce în ea slava și cinstea neamurilor” (21, 21-26). Astă pentru popoarele mari, nu pentru turmă. Neam o fi egal turmă numai în cazul românilor? Trebuie să admit că este în regula și-n regulamentul poporului meu capul plecat, obrazul (celălalt) întors spre pâlnuire, preferința pentru „lasă-mă să te las” și pentru „era mai bine când era mai rău”. Dar poate că suntem un popor ușor de ucis în revoluții mimante, nu și ușor de prostit cu minciuni date drept adeveruri.

La să-ți denigrezi neamul ca Lucian Boia, susținând că istoria noastră e falsificată, că bătăliile căștigate sunt fictie și că trebuie, în numele integrării în Europa, să-o „demitizăm”? Căpetă premiul Academie Franceze? Păi da! Emmanuel Macron zice, la Bruxelles, că valorile țărilor din Est „nu sunt ale noastre”, cu referire la cele creștine și că va intra în „bătălia culturală a civilizațiilor”. Îi aşteaptă pe combatați (ca premiatul nostru) un catastrofal Waterloo? Om vedea.

În ce ne privește, eludăm problemele acute ale culturii. Ratăm arhitectura (case de patrimoniu lăsate în ruine, blocuri termopanate acoperind biserici), muzeu (le închidem, că-i pandemie). Turismul cultural nu se simte nici el mai bine: stații în case. În care timp, casa de

la Văretec, unde Eminescu a scris și a iubit, e paragină, iar pe bancnota cu chipul său un glumăreț a aplicat o mască bleu chirurgicală. De ce? Îndemn să i se închidă gura?

Am reținut dintr-o tabletă a lui Adrian Alui Gheorghe, publicată în „Bucovina literară” în 2016, următoarea întrebare: „De ce dacă-l iubim pe Eminescu, il urmăm, în tot ce facem, pe Caragiale?” Mai exact pe acei mitici despre care nenea Iancu a spus cu năduf: „Îi urăsc, mă!” Și nu sunt anti-vaccinare. Constat doar că virusul acționa doar prin piețele țăranilor, nu și prin mall-uri. Iar comicul de situație (ca să nu-i spun comic de caracter) abundă la televiziuni. Cascadorii râsului de la Sănătate au propus vaccinare prin voie liberă? Ba vaccinare prin oboare (rimă involuntară), contra doi mici (Țal!) și adeverință *ad labam*, în formularea doctă a colonelului Gheorghita, dus pe teren să-și vaccineze satul natal, ca să se facă acolo nunți cu miri și mirese, nași și nașe, sub vaccin cu toții. Dar de ce-i mai vaccinați, domnule colonel, când mafia retrocedărilor le ia bătrânilor pământul de sub tâlpi, când morții semnează acte de vindere? Post-moralia, cum am conchis în dialogul cu Adrian Alui Gheorghe? De n-ar fi trans-umanitate.

Chiar nu vi se pare ridicol să ne ducem la circ cu bilet gratis? Circ și vaccin! La Iași, la cinema Victoria, care nu mai e cinema, ci Mega Image. La castelul Bran, ne vaccinează Dracula; la Suceava, Ștefan cel Mare?

Un profesor universitar specialist în de toate face plângere penală contra unui preot, pentru că lingurița Sfintei Împărtășanii poate îmbolnăvi și trimite în izoletă. Nu numai biserică, dar și biblioteca îmbolnăvește, de vreme ce și-a închis ușa din cauza virusului blestemat. Iar numărul bibliotecilor a scăzut dramatic de la intrarea în UE, din 2007, mai ales în mediul rural. Cât despre proza având ca subiect satul, gata cu canonul astă patinat al lui Slavici, Duiliu Zamfirescu, Agârbiceanu, Reboreanu, Sadoveanu, Voiculescu, Preda...Ducă-se! Parantetic spus, eu aş merge pe ideea lui Cornel Cotuțiu. Județul Cluj să se numească Reboreanu, Județul Neamț ar fi adjudecat de Creangă, Vrancea de Duiliu Zamfirescu, Iași de Sadoveanu...

Dacă am ratat agricultura (UE n-a aprobat programul de irigare; publicistul Ion Andreiță constată că, acum, importăm pâine congelată și...busuioc; nu mai avem nici busuioc, darămite floarea soarelui), să ratăm și proza rurală, în folosul celei (r)urbane? Ce cred eu, ca și Mircea Platon: că un semănătorism de calitate (semnat Cornel Nistea ori Ion Andreiță) ar des-părăgini vatra. Și astă pentru că la întrebările fundamentale, „de ce” și „în ce scop”, Petre Țuțea afirmă că a răspuns „aporetica rurală românească”. Dacă am respins romanul rural, de ce n-am fi respins și poezia despre eroi. La coșul de gunoi cu ea, ca și eroii unui cimitir multietnic, unde crucile românești cu cască de soldat au fost acoperite – nu ne-a cutremurat nici fapta asta? – de saci negri, pentru gunoi menajer.

Dacă tot am ratat sistemul de apărare, ce ne mai trebuie parastase pentru cei căzuți în războaie? Președintele Academiei Române, istoricul Ioan-Aurel Pop, într-o emisiune despre Iorga (și-l citez: „Pentru Iorga a fi naționalist înseamnă a iubi”), constată cu tristețe că, în prezent, în prezentul nostru imperfect, *simțul ceremoniei* este în scădere. Istoricul Alexandru Muraru, trimis în

Parlament, trimite Poliția și Procuratura la biserică Sf. Parascheva din municipiul Vaslui. Fratele Moraru nu vrea parastas pentru Ion Antonescu, în biserică ridicată de el însuși, de Ion cel fără de mormânt. Un parastas, la 1 iunie 2021, - 75 de ani de la execuția Mareșalului, a ajuns faptă penală? Alte fapte de arme ale fratelui Moraru (PNL)? Denigrarea lui Goga, combaterea românismului. A impune un muzeu al Holocaustului? De acord. Dar și un muzeu al ororilor pușcăriilor comuniste. Or, românii sunt îndemnați mereu să-și scoată din minte ororile pușcăriilor comuniste; să lege strâns firul între uitare și iertare, după îndemnul unui martir, Mircea Vulcănescu: „Nu mă răzbună!” Numai că marele om e încă sub condamnarea Tribunalului stalinist, zis al Poporului.

Să fugim de ceea ce se numește „exces de memorie”, cum suntem dirijați /dresați? Să intrăm în *starea de licheiere a memoriei*? Formatorii de opinie o acceptă energetic. Și dacă știu că memoria colectivă e mai subredă, mai scurtă decât memoria individualului, de ce nu fac altceva decât ce fac, adică o ajută să se deformeze? Am cunoscut un preot pușcărit și rămas marginalizat până-n moarte pentru că a refuzat să ceară reabilitare de la comuniști. A preferat să mucenicească până s-a dus. „Cine să mă asculte și să mă creadă?”, ne-a răspuns mie și lui Petru, când îl îndemnam să-și scrie memoriile. În capela dezafectată a închisorii –spital din Târgu-Ocna, erau depozitate hârdaiele și cărpele de șters pe jos: bucați de acoperământ al Sfintei Mese din altar și bucați de stihare. Cum să fi curățat dușumele cu ele? Asumându-și bătăi, torturi, cruzimi de la gardieni, preotul a furat peticele și le-a cusut sub palton. Cărpele sfinte l-au acoperit, încălzit, păzit. Răsplătirea lui Dumnezeu pentru cine crede. Nu și pentru inenarabilul domn Julian Bulai, care are cuvinte de ocără pentru „non-fecioara” Maria. O s-o scoată din calendar, iar premierul Căță îi va continua opera, legiferând, prin ordonanță de urgență, interzicerea parastaselor pentru martiri și eroi?

Istoria se scrie cu săngele celor morți pe fronturi ori în temnițe, cu lacrimă în schit ori în exil sau cu labele înnodate ale monștrilor puternici? Întrebă Petru Ursache, în *Istorie, genocid, etnocid*, cu trimitere la „dracul gol”, „cu pipă ori cu trabuc în gură, ca semne de identitate”. Ușor de recunoscut pentru generația mea, nu și pentru elevii care nu știu mai nimic din istoria românilor. Iar analistul politic Cristian Pârvulescu nu scapă teleocazia să susțină că „românii sunt xenofobi” și căți nu-i căntă în toate strunele. Când se întâmplă ceva rău (și se tot întâmplă), auzi „Țară de c...!”. Ca și cum țara ar fi vinovată.

Demistaliniștii îi apără pe comuniști ca *generoși și naivi*, vituperând ceea ce numesc ei fasciști. Dar comuniștii nu sunt cinici? Groza n-a fost cinic? A fost generoasă sau cinică Ana Pauker, numită *Passionaria Balcanilor*? În istoria noastră, a existat cineva care s-a crezut mai sus de Dumnezeu: „eroina din Codăiești-Vaslui, „harismatică Ana”, „oratoarea Ana”, „mâna de fier Ana”. Și ce îsprăvi a făcut ca ministresă! Ghiță Dej a vrut să mi-ță o moare, că a simțit-o mai deșteaptă decât el. A lăsat-o –vai! – în stradă, i-a luat casa de protocol. Ceaușescu i-a pus-o în brațe lui Valter Roman, să facă traduceri pentru Editura Politică și a tradus. Nu, nimic nu-i mai năucitor decât încercarea de reconsiderare a Anei Pauker, cu mii de morți pe consințință. Dostoievski îl pune pe Iisus să revină pe pământ și să fie capturat de Torquemada. După ce-l interoghează sever, Inchizitorul îl expediază la ceruri, ca nu cumva să strice temeiurile bisericii catolice. Cât pe ce să-l considere pe Iisus eretic și să-l ardă pe rug. N-am apelat întâmplător la Dosto. Ana Pauker a fost un Torquemada cu fustă. Și căți gazetari de opinie liberă n-a aruncat în gherel „Ana noastră”?

Mă tem că unii dintre raportorii antrenați în Procesul Comunismului le cam calcă pe urme inchizitorilor roșii. Marii intelectuali ai Academiei au fost înlocuiți de semi-analfabeti în proletcultură; în postsocialism, discipolii școlii Boia îi vor înlocui pe istoricii cu carte, dar fără parte, sufocați de noile forme de cenzură, deloc sufocante pentru oportuniști mediocri?

Cele notate aici sunt doar un preambul la o carte puternică, semnată de Dan Culcer: *Cenzura în comunismul real*, în două volume mari, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015 și 2016.

Dan Bogdan HANU

Suburbii subterane

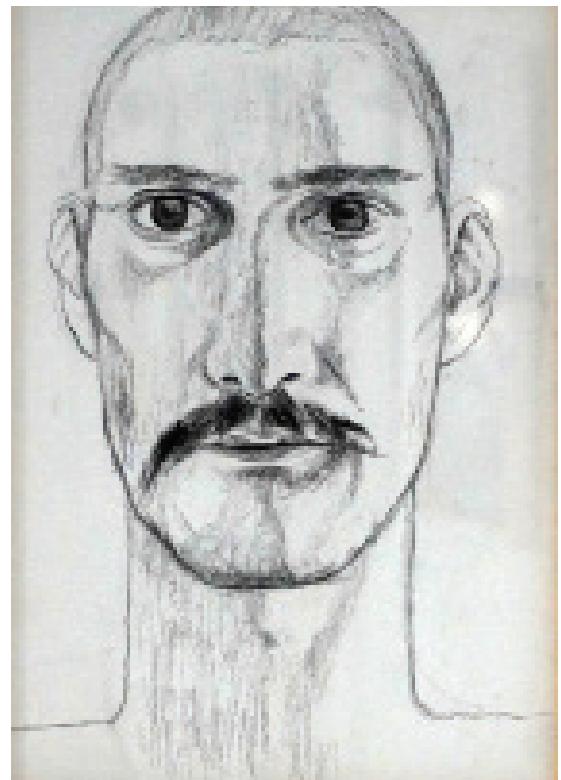
Post(st)ări (secțiuni contemplative prin actualitatea de proximitate).

* E vremea să ieșim din izolatrie, să ne retezăm ghearele și să privim pe fereastră... Am văzut un om oprindu-se sub un copac înflorit, trăgindu-și masca în jos, sălțindu-și bărbia și inspirind preț de cîteva zeci de secunde mireasma, pornind apoi mai departe, clătinându-se... și cîini, de partea cealaltă a străzii, cerând o mîngîiere, căufindu-și cel mai bun prieten, pierdut în spatele măștilor. HRISTOS A ÎNVIAT, creștini din spatele fereastrelor! P.S. Mai bine sacrolatri, decât sacrofagi. (19.04.2020)

* Breaking news! Ordonanță de urgență: este permisă tăierea copacilor cu vîrstă 65+ doar în interval orar 11+13. P.S. Pentru pensiile speciale încă se caută un interval orar în care operațiunea de tăiere să nu perturbe liniștea publică.

* Ut poeta poesis... precum autorul, așa și poezia. Poeme emaciate-eterice, chiar și în aprilie, cînd lăuntrul e un motor în doi (ano)timpi, toamnă și iarnă.

* Prin 2003 am fost invitat de prestigioasa revistă Euphorion, să trimitem poemul preferat, însotit de un comentariu. Era un proiect al revistei, ce urma să fie finalizat printre-o antologie. Am mari îndoieri că poemul ales atunci este chiar poemul meu preferat „ever”, însă, cu siguranță, e unul în care pot spune că locuiesc cu și pe încredere, adică, dacă nu confortabil, măcar natural, deși, osia sa a fost un moment de frustrare. Pe atunci am preferat o „Înserare cu lup”, poate dacă l-aș fi scris acum, aș fi avut răgaz să îmblînzesc lupul și el ar fi fost luat drept cîine... Iată „pledoria” de atunci: „Anonimul este pentru singurătate, cam ceea ce reprezintă chihlimbarul pentru organismele fosile, conservantul perfect. A existat odată un om care își spunea micul anonim și se îndoia că nu e singur, doar în rarele clipe cînd trecea prin dreptul unei oglinzi sau al vitrinelor. Dar cum asta nu avea cum să dureze, era degrabă învăluit, ca într-un soi de bandaj lăuntric, într-o mare singurătate, pe care o purta peste tot și a cărei umbră se lăsase pentru totdeauna asupra ființei sale, aproape cu o anume tandrețe, astfel încît ajunsese să credă în ea și să se simtă păzit. Deși el putea fi văzut, așa cum orice om poate fi văzut, singurătatea lui rămînea ascunsă privirilor, dar chiar și aşa sfînd lucrurile ceva îi ținea mereu la distanță pe ceilalți, ca și cum ar fi fost un abur ori un fum încercios, înțepător, care ar fi plutit în jurul lui. Într-o zi își strînse roată poemele pe care le hrânea de ani buni cu singurătatea sa, crescuseră destul de mari de-acum, umbra unora dintre ele se întindea într-atîr încît ajunsese să-l incomodeze vizibil ori de cîte ori voia să mai facă și altceva decât să le tot îndoape cu singurătate, cum ar fi fost să privească spre fețele celorlalți și să înțeleagă ce ar fi trebuit să facă și el, își strînse deci poemele în jurul lui și le spuse că ar cam fi sosit vremea să facă și ele ceva pentru el, să plece în lume și sa vorbească unora și altora dintre cei întlniți despre cum poate trăi cineva înfășurat în așa falduri groase și reci, atît de departe de orice semn și de orice gest, că de s-ar strădui puțin ar reuși să-și amintească pînă și telefoanele primite într-o viață. Si poemele s-au dus, însă nefiind luate în seamă au hotărît să nu se mai întoarcă înapoi, căci prilej de a-i amări și

va fi lansată. Dar cel mai mult are ceva din aerul unei hărți, susținută din subsol de o legendă. O legendă fără nici un erou. Sau, cel mult cu un erou de calibrul unui cartograf a cărui experiență, chiar dacă ajută citirii hărții, nu schimbă cu nimic destinul celor pierduți pe uscaturile ori în apele ei.”

* (22.04.2020) Mais, ou sont les chiens d'antan? Altfel spus, tabelul periodic al absenților...

* Sper să nu fie luată drept o nesăbuință postarea de astăzi. Adică, dacă odinioară, în nu știu ce anunțuri pentru vînzări sau matrimoniale, dacă nu greșesc, putea fi înținută sintagma de înaltă frecvență „rog seriozitate”, voi cere și eu activarea prezumției de nevinovăție (recte indulgență pentru eventuale stîngăci, inabilități etc.). Sunt poeme scrise în ziua de 25 aprilie 1987, pe vremea cînd îmi redactam lucrarea de diplomă, adăugind astfel cireașa pe tortul celor cinci ani de studii. Încercam să dau o interpretare cît mai viabilă unor anomalii magnetice, așa că n-ar fi exclus ca o parte din ele să se fi rătăcit prin texte de față, văduvite însă de aura magnetică. Îmi amintesc perfect cum în ziua aceea am scris 10 poeme, de fapt le-am asamblat din bruioane și crîmpeie adunate în lunile din urmă. În plus, mi-a rămas și vreme să mă tund, căci părul era o junglă ce trebuia ținută din scurt, iar timpul, cît de îngăduitor încă...

Suburbii subterane

Cornel Simion GALBEN

Gheorghe Bărgăuanu – 125

N. 4 august 1896, în satul Lunca, comuna Filipeni, județul Bacău - m. 8 martie 1964, la București. **Poet, redactor, magistrat, contabil.** Fiul lui Grigore Bărgăuanu și al Domnicăi (n. Cucu), tărană clăcașă. În 1902 își începe studiile în satul natal, sub îndrumarea învățătorului Gh. Postoi, iar în 1908 reușește ca bursier la Liceul Internat „C. Negruzzi” din Iași. Dacă în perioada cursurilor primare își ajuta părinții în gospodărie și la muncile câmpului, ca internist se împrietenește cu frații Ionel și Păstorel Teodoreanu, cu frații Burghela, Valeriu Pușcariu, Stejar Ionescu și Vasile Florian, cu ultimii doi făcând lecturi colective și comentarii literare, iar în vacanțe încercând reprezentări teatrale cu piese create ocasional, jucate nu doar în localitățile de baștină. Măsurându-și forțele cu unii colegi ce se pregăteau să devină numele ilustre de mai târziu – Mihai Ralea, D. I. Suchianu, Petru Comarnescu, Victor Ion Popa, Vespașian Pella, Petru Caraman, C. Balmuș, Horia Hulubei și.a.

–, sfios fiu de tăran avea să absolve liceul, în 1916, ca șef de promoție, fiind îndrumat apoi spre Școala Militară. Ca sublocotenent de rezervă, participă la Primul Război Mondial pe frontul de la Oituz-Cașin-Târgu Ocna, activând în compania a IV-a telegrafie a Regimentului 4 Pionieri, pentru faptele sale de armă fiind decorat cu „Coroana României cu spade, gradul de cavaler” (6 iulie 1919), „Coroana României” (9 decembrie 1922) și de două ori cu „Crucea comemorativă a războiului 1916-1918” (15 martie și 15 iunie 1922). La 22 februarie 1918, ziarul ieșean **România** îi publică prima poezie (**Tara mea**), după demobilizare înscriindu-se la Facultatea de Drept a Universității din

Iași și obținând licență în iunie 1919. În toamna aceluiasi an intră în Baroul de Iași și, împreună cu C. I. Parhon, Paul Bujor, V. Rășcanu, Octav Băncilă și.a., se alătură Partidului Tărănesc și Muncitoresc, fiind ales secretar al organizației ieșene până în 1929, când devine și ajutor al primarului municipiului Iași. Sub îndrumarea directă a lui G. Ibrăileanu își începe, în 1920, activitatea de redactor și de secretar de redacție (împreună cu Stejar Ionescu) al revistei **Viața Românească**, în paginile căreia redabutează cu poezia **Carăle cu grâu** (nr. 4). În următorii doi ani colaborează la revistele **Gândirea** din Cluj și **Gândul nostru** din Iași, iar din 1925 se numără printre cei ce semnează în revista **Adevărul Literar și Artistic** din București. Anul 1923 e marcat de dispariția tatălui (în ianuarie) și de căsătoria cu Maria Ibrăileanu, fiica distinsului său mentor (27 octombrie). La aproape un deceniu de la debut, în 1927, Editura Viața Românească din Iași îi publică volumul de versuri **Pământ și Soare**, singurul care a apărut în timpul zbuciumatei sale vietii. Tot atunci debutează cu proză în revista ieșeană **Complex**, care îl publică și cu poeme, alte colaborări în perioada interbelică fiind înregistrate la revistele **Ateneul Cultural** (1928) și **Glasul nostru** din Bacău (1931), **Orașul nostru** din Iași (1928) și **Insemnări ieșene** (1938). La 25 ianuarie 1930 renunță definitiv la orice activitate politică, fiind numit, în urma unui concurs, judecător de ședință inamovibil la Tribunalul Iași. Magistratura avea să-l acapareze definitiv, în 1938 fiind avansat consilier la Curtea de Apel Iași, în 1941 delegat temporar ca procuror și judecător la Tribunalul Militar Iași, pentru că la 5 august 1943 să fie transferat la Curtea de Apel din București, stabilindu-se definitiv în Capitală, împreună cu cea de a doua soție, Alisa Antonescu, și cu unicul lor fiu, Grigore, născut la 14 august 1937. La 8 noiembrie 1944, când apele erau încă tulburi, e delegat secretar general la Ministerul Justiției, iar la 26 ianuarie 1945 e promovat consilier la Curtea de Casătie și Justiție, an în care devine și membru al Asociației Internaționale a Juriștilor Democrați. La 23 martie 1946 e numit membru în Consiliul Superior al Magistraturii, la 22 aprilie 1948 devine consilier la Curtea Supremă, dar pentru scurt timp, întrucât la 17 septembrie e revocat și pensionat pe nepusă masă, pensie ce-i va fi anulată doi ani mai târziu, la 1 aprilie 1950. În toată această perioadă are colaborări sporadice la revistele **Viața Românească** și **Tortă** din București, din 1945 publicând și articole de specialitate juridică în ziarul **Universul**. După îndepărțarea din magistratură încearcă să revină la uneltele de scriitor, colaborând cu pseudonimul Grigore Filip la revista **Cum vorbim** din Capitală (1949), apoi la revistele bucureștene **Cultura poporului** și **Albina** (1952). Silit de împrejurări să urmeze un curs de contabilitate, avocatul și magistratul renunță la contabilitul unei școli profesionale, dar și, ca o recompensă morală, membru titular al Uniunii Scriitorilor (15 noiembrie 1951). Cu două luni înainte de a-și redobândi dreptul la pensie, obține la 1 august 1956 un post de secretar tehnic de redacție la revista **Studii de istorie** a Institutului de Istorie al Academiei Române, unde lucrează până în 1959. În 1957 a început să-și pregătească o ediție selectivă din creația lirică, volumul predat în 1963 la ESPLA neapărând însă până la stingerea sa din viață. A trăit, în schimb, bucuria reparării injustișiei la care a fost supus, Ministerul Justiției acordându-i din 1958, și o pensie de merit alături de pensia recăpătată. Postum, cel ce mai fusese și vicepreședinte în Comitetul Ateneului Popular „Învățătura poporului” din București avea să fie omagiat de Cenacul literar „G. Călinescu” al Academiei Române și de actorul Dinu Ianculescu, iar prin grija fiului să-i apară volumele de poezie **Anotimpuri** (Editura Litera, București, 1980) și **Poezii** (Editura Junimea, Iași, 1997), poeme mai fiindu-i publicate postum în revistele **Ateneu**, din Bacău, și **Corolar**, de la Iași, precum și în volumul **Efigiile naturii. Antologia pastelului românesc** (Editura Minerva, București, 1971).

Nu vreau să-mi amintesc de tine niciodată

Era ziua de 24 noiembrie 2020, luna de vîrf a pandemiei de Covid-19: peste 10.000 de cazuri pe zi, paturi insuficiente la ATI peste tot în țară, decese, peste 100 pe zi. Cum mai rău să te îmbolnăvești; nu numai de COVID 19, ci de orice boală. Dar dacă se întâmplă, cum procedezi, ce faci mai întii?

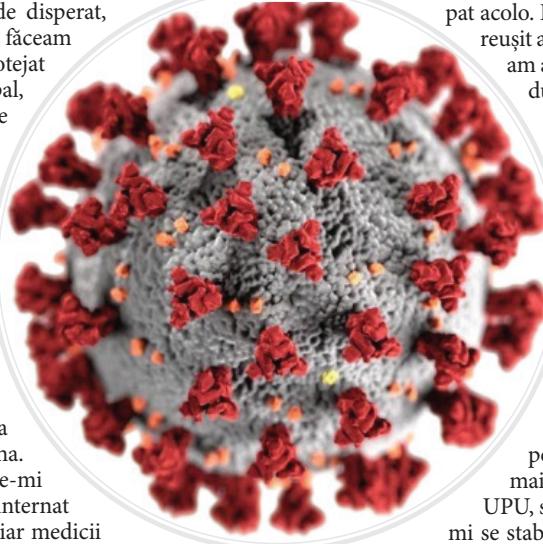
De cînd a fost descoperită prezența virusului la noi, trecuseră cîteva luni bune. Eram încă un fel bucuros că nu am fost contaminat. Trecusem de starea de urgență. Eram în cea de alertă, mereu prelungită. Evitam întîlnirile, le evitam cît puteam. Dar la magazine trebuia să merg din cînd în cînd, la piață la fel. Contaminarea devenise comunitară. În mască nu aveam încredere, aşa cum am început să nu mai cred atât de mult nici în restricțiile care mă scoateau din sărite. Relaxările de peste vară, cu scoaterea declarației pe proprie răspundere, mi-au dat speranță că voi trece nevămat, că țara va scăpa de măsurile severe ce se practicau în alte țări ale lumii. O dată pe săptămână, joia, mergeam la cenușelul pe care-l țineam la sediul Reprezentanței Botoșani a Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România; veneau puțini, din ce în ce mai puțini – doar cînd ne-am aniversat zilele de naștere, eu împreună cu prietenul Dumitru N., au venit mai mulți, poate peste cincisprezece persoane. Era ziua de 17 octombrie. Nici un semn de contaminare; cîteva strănuturi pe ici și colo. Nimic grav. De asemenea, o dată pe săptămână sau de două ori, cu cîțiva prieteni, ne vedeam în sala restaurant a Hotelului Rares, unde, înainte de a-mi pierde miroslul, am auzit că jucătorii de șah de la masa vecină, care erau permanent acolo, s-au îmbolnăvit. N-a mai durat mult și prietenul Ștefan D. mi-a dat telefon într-o dimineață că s-a internat la Pneumologie, fiind depistat pozitiv. După el, alt prieten de întîlniri, Mihai B., s-a internat acolo. Între timp, am simțit că nu mai am, pe lingă mirosl, nici gust. Prietenii internați m-au sfătuat să-mi fac testul. Nu eram atât de disperat, dînd vina pe o râceală, aşa cum făceam de regulă în această perioadă, protejat fiind totuși de vaccinul antigripal, pe care dădeam vina pentru stările mele de ameteală, de pierdere a energiei. Cu o noapte înainte, am leșinat în baie; nu mai leșinasem pînă atunci decît o singură dată într-o baie de aburi publică, cînd am alunecat pe un săpun și m-am lovit la cap. În acea dimineață, cînd prietenul Mihai B. m-a îndemnat să merg să-mi fac testul, m-am trezit foarte slabit, cu tuse agresivă, schimbă la față, că am speriat-o pe Mariana. La îndemnul lui Ștefan D., care-mi spunea că în spitalul în care este internat sunt condiții de pensiune, bune, iar medicii sunt foarte atenți, am plecat pe la ora 11 să-mi fac testul la UPU. Erau acolo douăzeci și opt de persoane, printre care și pictorul Liviu Ș. cu Cristina, soția lui, despre care știam că este infestată. Era frig, un rece sec de sfîrșit de noiembrie, iar corturile nu țineau de cald, ci dimpotrivă accentuau frigul, îl strecuau cu niște ace de gheăță în oase. Trecuseră mai bine de două ore și din cele patru asistente și cele patru doctori care erau de serviciu nici una nu s-a apropiat de mine să mă întrebe de ce sunt acolo; incercările mele disperate de a le atenționa nu însemnau nimic pentru ele, ascunse în combinezoane, ca niște cosmonauți prin norii emanați de respirațiile noastre greoaie. Nu eram sigur dacă sunt pozitiv, ci poate doar gripat, și am început să-mi fie teamă că abia atunci, acolo, voi fi contaminat: lume de peste tot din județ, oameni necăjiți, cu bagaje după ei, nemulțumiri, vînzoleală, un mereu du-te-vino al celor persoane îmbrăcate în combinezoane, cu măști pe față și ochelari de scafandru. Eram gata să renunț și să plec acasă, să încercă două zile. Dar mă simțeam din ce în ce mai rău, iar față mi se schimba de la o clipă la alta, învinuind acum de frig. Mi s-a luat, în sfîrșit, carteza de identitate, am fost trecut pe o fișă, cu numărul meu de telefon, și mi s-a spus să aștept pînă voi fi strigat. Au mai trecut două ore pînă am fost chemat într-un container, în care era aprins un radiator, simțind căldura pe care mi-o doream pătrunsă pînă în măduva oaselor, sleită de frig. Mi s-au luat cu un bețisor alungit și cu vată la un capăt, cu mirosl înghețător (parcă dintr-odată îmi revenise mirosl!), probe din gât și din nas. Apoi mi s-a făcut o electrocardiogramă, mi s-a luat singe și mi s-a spus, din nou, să aștept pînă cînd voi fi chemat să fac o radiografie pulmonară. Alte ore de așteptă. Abia atunci am fost, cei din acel cort militar, împărțiti în cei contaminați, confirmați, și în cei presupuși a fi pozitivi. Am nimerit într-un container cu radiator. Un aer acru, iute, de clor îmbăbat cu praf, îmi îngheță gâtul. Am renunțat și am ieșit afară, să aștept chemarea pentru radiografie. A venit prin jurul orei 19,30. Am fost dus cu alte zece persoane într-un corp al Polyclinicii: doi intrau în holul de așteptare, iar ceilași așteptam afară pe scări. Frigul devenise agresiv, impulsionat de un vînt nervos ce

anunța sosirea iernii. Am făcut radiografia. Trecuse de ora 20. Aveam deja peste opt ore de cînd mă aflam în acel lagăr în care domina un cort mare, militar, și patru containere, tremurînd așteptînd un rezultat. După ce mi s-a mai luat pulsul o dată, apoi saturăția de oxigen, mi s-a restituit carteza de identitate și carnetsul de sănătate, mi s-a spus să plec acasă, că mi se va comunica mihi dimineață rezultatul și ce voi avea de făcut.

Am stat acolo peste zece ore să fac un test, un simplu test de Covid-19. I-am blestemat pe toți cei care administrau acel spațiu, imaginându-mi că aşa arată toate spitalele din țară și le dădeam dreptate oamenilor care erau speriați de gîndul că vor ajunge acolo, în acel haos, în care numai de controlul sănătății nu putea fi vorba, ci de îmbolnăvire garantată. Orice scenariu al răului săfăt nouă de cei puși să ne ocrotească sănătatea în această pandemie mai rea decît un război mi se parea posibil. Nu mai aveam nici o încredere în nimeni, ci doar credința că Dumnezeu mă va salva.

Am plecat spre casă. În drum mi-a ieșit înainte Mariana, speriață de lunga mea întîrziere. Eram total schimbat și tremuram de frig, de furie, de neîncredere, slabit și mort de sete. Noaptea, la baie, am leșinat din nou. Dimineața, la opt fix, am primit un telefon de la DSP, prin care eram informat să sunt POZITIV și să nu ies din casă, iar dacă o fac să fie doar pentru încă un control și o înregistrare a mea la Secția de Infecțioase a spitalului. Am urcat în mașină și am ajuns acolo, la marginea orașului, lîngă Biserica Popăuți. Am așteptat și acolo două ore. Mi s-a spus să mă internez. Însă am ales, pe proprietatea răspunderii, dezamăgit de tot ce văzusem pînă atunci, să mă izolez și să mă tratez acasă. Acasă am simțit că mă duc, că, gata, pînă aici mi-a fost. I-am sunat pe prietenul Mihai B., internat la Pneumologie, și pe Ștefan D., tot acolo de mai bine de zece zile, să intervină cumva și să-mi găsească un pat acolo. Prin fiica lui Mihai B., Andreea, am reușit abia a două zile să fiu internat, după ce am așteptat salvarea mai bine de trei ore după ce am sunat la 112. Eram slabit și pregătit să renunț la luptă, fie ce-o fi. Să mi se întîmple tocmai mie să fiu contaminat cu SARS-COV 2? Nu-mi venea să cred. Dar adevărul era acesta – eram burdușit de virusii nenorociți, împrăștiat peste tot în lume, eram unul din cei aproape cinci sute de mii de români depistați pozitiv, dintre care cei mai mulți s-au vindecat, cîțiva au murit – exact ca pe front.

În salvare, mi s-a spus că nu pot fi dus direct la Pneumologie, că mai întii trebuie să merg la Urgență, la UPU, să fiu repartizat unde sunt locuri, să mi se stabilească gravitatea și apoi să fiu dus unde sunt locuri și condiții pentru starea în care mă aflam. Am sunat-o pe Andreea, care, la rîndul ei, a sunat la DSP, unde erau înregistrat deja ca internat la Pneumologie, și aşa am ajuns acolo, la acel spital, unde se află acum secția TBC, unde a fost pe vremuri Maternitatea orașului, maternitate în care s-au născut cei doi copii ai mei cu peste patruzeci de ani în urmă. Aici, m-am trezit spunîndu-mi în gînd, urma să-mi iasă din trup sufletul. Altceva nu puteam gîndi atunci, cînd am coborât din salvare, așteptat de doctorița L., o ființă firavă, cartea de identitate, am fost trecut pe o fișă, cu numărul meu de telefon, și mi s-a spus să aștept pînă voi fi strigat. Au mai trecut două ore pînă am fost chemat într-un container, în care era aprins un radiator, simțind căldura pe care mi-o doream pătrunsă pînă în măduva oaselor, sleită de frig. Mi s-au luat cu un bețisor alungit și cu vată la un capăt, cu mirosl înghețător (parcă dintr-o dată îmi revenise mirosl!), probe din gât și din nas. Apoi mi s-a făcut o electrocardiogramă, mi s-a luat singe și mi s-a spus, din nou, să aștept pînă cînd voi fi chemat să fac o radiografie pulmonară. Alte ore de așteptă. Abia atunci am fost, cei din acel cort militar, împărțiti în cei contaminați, confirmați, și în cei presupuși a fi pozitivi. Am nimerit într-un container cu radiator. Un aer acru, iute, de clor îmbăbat cu praf, îmi îngheță gâtul. Am renunțat și am ieșit afară, să aștept chemarea pentru radiografie. A venit prin jurul orei 19,30. Am fost dus cu alte zece persoane într-un corp al Polyclinicii: doi intrau în holul de așteptare, iar ceilași așteptam afară pe scări. Frigul devenise agresiv, impulsionat de un vînt nervos ce

unde sunt locuri și condiții pentru starea în care mă aflam. Am sunat-o pe Andreea, care, la rîndul ei, a sunat la DSP, unde erau înregistrat deja ca internat la Pneumologie, și aşa am ajuns acolo, la acel spital, unde se află acum secția TBC, unde a fost pe vremuri Maternitatea orașului, maternitate în care s-au născut cei doi copii ai mei cu peste patruzeci de ani în urmă. Aici, m-am trezit spunîndu-mi în gînd, urma să-mi iasă din trup sufletul. Altceva nu puteam gîndi atunci, cînd am coborât din salvare, așteptat de doctorița L., o ființă firavă, cartea de identitate, am fost trecut pe o fișă, cu numărul meu de telefon, și mi s-a spus să aștept pînă voi fi strigat. Au mai trecut două ore pînă am fost chemat într-un container, în care era aprins un radiator, simțind căldura pe care mi-o doream pătrunsă pînă în măduva oaselor, sleită de frig. Mi s-au luat cu un bețisor alungit și cu vată la un capăt, cu mirosl înghețător (parcă dintr-o dată îmi revenise mirosl!), probe din gât și din nas. Apoi mi s-a făcut o electrocardiogramă, mi s-a luat singe și mi s-a spus, din nou, să aștept pînă cînd voi fi chemat să fac o radiografie pulmonară. Alte ore de așteptă. Abia atunci am fost, cei din acel cort militar, împărțiti în cei contaminați, confirmați, și în cei presupuși a fi pozitivi. Am nimerit într-un container cu radiator. Un aer acru, iute, de clor îmbăbat cu praf, îmi îngheță gâtul. Am renunțat și am ieșit afară, să aștept chemarea pentru radiografie. A venit prin jurul orei 19,30. Am fost dus cu alte zece persoane într-un corp al Polyclinicii: doi intrau în holul de așteptare, iar ceilași așteptam afară pe scări. Frigul devenise agresiv, impulsionat de un vînt nervos ce

oameni de calitate, profesioniști: nu am simțit branula, nu am simțit injectiile în burtă, iar vizitele doctoriței L. le așteptam ca pe prezență unor rude apropiate. Apoi a fost o grupă mai slabă, cu femei mai în vîrstă, care nu au respectat orele de tratament, încît ni s-a creat, celor din salon, o stare de nesiguranță. Apoi frigul de peste noapte, pentru că se oprea centrala, ne trezea din somn, cu pijamele ude și reci, încît starea de nervozitate strica tot ce se reparase pînă atunci.

În toată această perioadă și alți prieteni, Vasile I. și Ala S., Nicolae C., rude ale soției, Didina, Cristi M., Carmen B., Monica B. și soțul ei, dar și externatul Ștefan D. au venit cu de toate, de la medicamente și mîncare, pachete pe care le primeam de la personalul spitalului pe o fereastră, clădirea spitalului avînd numai parter.

De cîteva ori au venit, cu o zi-două înainte de alegeri cîteva persoane să ne întrebe dacă solicităm urnă mobilă, să votăm pe cei care dorim să aducă schimbarea în țară. Unii au dorit, alții nu. Eu, dintr-o indiferență impusă de starea în care mă aflam, nu am dorit. Am urmărit alegerile la televizor. Se profila o prezență slabă, ceea ce era în avantajul viitoarei coaliții de guvernare și împotriva PSD-ului, ceea ce era bine. A doua zi de dimineață, am primit un telefon de la Sorin L., care m-a anunțat că „am cîștagit”. Ce? am întrebat. „Am intrat în Parlament” – mi s-a spus. Cine? „Noi cei de la AUR!” – mi-a spus Sorin, vădit mulțumit. Am aflat mai tîrziu, nu de la el, că făceam parte, alături de alte nume de notorietate, din Senatul AUR. N-am fost niciodată informat că fac parte din aşa ceva și nici nu am știut, pînă la alegeri, că AUR există cu adevărat și are și reprezentanți și la Botoșani. I-am spus lui Sorin L. să mă scoată de pe acea listă, că nu fac politică, că nu mi s-a spus niciodată că fac parte din acel Senat, că nu am avut nici o contribuție, astfel, la succesul AUR. Cu greu m-a putut scoate de acolo, abia cînd i-am amenințat că-i dau în judecată pentru folosirea abuzivă a numelui meu. Era pe 7 decembrie. În noaptea aceea, pe la ora trei dimineață, după ce nu dormisem din cauza unor dureri groaznice ale unor tromboze anale, am leșinat în baie. Noroc că nu m-a găsit acolo, leșinat, vreo asistentă, cineva, că mă trezeam dus la ATI, la spitalul județean, unde nu doream să ajung. Pe 7 mi s-au luat iarăși probe, am făcut iarăși radiografia – treia în cîteva zile! –, mi s-a luat singe pentru analize, iar pe 8 dimineață, după ce-mi revenise după leșinul din baie, pe la ora 10,30, am primit rezultatul – eram NEGATIV. Așa am sperat cu trei zile în urmă cînd m-am internat, a ieșit NEGATIV și a fost externat: a plecat cu telecomanda, lăsîndu-ne fără televizor. La două zile de la plecarea lui, a venit în salon un alt bolnav, tușea continuu, doldora de alte boli, din cîte am aflat imediat. Empatic, am preluat parcă starea lui și am făcut și eu în acea noapte complicații pe care, după externare, cu greu mi le-am vindecat.

Însă la cîteva zile de la internare, Mariana, acasă fiind, a ieșit și ea POZITIVĂ. Nici nu avea cum să nu iasă, atîta timp cît eu am fost contaminat și am stat cu ea. Era supărătă pe mine, din această motiv. Avea dreptate. Dar ce puteam face? Am trăit și cu acest stres pînă am ajuns acasă, unde ea era izolată și supravegheată zilnic de o echipă de jandarmi, să nu părăsească domiciliul. Urma același tratament, cu rețeta completă, cu acel medicament miraculos, un antiviral, plus un complex de vitamine. Acasă m-a dus cu mașina Ștefan D. Cu o noapte nainte nînsese puțin, în aşa fel încît copacii din curtea spitalului păreau îmbrămati. Un aer rece și sec prevăstea că nu peste mult timp va veni Crăciunul. În acea zi a fost externat și Mihai B., lăsînd-o acolo pe colega lui de serviciu de la care a luat virusul pe care-l contactase de la o înmormîntare dintr-un sat vecin, la o rudă a unei femei în vîrstă, care a fost și ea internată acolo, murind în acele zile, descoperită de Mihai B., într-o dimineață, căzută din pat, cu față în jos.

Urma să continuăm încă treizeci de zile un tratament după o rețetă de efect garantat. O convalescență de 30 de zile. Mie mi s-au agravat trombozele, cu dureri înforătoare, încît sărbătorile le-am făcut în chin, cu deplasări la o clinică din Suceava, pentru incizii și ligaturi, zece la număr pe timp de două luni și jumătate. Am rămas cu sechele la plămîni, cu necesitatea unor controale periodice, și prudente înnămești.

Ce urmează să fac? Poate vaccinul, care, probabil imunizează, aşa cum am căpătat o anumită imunitate la acest virus după tratamentul făcut cît am fost internat în spital. Urma așteptarea relaxărilor după acest de al treilea val, poate al patrulea, cine știe. În ambiguitatea și nesiguranța care domină lumea în care trăim, totul este posibil, mai ales disperarea. Sîi, vorba lui Dostoievski, din disperare se naște o nouă perspectivă. Dar ce fel de perspectivă, nu se știe! Sîi asta pentru că acest virus a început să fie parte din viața mea, din preocuparea mea de zi cu zi, a noastră, a tuturor, parte de care n-ăs dori să-mi amintesc vreodată, pentru că m-a izolat de ai mei, de prietenii, de cunoșcuții, de toții cei care pînă la apariția lui au făcut parte din viața mea, viață pe care am început să mi-o trăiesc din amintiri. Dar de tine, SARS-COV 2, COVID 19, cum te-o numi cu adevărat, nu vreau să-mi amintesc niciodată!

Dragoș MARICIUC

Epistemologia reformată

Problema *raționalității* este una foarte complicată, spinoasă, iar dacă luăm în considerare și câteva concepțe precum *internalism*, *externalism*, *justificare epistemică*, *experiență imediată/nemijlocită*, *judecăți ante-predicative* și *predicative*, periplul se dovedește a fi cu atât mai anevoie și dificil. Sigur că, în tradiția clasică epistemologică s-au oferit, *grosso modo*, mai mult criterii ale raționalității decât definiții, astfel încât, o persoană S este justificată epistemic (ceea ce, în general, se echivalează cu a fi rațional) în a crede o propoziție *p* sau a adera la o credință *B* dacă și numai dacă ... (iar aici, condițiile necesare și suficiente variază și diferă de la o față la alta). Epistemologii nu vorbesc despre problema justificării raționale într-o manieră consensuală și unanimă, lucru care nu mai surprinde: unii vorbesc despre justificarea epistemică/rațională ca *reliabilitate*, alții o echivalează cu faptul de a fi coherent, deci, *coerență*, alții cu *deontologia* (indatoriri și obligațiile pe care ființa umană, în calitate de agent rațional le are) etc. În spațiul occidental s-au impus, cu prevalență, câteva forme de caracterizare a *cunoașterii*. Este vorba, mai întâi de toate, de cunoaștere ca *judecăță adevărată și intemeiată*, urmând ca în modernitate să se definească sau să se contureze mult mai bine poziția *fundaționalistă* (în divergențele ei formă: cartesiană și lockeană, ambii având în vedere o valență deontologică a epistemologiei) și, în cele din urmă, am putea vorbi despre o dezvoltare treptată a pozitivismului de la Kant (mai larg, de la Iluminism) încoace.

Bineînțeles, nu avem în vedere aici o diviziune tranșantă și definitivă, încercând o asociere sau găsirea unui corespondent fiecărei epoci din istoria filosofiei, ci, mai curând, preocuparea noastră se îndreaptă către *principalele* poziții epistemologice. La sfârșitul secolului al XX-lea, însă, are loc o întorsătură intempestivă în domeniul teoriei cunoașterii, într-un etos dominat, în mod ostensibil, de față pozitivismului logic. Alvin Plantinga este cel care, sub influențele lui Thomas Aquinas, Jean Calvin, Thomas Reid și alții gânditori dezvoltă conceptul calvinist de *sensus divinitatis* în lucrări de dimensiuni vaste și mai multe articole. Sigur că epistemologia reformată nu este doar rodul lui Alvin Plantinga, ci ea se dezvoltă sub scările mai multor autori, printre care William P. Alston și Nicholas Wolterstorff, ca reacție la pozițiile evidențialiste și pozitiviste ale momentului respectiv. Este, deci, destul de clar faptul că acești autori vor avea în vedere natura cunoașterii așa cum se aplică ea în domeniul filosofiei religiei, prin urmare, credințelor religioase, care sunt, în general, asociate cu latura sau dimensiunea subiectivă și cu întrebările ce vizează signifianta lor mai degrabă decât *adevărul* acestor credințe.

Înainte de a face câteva precizări cu privire la criteriul personal pe care Alvin Plantinga îl propune fără pretenția exhaustivității, menționez câteva aspecte cu privire la dubla modalitate a adevărului la Thomas Aquinas. Sigur că sintagmele de *dublă modalitate* și *teoria dublului adevăr* pot sau nu pot fi mai mult sau mai puțin echivalente, în funcție de ceea ce se înțelege prin ele. În general, teoria dublului adevăr este asociată cu disputele dintre Filosofie și Teologie din Evul Mediu, atunci când încep să se traducă scările aristotelice. *Exempli gratia*, un gânditor putea să adere la argumentele lui Aristotel în favoarea eternității lumii, dar, în calitate de creștin, acesta acceptă *creatio* și, în linii mari, ideea acestei teorii, înțeleasă în acest mod, ar fi că există două tipuri de adevăr care se *contrazic*. Însă, în mod evident, dacă asta se înțelege prin teoria dublului adevăr, atunci Toma nu poate fi considerat partizan al acestei poziții și, *de facto*, nici nu este. În cazul lui Toma vorbim mai degrabă despre o dublă modalitate a adevărului, ceea ce nu e totușă cu a spune că există două tipuri de adevăr, cu atât mai puțin faptul că se contrazic. Așadar, Toma susține că există o dublă modalitate a adevărului: una rațională (naturală) și

una care excede rațiunea umană, iar, din nou, aceasta nu este totușă cu a spune că o persoană S care aderă la două modalități este irațională, întrucât aceasta nu deurge cu necesitate de nicăieri.

Acum, epistemologia reformată își propune să accentueze cunoașterea *naturală* a lui Dumnezeu și să estompeze, să diminueze semnificativ din pronunția nuanțată a teologiei naturale, aceasta, desigur, împotriva etosului evidențialist care susține faptul că pentru oricare propoziție A, dacă S o crede pe A, atunci S trebuie să aibă o evidență E pentru a o crede pe A sau, probabil, mult mai general, S o crede pe p dacă și numai dacă o crede pe q, pe q dacă și numai dacă o crede pe r (...). Iar acest criteriu ar trebui să satisfacă standardele raționalității. Sigur că în acest text nu găsesc de cuvintă de a discuta toate criteriile și pozițiile epistemologice, care ar trebui analizate minuțios și exigent, doresc doar să am în vedere influențele care au contribuit la această poziție epistemologică (reformată).

Plantinga va relifica și poența spusa tomistă conform căreia „Dumnezeu a sădit în mod natural în spiritele oamenilor acest apetit”, adică, în context, apetitul pentru

un argument sau o evidență și nu este socotită irațională pentru faptul că aderă la ea. Aici, Plantinga are în vedere credințele perceptuale (credința în faptul că există o lume de obiecte fizice concrete spațio-temporale care ne încorajoară), credința în alte minți etc. *Exempli gratia*: faptul că eu stau acum în fața calculatorului, scriu acest text și afară plouă sunt credințe pe care mi le formez în mod natural în contextul unei experiențe sensibile, nemijlocite, immediate.

Așadar, există credințe care sunt fundamentale și structurale unui univers doxastic și există credințe astfel încât:

(C) Atitudinea doxastică D către o propoziție *p* este justificată epistemologic pentru S la t dacă și numai dacă a o avea pe D către *p* se potrivește evidențelor lui S la t.

Sigur că (C) designează doar un singur criteriu evidențialist și el este, generalmente, extrapolat și cuantificat universal, adică pentru *orice* propoziție, însă, după cum am văzut, nu este cazul.

Proiectul epistemologiei reformate constă în a argumenta faptul că a crede în Dumnezeu este o credință fundamentală adecvată oamenilor și nu necesită suport inferențial, la fel cum nici credințele perceptuale, credința în alte minți, credința că există un trecut nu necesită un suport inferențial. Cât privește cea de-a doua distincție, Plantinga va insista pe obiecțunea *de jure*, iar nu pe *cea de facto*, în sensul în care evidențialiștii susțin mai curând nu faptul că aceste credințe sunt false, cât faptul că acela care aderă la ele este *irațional* sau are niște structuri noetice defective, ca în care sigur acest proiect va pleca de la un criteriu pe care Plantinga îl oferă justificării raționale și care poate fi caracterizat formal în felul următor:

(C*) O credință B are un status epistemic pozitiv pentru o persoană S dacă și numai dacă mediul ambient al lui S este adecvat pentru facultățile sale raționale și dacă și numai dacă aceste facultăți raționale funcționează adecvat (așa cum au fost ele proiectate să funcționeze, adică să cunoască adevărul) în formarea credinței respective B în S.

Reformulat puțin diferit, putem spune că o credință B are un status epistemic pozitiv pentru S dacă și numai dacă B este produsă în S de facultăți raționale care funcționează adecvat într-un mediu favorabil, oportun; iar B are un status epistemic pozitiv mai mare decât B* pentru S dacă și numai dacă

(a) B are un status epistemic pozitiv pentru S și (b) B* nu are un status epistemic pozitiv sau, S este mai inclinat să o accepte sau să o creadă pe B decât pe B*. Sigur că toate aceste sunt dezvoltate și argumentate rigurose de Plantinga, intenția mea pentru textul de față a fost doar de a face cât de cât cunoscută această poziție epistemologică puțin frecventată în spațiul nostru.

Note

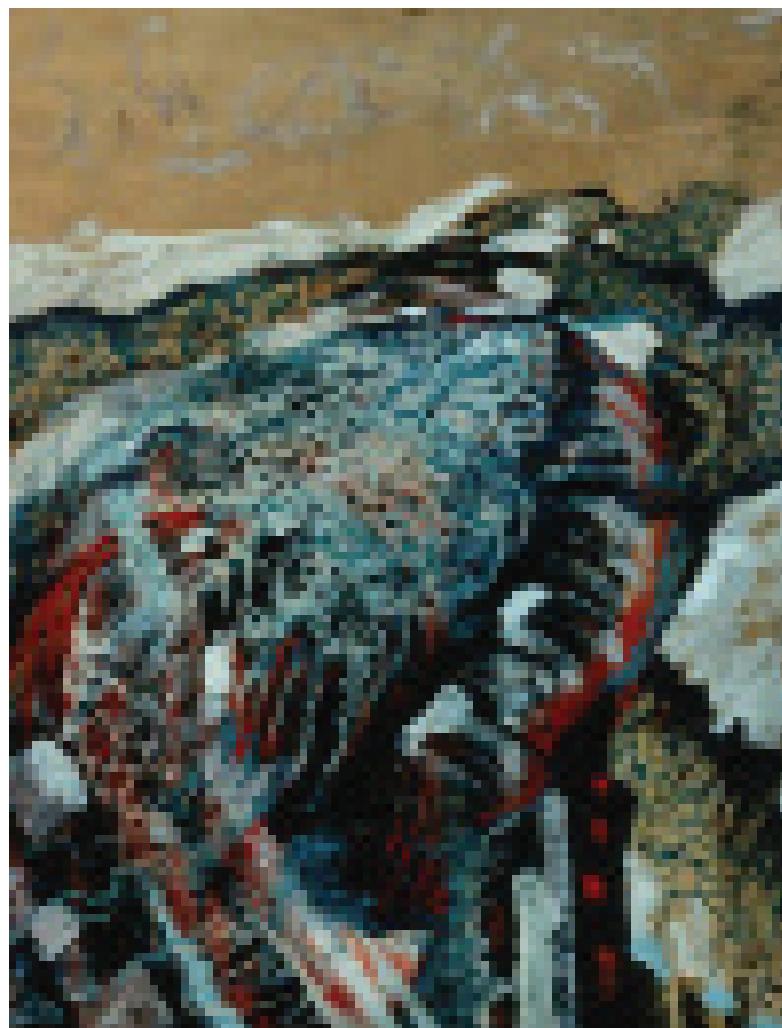
¹ Alvin Plantinga (1987) „Justification And Theism”, în *Faith and Philosophy: Journal of the Society of Christian Philosophers*: Vol. 4: Iss. 4, Article 3, p. 403.

² Platon, *Theaitetos*, traducere, interpretare și note de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2013 (ediția digitală), 202c, p. 176.

³ Alvin Plantinga, *God and Other Minds. A study of the rational justification of Belief in God*, Cornell University Press, 1967, *Verificationism and Other Atheologica*, p. 156.

⁴ Toma de Aquino, *Summa contra Gentiles. Preludii*, ediție bilingvă îngranjată, traducere și note de Eduard N. Bucur și Sorana-Cristina Man, Galaxia Gutenberg, 2019, I, 7, 8, 9, pp. 65-73.

⁵ Alvin Plantinga, (1987) „Justification And Theism”, în *Faith and Philosophy: Journal of the Society of Christian Philosophers*: Vol. 4: Iss. 4, Article 3, p. 403.

Pictură - Doru Cernea

iubirea față de știință, ceea ce este echivalentul cunoașterii lui Dumnezeu ca finalitate ultimă a omului la Toma. Această sădire în mod natural va fi numită de Calvin *sensus divinitatis*, iar, în terminologia lui Plantinga, credință fundamentală adecvată (original: „properly basic belief”). Bineînțeles, pentru a aprehenda într-o manieră inteligențială și acurată ceea ce filosoful sugerează, sunt imperioase câteva distincții, cum ar fi acelea dintre *judecăți immediate – judecăți mediate* și *obiectie de facto – de jure*. Foarte pe scurt, gândul este următorul: credințele, pentru Plantinga, se împart în două categorii. Există credințe pe care oamenii le au și care sunt astfel încât este *irațional* sau *nejustificat* ca o persoană S să credă o asemenea credință B în lipsa unor argumente sau a unor evidențe. De exemplu, ar fi absurd ca o persoană să credă faptul că nominalismul este poziția care s-a impus cu privire la dezbaterea *abstracta* sau că obiectele au proprietăți în lume posibile în care nu există fără să aibă vreun argument pentru aceste credințe. Prin contrast, există alte credințe care sunt în așa fel încât, o persoană nu trebuie să aibă

Adrian Dinu RACHIERU

redimensionări

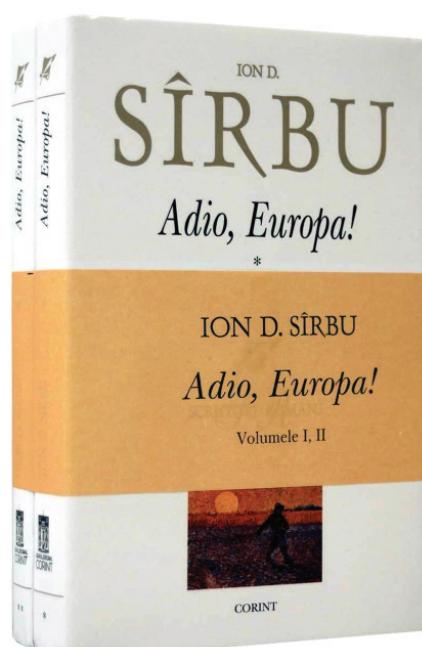
Ion D. Sîrbu, un Robinson în Isarlîk (IV)

Se cuvine să mai observăm, alături de Sorina Sorescu, taxată de A. Patrăs ca un „caz patologic de iconoclasmie”, că avalanșa comentariilor sîrbofile a acordat *credit total* imaginii livrate de diarist, rezumându-se „la perifrază și consacrată”. Iar șirul de interdicții, privațiuni, sinuoziță, inventariate scrupuloz, pe suport radiofonic, de Ioan Lascu în „povestea” vietii lui I.D. Sîrbu („așa cum a fost”), așează, în dreapta lumină, opera unui moralist, în adevarare cu propria-i biografie. Redescoperit, scriitorul petrelean și-ar fi oferit o „revanșă postumă”, intrând în rândul prozatorilor „de prim plan” (Oprea 2016 : 8); ceea ce, din păcate, nu se confirmă. Nici măcar eticheta de *realism ironic*, aplicată romanelor sale, nu pare adevarată. Apetitul pentru filosofare, mărturisit, îl impinge spre barochism și histrionism, dezvăluindu-se ludic, în pofida tuturor constrângerilor; el vrea să fie sincer, ca depozitie justițiară, sub masca alegoriei, digresiv-anamorfotic, mărturisindu-se. Opințirile revizioniste, sub standardul zgomotului anticommunist postdecembrist, într-o țără care acuză tocmai penuria de caractere, descoferă, în *cazul Sîrbu*, dincolo de receptarea simpatetică, un exemplu inconfortabil sub unghi moral. Omul, mereu în conflict cu o Istorie „bolnavă”, pare chiar de-asupra operei, trăindu-și viața chinuită ca operă. Nu a fost un bufon cerchist, încercând – în anii irosiți – „să iasă întreg dintr-o mașină de tocăt”, dorind să ne transmită „furtuna onestă a sufletului”. Dar marile romane, mereu amâname sunt „cărți ascunse, risipite în Jurnal” (C.M. Ungureanu 2014 : 59). Încât e greu de căntărit „valoarea exactă” a scriitorului, fabulos ca personaj. Și, până la urmă, analiza strict estetică a cărților lui I.D. Sîrbu se dovedește nesatisfăcătoare (Simuț 2013 : 21), el devenind „un caz semnificativ pentru condiția scriitorului în comunism”, definind, sub unghi moral, o existență tragică.

*

Ispitit de dramaturgie, I.D. Sîrbu a virat spre proza, aici revărsându-și fantezia lexicală, comicul de limbaj și vocația satirică, dibuită de amicul Negoițescu chiar în tinerețea „falsului cinic”, plin de proiecte. Ca prozator, I.D. Sîrbu își prezintă durerile („uite și nu tocmai”) și deplâng „turcoacrația” instalată în acest colț de lume bizantină, *Adio, Europa!*, cu titlul inițial *Candid în Isarlîk*, fiind o virulentă satiră politică în care Magnificul Sultan este, de fapt, marele personaj absent. Iar *Candid*, un cărturar cinstit, inutil, profesor mittel-european coborât „din norii cărților”, mazilat, cu o „biografie demonologică”, cu goluri (ca model autobiografic) este *omul parantetic*, un *suberou* trecut prin zece ani de „dezinficare”, supus unor repetitive eșecuri. Lângă el veghează, însă, un creier practic, muceniga Limpix-Xantipa, oferindu-i lecții de informare politică, salvându-și soțul retrograd, altminteri un „european bine informat”, risipind „idei moarte”. Pe bună dreptate, N. Oprea invoca „paradigma perechii complementare” (Oprea 2016 : 65). Același devotat exeget, luând „pulsul revanșei postume” sesiza avalanșa exegetică sub falldurile *sîrbologiei* (Oprea 2016 : 9). Într-adevăr, deși un oral, ex-cerchistul propune o literatură „suferită”, nedorind să se ascundă în stil, regretând „timpul furat”, în „harpagonică cumulare de manuscrise nevandabile”, cum se lamentă într-o scrisoare către Mariana Șora (v. *Traversarea cortinei*, 1993). Și care, după 1989, au șocat ca surpriză postumă.

Însuși I.D. Sîrbu, într-o „definiție” personală, ne anunță că lucrează la *opera postumă* (sperată „onorabilă”), îndrăznind a crede că vom ieși din „tunelul timpului crepuscular”, instaurând ratarea generală. Doar „scăparea de frica” ne-ar asigura mântuirea. I.D. Sîrbu, se știe, a refuzat pactizarea, nesemnând „micul contract cu diavolul”. Nu putem vorbi, însă,

trăim într-o „autoocupăție autogestionată” (*autocolonizare*, în limbaj sociologic). Sau cum scrie / recunoaște însuși Sîrbu, într-o scrisoare din 10 octombrie 1988: „nu trăiesc la capătul Europei, ci la sfârșitul ei”. Clasicizat aproape (dar cu rezerve), cu o biografie exemplară, dezaprobată „scriitura artăstă”, I.D. Sîrbu e *vîu* prin literatura confesivă (Jurnalul și epistolul) și, desigur, prin romanul eseistic *Adio, Europa!*, construit, cum s-a observat, „pe tiparele distopiei”.

Răsărit din matricea petreleană, cu traiectorie frântă și râs proletarian, cu „proze tardive” (cf. M. Zamfir), valorizate preponderent politic, I.D. Sîrbu a provocat o impresionantă bibliografie critică, inclusiv o avalanșă de doctorate. Vocea lui, într-adevăr, „nu a strigat în pustiu” (Lascu 2014 : 9). Sforțările revizioniste au evidențiat, cu deosebire, „prețul omului”, urmând ca opera (de potențial canonic), în pofida startului cuminte, să aștepte, pe talgerezile posteritatei, o dreaptă judecată, temperând excesele sîrbologiei.

Flavius PARASCHIV

Când mâine nu mai vine

Heine Bakkeid (n. 1974) este un autor norvegian care a debutat în 2005 printr-un roman dedicat tinerilor. Multă ană mai târziu, în 2016, publică un thriller polițist intitulat *Când mâine nu mai vine*, un prim text din seria care-l va avea ca protagonist pe Thorkild Aske. Textul a fost tradus anul trecut la Editura Paladin și a apărut în seria „Crime Masters”, alături de alte lucrări asemănătoare semnate de autori contemporani.

Tinând cont de faptul că scriitorul este născut în zona nordică a Europei, nu este de mirare că romanul respectă o formulă cunoscută și apreciată în rândul cititorilor. Se poate discuta, aşadar, despre un thriller (noir) de tip Scandinavian. Mai mult, interesul pentru astfel de romane a crescut datorită unor autori ca Stieg Larsson, un prozator suedez care și-a câștigat popularitatea prin triologia *Millennium*.

Prin urmare, ce este un thriller Scandinavian?

Pe lângă faptul că romanele din acest gen epic sunt bine ancorate în realitate, există și multe scene de violență, care, atunci când sunt bine dozate, pot duce la construirea unor episoade puternice, șocante etc. Pe lângă toate acestea, interesul autorilor cade și pe profilul personajului principal. De multe ori, protagoniștul este un polițist sau un fost om al legii care trece prin situații critice. Din start, trebuie menționat că nu există eroi în astfel de narări, ci din contra. Figurile centrale sunt niște anteroi, au slabiciuni evidente, se luptă cu propria conștiință și a.m.d. Moralitatea lor este indoelnăcă, iar din acest motiv sunt dispuși să treacă dincolo de limita legii pentru a rezolva o anchetă. De asemenea, toate celelalte personaje se confruntă cu dileme serioase, iar deciziile lor sunt conturate că se poate de veridic. Totodată, alături de atmosfera intunecată și cruntă, de reținut este și faptul că toate romanele thriller ale scriitorilor nordici contemporani sunt pline de intensitate, suspans, mister și – mai ales – de răsturnări de situație.

Nu de departe de această rețetă este și cartea lui Heine Bakkeid. *Când mâine nu mai vine* îl are în centru pe Thorkild Aske, un fost polițist care activa în cadrul secției de omucideri. Un anchetator desăvârșit și înzestrat cu o intuție precisă, Thorkild trece printr-o criză profundă: a fost dată afară din poliție în urma unui eveniment nefericit în care a fost implicată femeia iubită Frei, iar la începutul romanului este proaspăt eliberat din închisoare. Măcinat de vină, abuzează de tratamentul prescris de medici în speranță că se va produce o schimbare și aşa vechiul Thorkild va „muri”, iar viața lui se va putea îndrepta într-o anumită măsură. Singur și fără loc de muncă, personajul este obligat să se reintegreze în societate, dar încercarea lui eşuează atunci când o femeie disperată apelează la el pentru a-i găsi fiul dispărut.

Deși nu voia să accepte noua provocare, care, până la urmă, se va dovedi a fi un chin îngrozitor, fostul anchetator acceptă, simțindu-se cumva obligat de împrejurări să finalizeze acest nou mister. Thorkild pornește pe urmele lui Ramus, Tânărul dispărut, dar ceea ce părea a fi un banal caz se dovedește a fi extrem de dificil. Mai mult decât atât, mărturiile celorlalte personaje nu se potrivesc, iar fostul polițist descoferă că mai există două situații de persoane dispărute care par a avea legătură cu Ramus.

Răsturnările de situație nu sunt foarte previzibile, iar atunci când Thorkild pune cap la cap toate informațiile și descoperi lucruri nebănuite. Cursul investigației urmărește o structură tipică: fostul polițist găsește indicii despre personalitatea și viața victimelor, reușește să separe falsul de adevar, găsește puncte comune între evenimente etc.

Ceea ce reușește foarte bine textul să realizeze este personalitatea protagoniștului. Prin acele căteva capítole sub formă de *flashback*, cititorul va descoperi cum a ajuns personajul principal o epavă umană. Suferința cauzată de Frei îl duce către esec, iar brutalitatea pe care o întâlnește în desfășurarea anchetelor are efecte negative asupra fostului anchetator.

Protagonistul nu este portretizat ca o ființă înzestrată cu aptitudini extraordinare. Thorkild nu este Sherlock Holmes sau Hercule Poirot. Din contra: în general, poliștii și anchetatorii imaginati de scriitorii nordici au multe în comun cu Philip Marlowe din literatura lui Raymond Chandler sau cu Sam Spade din opera lui Dashiell Hammett. Vorbind aici, aşadar, de niște figuri puternice, uneori nemiloase, dure, care trec peste orice pentru a-și atinge obiectivul. Exact ca cei doi detectivi menționați anterior, protagoniștul prozatorului norvegian – în ciuda problemelor de sănătate – este la fel de calculat, dovedind din plin faptul că este capabil de a înțelege și cele mai subtile indicii.

Deși suspensul este bine întreținut, iar la final totul capătă sens, romanul nu utilizează întregul potențial al scenelor în care sunt prezentate momentele cruciale din viața lui Thorkild. Tehnica *flashback*-ului este versatilă și poate deveni aici esențială pentru dezvoltare complexă a personajului. Există o oarecare evoluție a protagoniștului, dar nu suficient de convingătoare, fapt care ar putea fi îmbunătățit în următoarele volume...

Când mâine nu mai vine este, în ciuda faptului că nu oferă o vizionă cuprinzătoare asupra antieroului Thorkild Aske, un thriller nordic destul de bine încheiat și cu o intrighă surprinzătoare.

Eugen MUNTEANU

Răstimp parizian, 1997-2000. Jurnal epistolar

Preambul

Obținerea postului de lector de limba și literatura română la Universitatea Sorbona din Paris a fost unul dintre momentele fericite ale biografiei mele, urmărită, în general, de ocazii pierdute. Dosarul meu de candidatură pentru un lectorat la o universitate din Occident se afla la minister de ani de zile, rătăcit prin cine știe ce sertare. În 1996, s-a întâmplat ca postul de la Sorbona să fie vacant. O doamnă de la minister, i-am și uitat numele, a tot încercat să îl ocupe cu tot felul de propuneri. În felul nonșalant dar tenace tipic francez, viitorul meu șef, profesorul Pierre Bec, respingea sistematic toate dosarele trimise de la București, solicitând neapărat o persoană care să fie relativ Tânără, cu activitate științifică destul de consistentă, și să aibă măcar gradul universitar de „maître de conférences”. În lipsă de ceva mai lucrativ, probabil, și ca să nu se piardă anul academic respectiv, funcționarea respectivă a înaintat la Paris dosarul meu, singurul care răspunde exigentelor respective. Așa că, tot visând la un lectorat prin Germania, țara mea de predilecție, m-am trezit, în mod nesperat, lector la Sorbona! În tradiția românilor sorbonari de intemeiate odinioară de Allain Guillermou și Emil Turdeanu, fusesem precedat, între alții, de Eugen Simion, Alexandru Niculescu, Grigore Tugui (asistent pentru literatura pașoptistă al profesorului Maria Platon, pe vremea studenției mele ieșene) și de timișoreanca Smaranda Vultur. Datorită încurcăturilor legate de obținerea viziei franceze și respectului meu exagerat pentru procedurile legale, am ajuns la post, la Paris, cu trei luni întârziere.

Scrisoarea I

Paris, 19 ianuarie 1997

Dragii mei, Gabi și Dinu,

Sunt la Paris de abia cinci zile, de aceea mă aflu încă sub presiunea șocului adaptării. O criză puternică de sinuzită mă mai împiedică și ea să mă adun și să fiu mai coerent. Eșențialul l-am vorbit la telefon, iată acum detaliile. Am plecat de la București, din Gara de Nord, miercuri, 15 ianuarie, cu o întârziere de cinci ore, chipurile din cauza ceței. După o călătorie care mi-a părut că nu se mai termină, la Paris, Gare de l'Est, m-au aşteptat Eliza și Costi, care m-au găzduit primele zile la ei, în micul apartament pe care îl ocupă, împreună cu Roxi, în sediul Ambasadei. Parisul este, într-adăvă, chiar de la primele contacte, uimitor și unic, de neasemuit cu niciunul dintre orașele pe care le-am văzut până acum. În ciuda faptului că, doritor să îmi arate ce știe, Costi m-a plimbat cu mașina ore în sir de-a lungul și de-a latul – benzina este scumpă, dar Eliza, ca membru al corpului diplomatic, adjuncță a ambasadorului Hälică la UNESCO, are acces la pompile speciale, mult mai ieftine, rezervate diplomaților! –, năușit și de prea multe nouătăți căzute pe capul meu, nu am reușit să priceapă sau să rețin mare lucru, în afară de impresia de covârșitoare monumentalitate și de eleganță a arhitecturii pariziene.

Locul unde voi lucra ca lector de limbă și literatură română și unde vă rog să îmi adresăți deocamdată corespondența este următorul: dr. Eugen Munteanu, URF d'Italien et de Roumain, Université de Paris IV-Sorbonne, Grand Palais, Perron Alexandre III – Cours-la-Reine, 75008, PARIS, tel.: 0142259640, fax: 0145621503.

Am luat azi contact pentru prima dată cu prof. Pierre Bec, șeful catedrei de italiană și de română (adică, în jargonul actual, „unitate de cercetare și formare”), o somită dar, ca persoană, lipsit de solicitudinea la care mă aşteptam! Cu studenții nu m-am văzut încă, va trebui să pun un afiș ca să anunț că, în fine, am sosit și eu, nou lector de română. Voi avea 8 ore pe săptămână, miercură și joia. Deocamdată, pe primul plan sunt problemele organizatorice, locuința, acomodarea, transportul, aprovizionarea etc. Totul la Paris este extrem de scump. Obișnuit cu bursele generoase de la Jena, Heidelberg sau Freiburg și cu mămoșenia grijuile a colegilor nemți, la Paris mă simt, deocamdată, cam căzut din lună și puțin panicat. Întrebându-l direct eu oare unde o să locuiesc la Paris, profesorul Bec, un mare învățător și poet de limbă ... provensală, dar un boem, îmi răspunde nonșalant: „Où vous voulez! Paris est grand!” Chiriile sunt însă enorm de scumpe, iar condițiile sunt, adesea, mizerabile. Voi primi salariu 7000 de franci, cam vreo 1250 de dolari, mai puțin decât un asistent localnic! Așa că, de economii nu prea va mai putea veni vorba!

Până la urmă a trebuit să mă mulțumesc cu o cameră oferită de părintele Surdu, paroh al bisericii greco-catolice românești de la Paris. În hardughia unde păstorește, o parte din parter este amenajată ca biserică, iar restul ca un fel de pensiune, în care, prin felurile cotruțe, la parter și la etaj, locuiesc vreo doisprezece chiriași, niște tineri, niște măicuțe... toți români. M-a adus aici un funcționar de la ambasada, a cărui fiică a locuit aici în urmă cu un an, la prețul de 1800 de franci pe lună. Acum însă, îmi spune răstăt părintele Surdu – care este realmente și cam surd! – camerele mai ieftine sunt ocupate, aşa

am pricoput misterul. Ca o mamă-cloșcă aprigă și cicălitore, monseniorul Surdu facea, fără distincție, pe gazda oficială pentru toți amărății de români aflați în căutare de lucru la Paris sau prin împrejurimi, care se aciuau pe unde puteau și ei, în condiții precare, dar aveau nevoie de o adresă oficială „onorabilă”, fie ea și fictivă. Erau, cei mai mulți, greco-catolici din Maramureș, cu un aer de familie foarte pregnant și, mi se pare mie, mai toți scunzi și îndesați, cu ochii albaștri spălați și cu părul blond-castaniu. Făcea, probabil, din același trib valah, altul decât al meu, mocănesc, adică central-ardelenesc. În fiecare din cele trei-patru duminici cât am stat la el, părintele Surdu m-a chemat să ţin în brațe, ca naș de botz, în fața altarului, căte un pui de maramureșean! Pe unde ori fi acum necunoscuți mei finuți, Dumnezeu știe! – Adao din august 2021.

Parohia greco-catolică, provizoria mea rezidență, se află în plin centrul Parisului, pe malul drept al Senei, la vreo 20 de minute de mers pe jos până la Grand Palais, locul meu de muncă, și cam tot atâtă până la Tour Eiffel, care, la rândul lui, se află la câteva străzi de sediul ambasadei românești, Palais Béhague, 1 rue de l'Exposition. Legăturile cu metroul sunt neverosimil de rapide și lesnioioase, doar câteva minute, așa încât cred că voi rămâne aici, la monseniorul Surdu, fiind că o garsonieră („studio”) în Cité Universitaire costă minimum 3200 de franci. Or, cu cei 700 de franci economisiți, aş putea să-mi acopăr hrana pentru o lună, poate!

Ieri mi-am procurat, pentru prima oară, ceva provizii de mâncare, la un magazin alimentar foarte mare, cu autoservire, în afara orașului, se zice că mai ieftin. Pentru 180 de franci mi-am cumpărat esențialul pentru o săptămână întreagă!

Grand Palais, Paris

Prețul chiriei este 2500 franci, enorm pentru bugetul meu! Accept, neavând încotro, dar și măgulit de ineditul ambientului. Purtând, nu am înțeles prea bine de ce, titlul de monsenior, părintele Gheorghe Surdu vorbește un încântător dialect central-ardelenesc. Este un personaj legendar, celă două măicuțe care îl slujesc în misiunea lui au pentru el un respect fără margini, aproape religios. Se povestește că a cumpărat el însuși, imobilul de pe rue Ribera, ca să fie sediu al misiunii greco-catolice românești, încă de prin 1946, pe când era doctorand în teologie la Paris. O dată întors în țară, a fost apoi deținut politic în anii duri ai dictaturii proletariatului, iar după 1990 a fost numit paroh („superior”) al misiunii greco-catolice de la Paris. Adresa mea va fi, deci, pentru o vreme, 38, rue Ribera, 75016, Paris. Telefonul, doar pentru cazuri de urgență (cum spuneam, bătrânu este cam tare de ureche!): 0145292257. [Când am fost la bancă să îmi deschid necesar cont curent, cerut la contabilitatea Sorbonei, funcționara de la ghișeu m-a întrebat amuzată unde mai încăpem 2000 de persoane la această miraculoasă adresă?!] Atenție: nu eram încă cetăteni europeni deplini, membri ai Uniunii Europene, aveam cu totii nevoie de vize, garanții etc.! În zilele următoare

gă. Am fost cu Eliza și Costi, cu mașina lor! Nu ștui cum m-aș fi descurcat fără ei! La un hotel mi-aș fi topit în căteva zile toate economiei! Deocamdată, în rue Ribera, după ce mi-am desfăcut valizele și m-am apucat de lucru, pare să fi început să capăt oarecare optimism, sau măcar speranță că voi putea să mă adaptez și să rezist singur, punând deosebită și ceva bănuță pentru când veți veni voi, tu și Dinu. Stresul este, deocamdată, mare, dar trebuie să rezist. Problema principală este prelungirea vizei care, ca viză turistică, expiră în căteva zile.

Viza propriu-zisă, pentru un an, o voi obține doar după ce voi avea contractul semnat, în cel mai bun caz, într-o săptămână-două! Mă simt înlănțuit de contorsiunile unei birocratii pe care nu o cunosc deloc. Oficial, la București, puteam aștepta mult și bine venirea vizei! Acum va trebui, o dată prezent pe solul Republicii Franceze, să fac cerere oficială la Prefectură, ca orice emigrant de rând, magrebian, african sau est-european! Mă voi descurca, îngerul meu cel bun mă va proteja și de data asta! Despre cultură, știință, lecturi etc., nici vorbă, deocamdată, în aceste condiții, rezervate unui cetățean de rangul al doilea, postulant dintr-o din țările „în curs de dezvoltare”.

Gabi, te rog să îmi expediezi toată corespondența pe adresa de la UFR d'Italien et Roumain, la Grand Palais. Mă întrerup din scris. Sub fe-reastră mea, în curte, o bruscă vânzoleală! E dumnică, parohia s-a umplut de oameni, oameni simpli în general, după cum spuneam, cei mai mulți sunt maramureșeni. Ticătă dar autoritar, monseniorul Surdu îi stăpânește pe toți cu autoritatea lui de Demostene cam tare de ureche! Mă întreb: Cum va avea timp să îi spovedească și să îi consilieze pe toți??!

Îmi este tare dor de voi, sunt neliniștit, mă abțin cu greu să pun mâna pe telefonul aflat la îndemnă, o convorbire obișnuită costă cam 25 de franci! Te rog să transmiți salutările mele tuturor prietenilor, lui Vivi și lui Romi, lui Carmen și lui Ine Pamfil, lui Adrian și lui Carmen, Getei și lui Gigi etc. Chiar mâine, va trebui să îmi deschid un cont la bancă, e obligatoriu pe aici, pentru salariu și plătile mai importante.

Cu câteva zile în urmă, vineri seara, la Centrul Cultural Român, aflat în incinta Ambasadei, încă buimac, am participat la un fel de aniversare a revistei „Viața Românească”. Cu ocazia receptiei care a urmat, am cunoscut o mulțime de somități, între care Dan Hälică, ambasador la UNESCO și șef al Elizei, apoi Laurențiu Ulici, președinte al Uniunii Scriitorilor, poetii Cezar Baltag și Liviu Ioan Stoiciu (veniți de la București anume pentru această ocazie), Ioana Crăciunescu, actriță și poetă, aflată de mai mulți ani pe aici, Dinu Flămâнд, poet și redactor la Radio France International, Virgil Tânase, director al Centrului, și alți câțiva. Cu ultimii numiți m-am trezit invitat – lector la Sorbona, de! – la o agăpă mai restrânsă, într-o cafenea de prin preajmă, care a durat până spre ziua. La masă, m-am nimerit lângă Cezar Baltag, bland, discret, aproape timid, cu care am constatat că avem multe lucruri în comun și, deci, un dialog ușor! Am schimbat câteva cuvinte și cu Nicolae Breban, care, în schimb, nu m-a cucerit deloc! Mă gândesc dacă nu aş putea să îi invit, în viitorul apropiat, pe unii dintre ei, oficial, ca să le vorbească studenților mei de la Sorbona! Voi vedea! Tot vineri am avut primul contact oficial cu colegii de la catedra de italiană și română. Profesorul Bec m-a prezentat sumar colegilor care erau prezenți. Nu am reținut nici un nume! Am înțeles că voi sta într-un birou cu mai mulți, un fel de cancelarie ca pe la noi, că voi avea acces nelimitat la poșta institului, la fax și la un computer comun pentru toată lumea. [Nu voi folosi, tot sejurul de aproape trei ani, decât cancelaria pentru scurte intervale, biblioteca, bunicică, și serviciul poștal! – Adao din august 2021.]

Ceva interesant ar fi că încerc să îmi joc rolul de mediator, oarecum inclus, neoficial, în „fișa postului”. Consilierul economic al Ambasadei, nu am reușit să îi rețin numele, mă abordat că să mă întrebe dacă nu cunosc la Iași vreun întreprinzător interesat de afaceri „en gros” cu paste făinoase, în cantități mari, comerț internațional, cum s-ar zice. El, consilierul, ar detine informații foarte utile și este dispus să le transmită celor interesați. Eu nu știu un alt om de afaceri în țară afară de amicul Bebi Onofraș! Spune-i, te rog să mă contacteze direct, dacă îl interesează această afacere.

M-am apucat deja de lucru. Azi mi-am conturat o schiță de plan pentru prelegerile de istorie și cultură românească. Voi începe cu începutul, cronicarii, Cantemir, Școala Ardeleană. Leçurile practice le voi face după manualele de române curente, cel mai potrivit mi se pare al colegiei Liana Pop de la Cluj, pe care îl voi recomanda studenților, pentru început. Mi-am aranjat și micul laborator de lucru acasă, la Confesiunile Sf. Augustin, reușind să traduc chiar aproape o pagină întreagă! Sper să intru în curând pe un făgaș căt de normal, aşa încât timpul să treacă repede și mai util, până la revederea noastră, Doamne ajută, căt mai curând. Mă rezerv pentru venirea voastră, ca să vizităm împreună Parisul cu de-amănuntul!

Cam atât pentru prima scrisoare, dar pe voi vă rog să îmi scrieți căt mai pe larg, poate chiar fiecare în parte.

Vă îmbrățișez pe amândoi cu dor, al vostru, E.

(Din volumul cu același titlu, în pregătire!)

Ioan RĂDUCEA

distanță focală

Cum să prinzi roata pe osie

Prima expoziție personală a tânărului plastician Mihai Aureliu Savin (n. 1995, Iași) s-a deschis în perioada 8-20 iulie 2021, la Galeria „Aparte” a Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași. Aflată, după cum se precizează și pe afiș, sub „coordonarea” profesorilor săi, Simion Cristea și Mihai Vereștiuc, expoziția mizează, în bună parte, pe modelul expert, condus până la inventivitatea de detaliu volumetrice. Unele dintre aceste piese netede, lucrate în răsărit, par să continue ideea brâncușiană de „sculptură pentru orbi”, însă cu anume intenții senzuale, prin catifelarea tactilă a suprafețelor.

În mod surprinzător, privirea descorește, pe sol ori pe variantele piedestale, cu regim diferit de înălțime, un algoritm unitar de tratare a acestora, obținându-se un spațiu de senzații epidermice, o bandă continuă de tip Möbius, nivelatoare a multelor ascuțisuri ale trăirii. Torsul, piciorul, personajul animalier și (mai ales) capul de expresie sunt luate drept balize, în același val de proaspăt ecleraj spațial, profitând de fiecare monticul, mai mult sau mai puțin anatomic – și este de prevăzut că în această direcție se va îndrepta necesarul efort de precizare și de perfecționare a acestei arte. Tot ca bornă pentru viitor, este de reținut citaționismul suprarealist, deocamdată prudent, cu talpă ori cap scobite, servind de recipient, ori cu o gură urlând aurită, căci este edentată și în ea se îngrämadesc piese de mozaic – aparține unei replici după Leonardo da Vinci, din studiile pentru *Bătălia de la Anghiari*.

Că este vorba, la fiecare formă propusă, de aceeași tatonare a registrelor interioare, o probează asocierea acestor spectacole spațiale cu seria de douăsprezece autoportrete, grupate pe o latură și asemenei. Accentuata lor uniformitate de execuție (contururi mai degrabă minimalistă, în creion și cărbune pe hârtie A3 cu expresii faciale în perspectivă frontală) face cu atât mai evident jocul atitudinal, de apropiat de o poetică a rolurilor – așa cum ne-a obișnuit, în domeniul fotografiei, Cindy Sherman. În ceea ce-l privește, astfel multiplicat, eroul acuză o atitudine mizerabilistă, etalând mai totdeauna o vagă mustăță, șepți în barbă și craniul asimetric-lombrosian. De rigoare sunt fruntea îngustă și pletele revărsate, de apaș, atunci când nu este vorba de placerea inserării în portretistica lui Gauguin...

Evident, accentele autoironice și, în general, ludice nu lipsesc, ele contribuind la meritul estetic, mai ales că este vorba de unul care a avut de înfruntat rigoarea temelor impuse pe parcursul anilor de facultate – dar și dat prilejul de a raporta propria manieră la diverse vîrste și piese-reper. Asumarea propriei deveniri artistice, când în interiorul, când în ciuda acestei lumi a artei, dă cel mai bun sens numelui, de patrimoniu clasic, ales pentru expoziție. O osie a lumii, cu roțile abia prinse, pe drumul, de sens teologic, al întâlnirii creatorului cu opera sa.

Florin FAIFER

cutia cu scrisori

[Poeti cunosc...]

Poeti cunosc, dar puntea dintre mine și ei e iluzorie sau, ca să recurg la o metaforă la îndemână, învăluită în ceată. Unii mi-au fost prieteni, mi-au fost amici, dar, vorba lui Paul Drumaru, n-o fi avut eu „ochii necesari”. Nu le neg acuitatea. Ba dimpotrivă. Uite cu ce ascuțime mă scrutează Paul Deutsch-Drumaru, cel mai înainte pomenit: „Lui F. F., urându-i o victorie sintetică asupra pa-siunii analitice, cu încredere în puterea inteligenței sale și cu cele mai calde sentimente prietenesti”.

Trecură anii, puserăm de un soi de revoluție și amăgirile ne împărienjeră aproape că fără speranță de a le descălcă. În ce priviră mă învăluia poetul (prea)boem Dan Giosu... Surle și trămbițe acompaniază păsirea mea printre semeni: „Domnului și Prietenului și Criticului F. F., cu toată prietenia și dragostea lui Dan Giosu”. și în ce clinci absurd intrărâm amândo!... O părțială în lege. A cui o fi fost vina? S-a stins prea repede Ion Boroda, care nu și-a găsit împăcarea decât poate în altă lume... „Distinsului cercetător, criticului literar F. F. Binecuvântarea baladei dimpreună cu stima și prețuirea lui Ion Boroda – o carte scrisă din afara zidurilor... Unde-am fost să ajung Trăindu-mi Poezia Ca un CERSETOR”.

Confruntarea cu lirica lui Dorin Popa n-o pot socoti o izbândă. Probabil că nu mă orientez în nefabil. Mă consbolez întrucâtă că autorul volumului *Moartea mea – Viața mea*, din 1997, a văzut în mine un analist posibil. Dar pe acest tărâm nu vă dau întâlnire prea curând!

Un autor interbelic, luat în seamă de critica de atunci și de mai târziu, Mircea Popovici, mă flătarisește de nu mă recunosc: „Încă o dată, D-le Faifer, îmi exprim astfel prețuirea ce v-o port. Aveți cheia de a intra în acest muzeu”. De ce „încă o dată”? Pentru că venerabilul poet îmi oferise, cu un prilej

anume, cărțulia sa de versuri, din 1946, *Izobare*. După șaizeci de ani, puteam și eu să parcurg.

Să ne apropiem de vremurile noastre... O figură atașantă, cu un contur catifelat, dar și cu tensionări care îl înnegurează, Nicolae Panaite, nu se ferește de vorbele mari, în care de altfel crede: „Pentru dl. F. F., distins și distinct critic literar [joc de cuvinte: „distins și distinct”], pentru care scrisul înseamnă onoare, cu statut de excelенță, această carte, cu foșnete și freamăt din două secole, cu prețuire”. Sonorități, sub bolta înaltă, își reverberă ecoul: „Pentru distinsul F. F. admirabil cavalier al spiritului și al Cuvântului, această vestire [Vestirea, aşa se cheamă volumul de poezii, din 2002, al lui Nicolae Panaite — n. m., FF], în semn de prețuire, și Criticului F. F., cu toată prietenia și dragostea lui Dan Giosu”. și în ce clinci absurd intrărâm amândo!... O părțială în lege. A cui o fi fost vina? S-a stins prea repede Ion Boroda, care nu și-a găsit împăcarea decât poate în altă lume... „Distinsului cercetător, criticului literar F. F. Binecuvântarea baladei dimpreună cu stima și prețuirea lui Ion Boroda – o carte scrisă din afara zidurilor... Unde-am fost să ajung Trăindu-mi Poezia Ca un CERSETOR”.

Actorul-dramaturg, poet și eseist, Constantin Popa, la rându-i, vede în grila unei complexități cu dramatism infuz. Talentul se întreăreste și în dedicării: „Lui F. F., adică scriitorului, criticului de teatru – plin de personaje, conflicte și idei, aceste pagini în care sufletul meu a luat chipul cuvântului, cu toată admirația și prietenia”. Într-o fină balanță, autorul de aforisme, într-un text-refren: „Lui F. F., aceste gânduri peste care, cu vremea, s-a așezat lumina înțelesului. Cu toată prietenia și admirația pentru Omul și Scriitorul de mare talent”.

M-am procopisit cu cogeamite majuscule, de nu le pot duce! Dar haide, mergem înainte.

(ad)Mirabila Lumină – Doru Cernea

Maria BILAȘEVSCHI

Mărturisesc că față de Doru Cernea mă încercă multe sentimente, cele de simpatie, față de om, de «dorulet», de cel care știe să fie aproape, prieten purtător de lumină, și cele față de artist, cel care cu statonnicie își urmează un program înscris în credință față de pictură, pictură în față căreia se pregătește ca înainte de o rugăciune.

Creația să răspândește lumina și binele, un tot unitar, care se metamorfozează și reinventează de la un ciclu la altul, elaborând noi metafore, în fapt, mărturisiri ale cunoașterii acestui bob de univers, în care binele plutește în albastrul cerului ce ne îmbrăcă existența.

Glosând adesea nu asupra dihotomiei lumini și întuneric sau umbră, ci doar asupra lumini, asupra fărămelor iluminate ce se aşează pe toate cele ce au viață dar și asupra obiectelor, artistul își dedică aproape integral creația expozițională „luminii” (cred că sunt peste 15 expoziții personale ce conțin acest cuvânt în titlu). De această dată, lumina este admirabilă și miraculoasă, scrisă în culoare aşa cum, poeții, de pildă Blaga (poetul luminii), proiectau cosmic lumina ca dulu al iubirii.

Scrisă în peste 20 de capitole de expoziții personale, creația sa, expusă astăzi în galeria ce poartă numele lui Th. Pallady, trăiește în același timp o maturitate a tehnicii și o tinerețe a metaforei. Doru Cernea este un artist subtil, își punctează existența artistică în preajma aniversării (15 martie), nu face caz de creația expusă în atelier și nici nu comentează critic toate celea ce, schimbă la față astăzi, fac ca evenimentele expoziționale de calitate, ce coalizează breasla, să fie rarități.

Revenind la prezenta expoziție, amprentă stilistică a lui Doru Cernea rămâne neclintită, poti recunoaște într-un spațiu o lucrare a sa cu ușurință dar și bucuria redescoperirii a ceva cunoscut, dar nou totodată. Această amprentă poate fi văzută în ceea ce critica de artă vedea în scrierea plastică, un cod reinventat al scrierii cunoaștere, tradus cromatic în semne ce te poartă cu privirea în acel centru de unde începe viața în tablou. Însă, la fel de importantă, este culoarea; culorile lui Doru Cernea poartă o melodie,

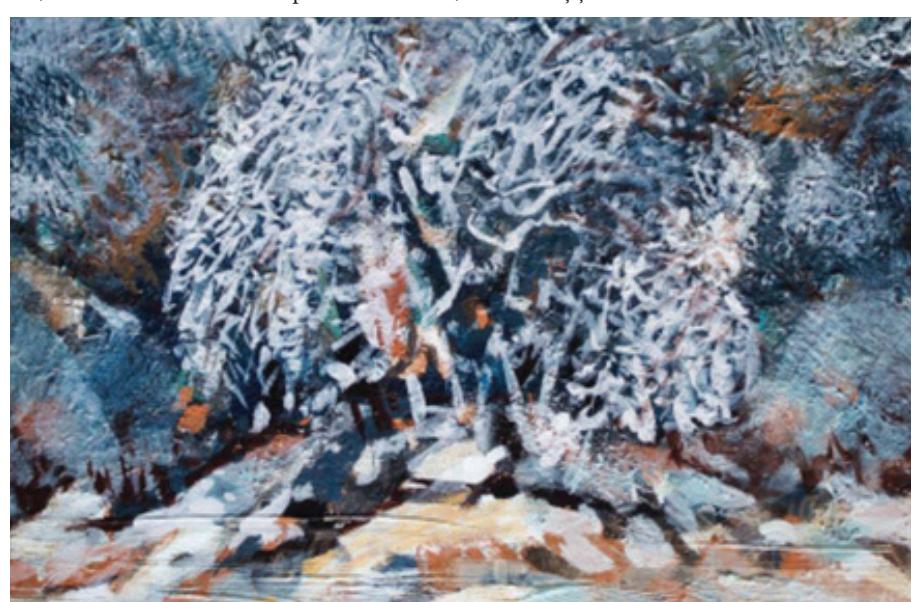
intr-o ritmicitate continuă, într-o frământare ce nu tulbură liniaștea tonalităților calde prin trimiterile vagi la realitatea figurativă a lumii. Culorile poartă lumina ce se distribuează prin registrele subiective ale metaforei. Albastrul „cernut” peste posibile de dealuri, câmpii, așezări, ființe, acționează asemenea unei oglinzi, parcă urmând cele întipărite în Tabula Smaragdina, ce este deasupra este și dedesubt și ceea ce este dedesubt este și deasupra, pentru a săvârși miracolul unui singur lucru. Alături de albastru, brunul, oranju, mai rar verdele, te acordează la dinamica sufletului artistului, suflet aflat într-un proces de identificare cu liniaștea întoarcerii spre sine. Un mare colorist, Vasile Grigore, spunea că dacă culorile nu posedă în ele înălțimi spirituale, bucurii și dureri, și rămân doar într-o stare fizică, materială, atunci acestea nu pot fi artă. Cred că pe aceste înălțimi se află Doru Cernea, cucerindu-le rând pe rând în drumul său spre văzduhul de înțelegere.

Doru Cernea descrie lumina genezei ce izvorăște din adâncul pământului, niciodată întunecat, ci sugerat prin rădăcinile simțite, dar nevăzute, rădăcini ce leagă văzutul de nevăzut. Notă contemplativ-melanolică a picturii lui Doru Cernea îți întărește ideea că te află în fața unei expresii metafizice a metafizicului. Plimbându-te printr-o lucrare, arareori găsești un personaj, liniaștea spațiului vegetal, ori freamătuș mineral. Fiind suficiente pentru a exprima o stare. Dar, de această dată, proiectate pe fundalul cadru, ființe diafane, zburători sau înaripați, continuă firul unei povești îndepărătă, înnodându-se cu peisajul, născuți, și nu plăsmuiți, din vânturi și ape.

Lumina artistului este atât lumina soarelui, a fiecărei zile, percepția cu cei doi ochi, dar și lumina inteligenței, a ochiului interior. Cea de-a treia lumină, cea de la Dumnezeu, din care pornesc și se nasc toate, poate fi simțită doar de cei care, prin puritatea simțirii și a faptei, depășesc treapta lumească și pornesc într-o ascensiune spirituală. Într-un continuu exercițiu de admirare, lumina, nu un atribut al frumosului ci frumusețea însăși acoperă cu mantaua sa adevărul, sub forma tuturor crămpelor de lume pe care, cu generozitate, Doru Cernea le oferă privitorilor.

Materia pe care întârzie privirea pictorului Doru Cernea este cea care se revendică de la un spirit al luminii. Artistul imprimă lumini o mișcare lentă, din care transpare o lume a metaforei. În spațiul picturii metamorfoza multiplică dorința de accedere la un univers al sufletului uman aflat într-o perfectă conexiune cu întregul. Cred că pentru Doru Cernea pictura este lumina ochilor, iar tablourile, fiecare în parte, devin ochi ai lumini îndreptate spre noi, tablouri spre care ar trebui să privim cu ochii interiori.

Mă bucură că aniversăm cei 69 de ani de acumulări umane, artistice și spirituale ai lui Doru Cernea împreună. Îl doresc mulți ani frumoși, să îl se împlinească tot ce își propune și să ne bucure din nou, cu lumina sa. Căci întunericul nu este absența luminii, spunea un învățăt, ci absența speranței. Să sperăm frumos, să ne bucurăm și să îmbrățișăm tot ce ne aduce ziua de mâine.

Doru Cernea - Abstract

Adina BARDAS

măști care nu ascund surâsul

Tâlcurile simplității

Năpasta (...și era pădurea singură...) la Teatrul Național din Iași

Poate fi chiar provocator să vezi o piesă de referință într-o abordare clasică, nu în ultimul rând pentru că o astfel de viziune te face să simți cu un plus de acuitate curgerile subtile ale textului. Personaje cunoscute se profilează cu licărul viu pe care îl dau frazele ce străpung brusc o crustă irupând în plină lumină. Această forță originară, lăsată în voia ei fără bruscări de comentariu regizoral, glisează dincolo de un timp anume dând un imbold expresivităților latente. Parcă șiindu-se pri-vite iscoditor, cuvintele intră în joc. Încă de la subtitlu, „...și era pădurea singură”, un fior se îscă îndemnându-te să scrutezi înțelesuri peste care prea puțin ai întârziat până atunci.

Spectacolul *Năpasta* al Teatrului Național din Iași, lansat la împlinirea a 130 de ani de la premiera absolută, este unul de echipă. O rodare atentă s-a petrecut înainte ca universul tragic al lui Caragiale să vină la întâlnirea cu un public dornic de a revedea actorii, ahtiat de viață, apt să recepteze cu o sensibilitate ascuțită de propriile limitări o scriere care dezvăluie caractere cu sinuoase, întunecate parcursuri psihologice. Adi Carauleanu, în calitate de regizor (la a treia montare a *Năpastei* după cea de la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani în 2008 și cea de la Teatrul Dramatic „Fani Tardini” din Galați în 2012), ne previne că acest spectacol scoate la iveală, cu toate irizările ei, frica: „Trăim vremuri de grea cumpănă! Nori... de frică acoperă încet, încet Lumea! Oamenii privesc neputincioși... prezentul și viitorul! Acțiunea piesei noastre este... în trecut. Oare?”. Dincolo de ea, într-un pandant nu lipsit de semnificație, accentele rolurilor pun în valoare nebunia pe diferite palieri ale pierderii lucidității, speranței și rațiunii de a fi. Oameni cu sufletul zbuciumat până la destrămare sunt și Anca (Diana Chirilă cu o determinare nu atât rece, cât situată cu inteligență într-o zonă a înfăptuirii cerute de ordinea tulburată a firii), și Dragomir (Călin Chirilă, când năvalnic și tensionat ca un arc gata să se frângă – când slab, vulnerabil, un uriaș cu picioare de lut, ale cărui reacții se descarcă subit eliminând tranzițiile stăpânirii de sine), și Gheorghe (Andrei Grigore Sava, exasperat și derutat, un resort nervos ce se comprimă și se desface fără să precisi în ce direcție îl vor purta stihile imprevizibile ale naturilor umane cu care se confruntă). Nebunia lui Ion, atenuată de blândețea întâmplărilor miraculoase din miezul de singurătate al pădurii – un teritoriu al revelațiilor – reliefiază încă și mai bine trepidația lumii haotice din jurul lui. Emil Coșeru articulează replicile într-un fel aproape incantatoriu, înaintând către ceilalți șovător, apoi revenind la sinele său hăituit prin gradații fine de voce și gest. E o bucurie că această interpretare a intrat pe radarul juriului UNITER din acest an, celebrându-nu doar performanța lui Emil Coșeru marcată în clar-obscururi lăuntrice de o calitate picturală, ci și atingerea unei armonii colective printr-un efort colegial care intensifică pentru fiecare artist momentele de strălucire.

Năpasta (...și era pădurea singură...) de I.L. Caragiale, un spectacol de Adi Carauleanu, costume: Rodica Arghir, concept afiș: Ana Carauleanu. În distribuție: Călin Chirilă, Emil Coșeru, Diana Chirilă, Andrei Grigore Sava, Adi Carauleanu, Florentin Hrițcu, Nicolae Andonesei. Foto: Elvis Petrea.

Premiera: 1 noiembrie 2020

Textul este lucrat în cele mai mici detaliu și în el se amestecă freamătușul gesturilor mărunte, dar cu vibrație prelungă, inflexiunile care încarcă vorbele cu adevăr.. Râsete scurte, ca niște incerte și efemere eliberări, priviri în care forfonează sentimente nerostite, dialoguri mute, hohote infiltrate de sarcasm sau de obidă umplu scenă. O lacrimă pe care Diana Chirilă știe să o strecoare în glasul Ancăi pe firul unui reproș sau al bănuielii face loc compasiunii pentru suferințe care și ard, și îngheată, pentru răbdarea și loialitatea ei sfidătoare.

Interstițiile dintre replici se dilată, cu reflexele actoricești ale unor intuiții juste, prin pauze în care palpită sensuri ce adaugă oricarei stări un sclipet de neliniște. Tăcerile ursuze, cele reprobatoare, cele în care se urzesc planurile fricii creează un păienjeniș al aşteptării în care se învârtă din ce în ce mai răscollitor un carusel de neguri... Explorarea „subînțelesurilor abisale din om”, semnalată de Edgar Papu, capătă formă tocmai în suspensiile prin care actorii lasă umbrele inexprimabilului să se țeasă. Modulațiile naiului, bocetul răsfrângându-se în picurări mistică, când tânguitoare, când tăioase ca un avertisment poten-

țează această atmosferă rarefiată (deși servește dramaticul acțiunii, ilustrația muzicală ar avea probabil de câștigat dacă pe alocuri ar coborî cu un ton acolo unde sonorități mai discrete s-ar integra natural).

Remarcabile sunt unele secvențe care au o asemenea concentrată putere încât urma lor apăsată persistă ca niște aluviumi ale memoriei fixate în matca unui nămolos rău al vinovăților. Dragomir, trăgând concluzia prematură că Ion e mort, varsă vinul pe jos în semn de pomenire, fără pic de ușurare, divulgând, oarecum în poftida lui, poveri care par că se materializează în îngândurările pe care Călin Chirilă le drămuiește cu instinct sigur. Când nu ajunge să termine ce are de zis, furișându-se prin magma acelor intervale care au exact durata cea mai sugestivă, tenebrele ies la suprafață. În spațiile cu ecouri dense, cuvintele cad cu percutanță, și gesturile spun o poveste...

Simbolurile fine care nuantează relațiile sunt alese cu meșteșug. Anca își dă jos broboada când se întâlnește cu Gheorghe pentru că e mai puțin încrâncenată, știe că e iubită și dă impresia unei fragilități dincolo de scutul obișnuit al dârzeniei. Cartea feminității e jucată astfel și când Dragomir se pregătește de plecare, iar pe acel prag care-i clatină lumile ea devine pentru o clipă ispita.

Tatonând o altă lume pe care o cheamă spre el blajin, fără resentimente, cu un contur al ființei punctat de frazarea sfîlnică, Ion, aşa cum îl înfățișează Emil Coșeru, e o făptură în care intunerul se mișcă în ritmuri de flux și reflux lăsând să se întrevadă la răstimpuri o geană de lumină care devoalează ceva din taina sufletului uman. Intrarea lui are ceva mitic. Nebunul nu e îmbrăcat amenințător (o opțiune cu totul inspirată a Rodicăi Arghir), dimpotrivă, albul îi dă o neașteptată inocență, o cumințenie subliniată de alura sa ușor întrebătoare, construită cu ingeniozitatea unui paradox. În momente-cheie, jocul său conduce spre esențele poetice ale unor replici ca „m-am rătăcit”, vin „de departe” și deschide spontan orizonturile unor asocieri inedite... Imaginea lui Ion mestecând codrul de pâine dumicat cu dumicat, radiind de o mulțumire ce tinde spre desăvârșita seninătate – în siajul căreia se află mărturisirea răvășitoare – desface o pânză a imponderabilului.

Temerile pe care le formula odată Ștefan Cazimir (într-un interviu intitulat „Caragiale – dascălul nostru de luciditate”), „Ce se pierde prin reprezentările scenice? Se pierde ceva din haloul misterios al unor situații sau personaje, ceva din ambiguitatea cu care le-a investit autorul”, se dovedesc din fericire nefondate în cazul acestui spectacol. Dimpotrivă, aura de mister a piesei sporește prin elocvența interpretărilor, iar publicul rămâne în final cu gustul bucuriei de a fi urmărit o echipă creativă de excepție care convinge prin originalitatea plină de talc a simplității și prin demnitatea lucrului bine făcut.

Doru SCĂRLĂTESCU

De la musique avant toute chose

XIII. Acești poeți minunați și divele lor celeste

Geoffrey Chaucer, cel supranumit pe bună dreptate „părintele literaturii engleze”, deschide o lungă serie de poeți compatrioți având ca sursă de inspirație, după modelul pitagoreico-platonician, armonia cosmică. Mai presus de toți, Shakespeare rămâne în memoria noastră cu îndemnul lui Lorenzo către frumoasa fică a lui Shylock, neguțătorul venetian: „Să stăm aici, lăsându-ne furați/ De muzică... Suava-i armonie/ Se potrivește cu tăcerea noptii! Ţezi, Jesica! Privește firmamentul/ Cu mici tipsii de aur pardositi! Nu-i stea, cât de mărunătă, să nu cânte/ Mișcându-se pe crugu-i, ca un inger/ În corul heruvimilor cu ochi tineri/ Aceeași armonie stăpânește/ Și sufletul nemuritor, dar noi/ Închiși în stratul nostru gros, de lut,/ N-o auzim...” *The music of the spheres*, să adăugăm, ascultă și atenianul Pericle în drama cu același nume a marelui brit. Contemporan cu el, din aceeași perioadă elisabetană, compozitorul bisericesc și organistul din Dublin, Thomas Batson, merită și el pomenit pentru versuri inserate într-unul din madrigale sale: „Hark, hear you not a heav'ly harmony?/ Is't Jove, think you, that plays upon the Spheres?” Ceva mai târziu, în epoca numită a Restaurării engleze, John Dryden își începea astfel oda încinată Sfintei Cecilia, patroana apusean-creștină a muzicii: „Din armonie, din cereasca armonie,/ Pornit-a cercu-atotcuprinzător:/ Pe când natura zăcea într-o grămadă/ De atomi vibrând/ Și fără căpătăi/ Din cer a răsunat o voce-armonioasă/ Ridică-te, tu care zaci întâi”. Chiar dacă în mareea sa epopee, *Paradisul pierdut*, John Milton caricaturiza eforturile oamenilor de a descifra misterul cosmic, prin modele „cu cercuri/ Concentrice, excentrice, cu cicluri,/ Cu epicicluri și cu orbi în orbi”, poetul londonez nu scăpa nici el irezistibilei atracții a muzicii sferelor mărturisită în poemul *Arcade*: „Dar, în adâncul noptii, când amorțeala/ A ferecat a muritorilor simțire, eu ascult/ A Sirenelor ceresi armonie./ O forță dulce în melodie zace/ S-adoarmale Nevoii fiice/ S-o țină pe Natura nărvășă-n frâul legii/ Și lumea cea din jos într-o mișcare măsurată/ De cântecul ceresc neauzit/ De neamul omenesc c-urechea astupată”. În cheie ironica abordează tema romanticul George Gordon Byron în *Cântul al XV-lea* al lui *Don Juan*, cu această săgeată în direcția fetișanelor vremii: „Eu cred că ochii au urechi... E cert/ Că de dincolo de auz le vine/ Micuțelor câte-un ecou alert/ Ca muzicile sferelor divine/ Ce-s pentru noi, misterios concert”. Tot un englez, într-o cheie mai gavă, preromanticul Edward Young, cunoscut de timpuriu publicului românesc (și, neîndoelnic, lui Eminescu) prin traducerea lui Simeon Marcovici din 1931, invocă muzica sferelor în a nouă din *Nopțile sale*: „...Sub ale căror frunți, și-n ajutorul cui, cânt eu?/ Tăcere infinită! Ori cum pot eu fura muzica din sfere/ Să ostioesc zeița?/ O, Noapte maiestoasă!” (*Nighnit ning, The consolation*).

Deplasându-ne pe alte meridiane, să facem acum din nou un popas în epoca pre-renascentistă, pentru a-l întâlni pe marele florentin Dante Alighieri, „Sommo Poeta”, cu marele său poem alegoric *Divina Commedia*. În partea a treia dedicată Paradisului, în ultima călătorie prin cele trei lumi ale „vieții de apoi”, poetul, călăuzit de Beatrice, sol al divinității, e absorbit spre înalt de forța iubirii cerești, căreia i se adresează poetul: „Când ceru-nvecinicit de-a ta dorire/ mi-a tras, prin armonia ce-ai intins/ și-o-mpărțegal prin tot, a mea privire, // pără, de-o flacără de soare-aprins/ atâtă cer, că ploii sau ap-umflată/ nu fac nici când un lac aşa de-ntins...”. Reproducem comentariul lui G. Coșbuc, traducătorul versurilor citate: „Armonia: după Pitagora, sferele cerești, rotindu-se în spațiu, produc fiecare un sunet și toate aceste sunete se armonizează într-o melodie ce se răspândește în tot Universul”. Al XXVIII-lea *Cânt al Paradisului* e rezervat în întregime acestor cercuri, roți și zodii stelare, într-o lungă și complicată descriere în care Pitagora e interpretat în cheie creștină: „...ci,-n lu-

mea ce-o vedem de pe pământ,/ eu văd rotiri cu-atăta mai divine/ pe căt de centru mai departe sunt.// Deci, dorul meu de-i scris să aib-o fine/ aci-ntr-acest sublim și-angelic templu/ ce numai foc și-amor cuprinde-n sine...” În manieră similară, Goethe, mai târziu, în *Prologul în cer* din *Faust*, îi va pune pe ingeri să celebreze aceeași muzică a sferelor: „Soarele răsună în străveche armonie/ În corul frățesc al sferelor“. În traducerea lui Blaga: „Prin zvon de sfere înfrâțite/ Planete, soare, sună-ntr-una,/ S-aude ca un mers de tunet/ Cutreierul din totdeauna./ Arhanghelii și sporesc puterea/ Cum stau la toate a privi./ Și toate faptele-s înalte,/ Mărețe sunt ca-n prima zi!”

Temă obsedantă în opera unor mari creatori, „muzica sferelor” pătrunde în literatura noastră prin mijlocirea lui Mihai Eminescu. Ea apare pregnant în opera de debut a gimnazialului privatist de 16 ani de la Cernăuți, un imn funebru dedicat profesorului preferat, Aron Pumnul: „Te-ai dus, te-ai dus din lume, o!, geniu nalt și mare,/ Colo unde te-ășteaptă toți ingerii în cor./ Ce-ntoană tainic, dulce, a sferelor cântare...” Frecventator febril al bibliotecii lui Pumnul, Tânărul nostru

poet putea primi o sugestie din lectura „novelei svedice” *Lanțul de aur* a lui Onkel Adam (C. A. Weterbergh), pe care o și traduce după o versiune germană, publicând-o în cinci numere consecutive din „Familia”, 1866. Din dialogul contelui Leponswänd cu naratorul, reținem rezer-

Gustave Doré, Dante și Beatrice în Paradis, ilustrație la Divina comedie, 1863.

Carl Vogel von Vogelstein, ilustrație la Faust (Prolog în cer) de Goethe, 1861.

vele sale privind mintea umană guvernată de rațional: „Dacă ar putea să se vâre în ceri, atunci ar recenza muzica sferelor și ar rezona că ingerii nu cântă pe arpele lor cu destulă precizie și viață și că corul ceresc e prea slab în bas”. Cert e că sintagma apare în mod recurrent în scrierile de început; *La mormântul lui Aron Pumnul* e urmată curând de o „fantasia” precum *Ondina*, în care modelul pitagoreic-platonician e impregnat de o evidentă coloratură mistic-creștină: „Muzica sferelor: seraphi adoară/ Inima lumilor ce-o încongoară,/ Dictând în cântece de fericire/ Stelelor tactul lor să le inspire./ Și cum colorile ce se îmbină/ Naște a soarelui albă lumină,/ Astfel prin vocile răsunătoare/ Curge-astă mistică, dulce cântare”. Tulburătoare și această întrebare cuprinsă în marele poem al începturilor eminesciene, *Memento mori*: „Dar mai știi? N-auzim noaptea armonia din pleiade?” ce ne duce cu gândul la o sintagmă identică („Armonia sonoră a Pleiadelor”) din dialogul *Puterea cuvintelor*, de E. A. Poe, prozator prețuit, tradus de Veronica Micle, corectat și publicat de Eminescu în „Curierul de Iași”. Motivul reverberează până târziu în creația eminesciană, implicit ori explicit, mai evident în *Scrisoarea I*, cum bine au surprins în interpretările lor plastice, artiști consacrați, un

precum Corina Chirilă din București, stimulată în debutul său artistic de poet și rămasă o împătimită admiratoare a acestuia. Nu de puține ori motivul e însoțit de acorduri tragicе, schopenhaueriene, precum în postuma din 1879, *Ca o fâclie*: „Blestem mișcării prime, al vietii primul colț./ Deasupra se-ndoïră a cerurilor bolți,/ Iar de atunci prin caos o muzică de sfere./ A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere”. Alte postume valorifică motivul într-o tonalitate mai luminoasă rezervând „muzicii sferelor” rolul de imbold al inspirației lirice: „Cu arcul tău de stele o univers cobori/ Cu tainic-armonie din sfere și din sori.../ Pătrunde pentru-o clipă suflarea unui om/ Și împre cu- armonia ce ființă ta respiră/ Cântare-nduioșată din doritoarea-i lira” (vezi, pe larg, dezvoltarea temei în Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele caietului vienez*, Ed. Crigarux, 2011, pp. 201-206).

Cu un salt peste timp, unor astfel de versuri pare să le răspundă contemporanul nostru Nichita Stănescu, într-un pasaj memorabil privind geneza Poeziei: „Ea se hrănește din privirile fixe/ ca să poată exista,/ și când ochii se-nchid, se adapă/ din întunericul eliberat de polii asuzitorii ai timpanelor.// (...) // Ea are articulații de păianjen/ când alunecă în tăcere pe suprafața sunetelor/ și se ridică la stele,/ cu sine împerechindu-se, cu ea însăși îngrenându-se,/ ca să poată cădea înapoi, spre pământ.// Cu pavilioanele-albastre încordate,/ numai viitorul o ășteaptă să-i intre în auz,/ și ea stă acolo, o viață, hrănindu-se/ cu muzica sferelor. Apoi/ se-ntoarce deasupra noastră,/ spunându-se pe sine în cuvinte”. Pe bună dreptate regretatul profesor ieșean Dumitru Irimia vedea aici una din ipostazele întâlnirii „metapetice” a celor doi mari scriitori români. Rămânând în sfera poeziei române contemporane, la Iași, să mai consemnăm numeroasele trimiteri la muzică, implicit la „muzica sferelor”, în volumele de poezie și în cărțile de eseuri filosofice ale lui Liviu Pendefunda; din aceastea din urmă desprindem o frumoasă pledoarie privind natura celestă a artei sunetelor: „În acest loc (care nu e timp și nici spațiu, dar cuprinde infinitul) omul își găsește echilibru. De fapt nu oare această armonie este dată de muzica sferelor, cea care reproduce sunetul primordial al universului? Nu oare armonia e tăcerea ultimă, aceeași cu cea dintru început? Nu oare armonia spațială se reflectă în noi printre armonie temporală? Dacă e așa, cea mai imaterială dintre artele dezvoltate de om, cea mai veche în transmiterea tradițiilor ca expresie a armoniei divine în om, e muzica. În cultul Marei Arhitect al Universului muzica e și descendenta pentru spirit și ascendentă, extatică pentru omul dorit de cunoaștere. Frumusețea sunetelor și forța ritmurilor conduc prin ritual accesul la lumina tăcută a înțelepciunii. Muzica este cea care definește și armonizează în același timp haosul...” (Luminătorii tim-pului, Iași, Institutul European, 2013, p. 350-51).

În finalul consemnărilor noastre, amintim fugar că o temă fascinantă precum aceea a armoniei sferelor celeste nu putea rămâne străină, cum e și firesc, muzicienilor și artiștilor plastici, aceștia din urmă, din timpuri și de pe meridian diferite ale lumii, de la un Hieronymus Bosch, din îndepărtatul sfârșit de Ev Mediu european, și până la eclecticele vremuri contemporane: englezoaica Gillian Short, norvegianul Hakon Soreide, iranianul Morteza Rafii, canadianca Amy Kerr... Închidem lista provizorie cu „artistul transdisciplinar” (Basarab Nicolescu), universitarul ieșean Cristian Ungureanu, și cu expoziția sa din 2012, pusă sub genericul semnificativ *Muzica sferelor (God as Geometer)*.

Jules Perahim, ilustrație la M. Eminescu, Scrisoarea I, 1961.

Constantin PRICOP

constructe și realitate

Încă o dată despre constructe

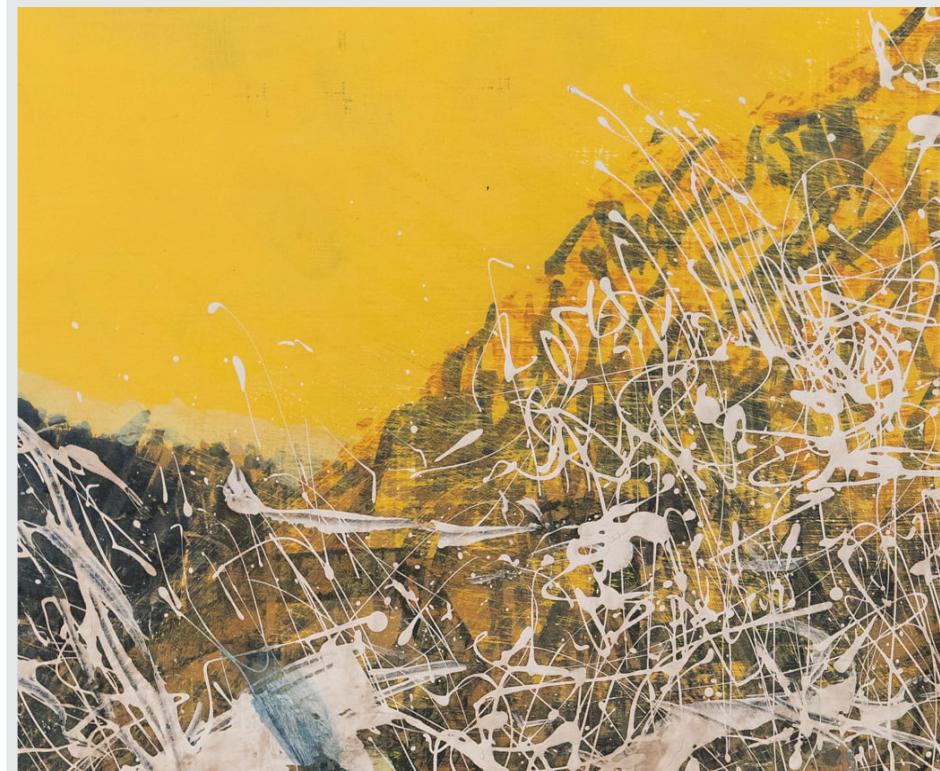
Continui publicarea observațiilor critice de pînă acum sub un titlu care mi se pare mai potrivit cercetării întreprinse. De fapt asta am făcut pînă acum: identificarea, descrierea, compararea cu realitatea a constructelor în circulație în societatea din zilele noastre. Despre constructe am vorbit în *Marginea și centrul* (CR, 1990). Cîteva cuvinte privind constructele sociale (în volumul amintit aveam în vedere în primul rînd constructele personale). În *Marginea și centrul* am folosit comparația cu coordonatele geografice. Acestea nu au nici o legătură directă cu suprafața terestră căreia îi sînt aplicate - corespondența o atribuim noi. Meridiane și paralele nu ilustrează realitatea terestră - așezările, formele de relief, oceanele, fluviile, pădurile șimd indicate prin sistemul de coordonate. La fel de bine am putea folosi un alt sistem de stabilire a pozițiilor pe suprafața terestră. Realitatea, suprafața globului pămîntesc ar fi aceeași, dar am determinat locurile pe această suprafață în alți termeni. Sistemul prin care am indicat o poziție sau alta ar fi diferit, dar ar indica aceeași realitate. Este vorba de convenții - necesare pentru orientarea într-un spațiu care depășește vecinătățile cunoscute direct, prin intermediul simțurilor noastre.

*

Constructele sociale sînt create de colectivitate, în procesul de interpretare și semnificare a realității - fără a fi imaginea acesteia - și creează la rîndul lor viața socială (arată Berger și Luckman într-o lucrare devenită clasică - *The Social Construction of Reality* 1966 - și cei care i-au continuat). Viața socială este altcăută din sisteme de constructe alăturate într-o structură complexă.

*

Constructele funcționează eficient în mentalitatea comună și devin, pentru membrii colectivităților, „adevăruri” de nezdruncinat. Sînt inculcate în conștiințe printr-un complex de factori. Începînd cu limba folosită în procesul comunicării (a se vedea J. R. Searle, *The Construction of Social Reality*, conceptual de *intenționalitate colectivă*) care impri-mă, prin structurile sale, o viziune, un mod de a percep lumea. Pentru mulți constructele sînt assimilate în copilărie și rămîn adevăruri ultime, preluate și perpetuate, nemaifiind supuse examenului critic în tot restul vieții... Un construct este atribuirea culorii roz pentru fete și bleu pentru băieți. Nimic din realitate nu corespunde acestei atribuirii - dar interpretarea, convenția colectivă a impus-o și este acceptată ca și cum ar corespunde realității. O educație care să stimuleze gîndirea critică la nivelurile înalte de competență ar face ca lucrurile să arate altfel - pentru că toate constructele, examineate cu spirit critic, pot fi demontate. Dar spiritul critic poate genera incertitudini pe care nu le poate suporta oricine...

Doru Cernea Simfonie

Un construct este creat în colectivitate, la formarea lui contribuind, cum s-a spus, un complex de determinări. Un construct nu este o imagine, nici nu poate fi atîta vreme cît este vorba de o interpretare, un proiect - interpretare modelată și modulată de convingerile celorlalți membri ai societății în care trăiesc. Există momente în care acele interpretări (care, oricum, sînt *interpretări*, nu o reprezentare) se îndepărtează foarte mult de realitate. Pînă la a o trăda cu totul. Pînă la a reprezenta cu totul altceva decît pretind că reprezintă. Constructul e proiectul social ilustrînd modul în care gîndesc la un moment dat oamenii care trăiesc împreună. În sfera constructelor sociale se regăsesc locurile comune vehiculate în mod curent în comunitate, acceptate de toată lumea ca „de la sine înțelese”. Locurile comune sînt acele „adevăruri” care stîrnesc proteste, acuze de blasfemie și imediat ce sînt, examineate critic, puse sub semnul întrebării. Pentru că există întotdeauna o majoritate care nu acceptă spiritul critic; pentru această majoritate orice opinie critică este un început de instabilitate.

*

Pentru a nu evita exemplele să ne imaginăm (nici nu e

dificil...) o societate în care oamenii, trăind sub determinarea unor constructe sociale specifice sînt profund convingăni că viețuiesc într-o societate capitalistă, democrată, liberală - după modelul occidental. Acesta e constructul, aceasta e, conform lui, „realitatea” socială în care trăiesc oamenii acelei colectivități. Examinarea critică a realităților sociale existente în acea colectivitate arată însă cu totul altceva. Este vorba de o societate oriental-medievală, modernitatea occidentală nefiind decît un construct, un proiect niciodată împlinit al acelei colectivități. Cum se formează acel construct fără legătură cu realitatea? Cum s-a propagat? Cum este alimentat? Prin ce mijloace evită examinarea critică? Iată tot atîtea teme de cercetat...

*

În momentele constituiri grupurilor de oameni care trăiesc împreună se formează și constructe care devin persistente, care asigură societății un sistem de coordonate - iar acestea se perpetuează în timp. Sînt momente nodale, în care se fixează convingerile indispensabile vieții în colectivitate. Pot exista și constructe sociale la prima vedere efemere - un exemplu ușor de identificat ar fi moda. Schimbări rapide, de la un sezon la altul, care impun un mod de existență pentru un foarte mare număr de oameni. și nu vorbesc doar despre cei mereu atenți la schimbările în lucrurile mărunte de fiecare zi, ci și la numărul mare al celor care, fără să acorde o importanță specială unor asemenea detalii suportă totuși sugestiile tacite, presiunile șimd colectivității și le acceptă

esențiala manifestare a spiritului critic. Fără o astfel de confruntare constructele pot obtura complet realitatea, colectivitățile umane trăind în lumi fantasmagorice, incompatibilitatea putînd conduce la catastrofe. Datorită unor false credințe privind realitatea s-au declanșat conflicte, au fost distruse vieți.

*

Examinarea constructelor presupune spirit critic și o bună cunoaștere a temelor abordate. Există o istorie a apariției și consacrárii constructelor, ele nu sînt eterne, apar, se fixează și sînt înlocuite de alte constructe. Există constructe în toate domeniile vieții colective și e normal ca toate aceste aspecte să-i preocupe pe cercetători.

*

La stabilirea și fixarea constructelor concușă, spuneam, factori diversi, convingeri circulante în spațiu public, unde acestea apar și se consolidează. Constructele, repet, nu sînt imaginea realității, ci proiecții ale mediului social, ceea ce cred anumite grupuri de oameni despre realitate. Ele alcătuiesc, în ultimă instanță, realitatea socială.

*

Rosturile observatorului și analistului sînt acelea de a decela de unde provin anumite tendințe, de ce sînt îmbrățișate social, ce le determină caracterul predominant și, dacă este cazul, persistența. În educație, în ceea ce se deprinde în familie, în atmosfera de cuvinte, gesturi, obiceiuri pe care o respiră fiecare... pot fi identificate sisteme de constructe care îl determină pe fiecare dintre noi.

În proverbe apar sinteze ale constructelor care domină o colectivitate. Studiu al constructelor aşa cum se desprinde el din literatura sapiențială va deveni esențial pentru subiectul cercetat. În complexul de factori care contribuie la fixarea constructelor în mentalitatea comună arta în general, literatură în special joacă un rol important. Creează și difuzează material narativ care susține viața socială. Educația, învățământul instituționalizat și educația din familie, imersiunea în cultura colectivității șimd sînt responsabile pentru răspîndirea și fixarea constructelor; alta ar fi educația care cultivă spiritul critic. Actorii sociali își formează constructele într-o anumită structură socială și vor determina, la rîndul lor, acea structură socială, perpetuând-o. Toate acestea susțin modele, comportamente și atitudini care altfel ar trebui să schimbe deși eroarea lor este semnalizată și nu puțini sînt cei care recunosc valabilitatea observației. Constructele se formează în timp, devin elemente ale vieții sociale, exercitată o continuă și permanentă presiune socială și nu pot fi eliminate prin-tr-o observație, oricără de pertinentă ar fi

aceasta.

*

De altfel punerea în evidență a constructelor, a unor așa zise adevăruri care lor li se par fundamentale este în privință ca impietate față de tradiție, ca încercare de a submina stabilitatea lumii... Echilibrul prezentului social, stabilitatea forțelor colectivității se realizează tocmai printr-o serie de constructe, prin relații între constructe șimd. Dacă toate aceste construcții sociale s-ar spulbera, demontate de o necruțătoare examinare critică, dacă oamenii ar trebui să se orienteze și să acioneze exclusiv după certitudinile pe care ar putea să le ofere examinarea directă a realității, ar interveni probabil o dezorientare generală. Constructele nu sînt realitatea, nici nu reprezintă realitatea. Sînt un mijloc de orientare pe care îl suprapunem realității pentru a nu ne pierde în complexitatea acesteia. Nu au nici o legătură directă cu aceasta. Alte comunități pot suprapune peste aceeași realitate alt caroaj, cu alte „adevăruri”, cu alte valori și legi - făcînd-o să le apară altor oameni cu totul altfel. Bineînțeles, nu placabilă realitate se modifică, ci modul nostru de a o interpreta...

Prin constructele stabilite în cadrul spațiilor naționale intrăm în plină teorie de *constitutive narrative*.